

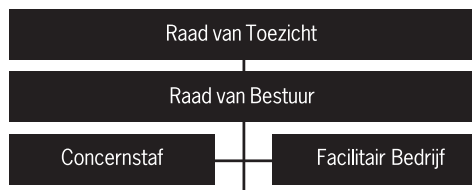
jaarverslag Wageningen UR 2007

WAGENINGEN UR

For quality of life

Agrotechnology & Food Sciences Group	Animal Sciences Group	Environmental Sciences Group	Plant Sciences Group	Social Sciences Group	Hogeschool Van Hall Larenstein
Wageningen Universiteit					
Agrotechnologie & Voedingswetenschappen	Dierwetenschappen	Omgevingswetenschappen	Plantenwetenschappen	Maatschappijwetenschappen	Wageningen International
Gespecialiseerde onderzoeksinstituten					
Restaurant van de Toekomst Food Technology Centre Quality in Chains Biobased Products	Veehouderij Producten Centraal Veterinair Instituut	Alterra	Plant Research International Praktijkonderzoek Plant & Omgeving	LEI	Leeuwarden Velp Wageningen
					Wageningen IMARES
					Wageningen Business School
					Wageningen Business Generator
					RIKILT

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Raad van Bestuur en Raad van Toezicht	4
1 Jaarverslag Wageningen UR	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Verslag Raad van Toezicht	5
1.3 Kengetallen Wageningen UR	7
1.3.1 Kengetallen Wageningen Universiteit	
1.3.2 Kengetallen Hogeschool Van Hall Larenstein	
1.3.3 Kengetallen Stichting DLO	
1.4 Wageningen UR algemeen	9
1.4.1 Missie en ambitie	
1.4.2 Kerngebieden	
1.4.3 Kenniscirculatie en -valorisatie	
1.4.4 Studentenwerving	
1.4.5 Internationalisering	
1.4.6 Medezeggenschap	
1.4.7 Klachtenregelingen en Beroep & bezwaar	
1.5 Wageningen Universiteit	15
1.5.1 Onderwijs en studenten	
1.5.2 Alumni en fondsenwerving	
1.5.3 Onderzoek	
1.6 Hogeschool Van Hall Larenstein	24
1.6.1 Onderwijs en studenten	
1.6.2 Alumni en fondsenwerving	
1.6.3 Training en Consultancy	
1.6.4 Onderzoek	
1.7 Stichting DLO	30
1.7.1 Onderzoek	
1.8 Duurzaamheid	31
1.9 Faciliteiten	32
1.9.1 Huisvesting	
1.9.2 Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs	
1.9.3 Facilitaire diensten	
1.9.4 Veiligheid en Milieu	

2	Financieel verslag	35
2.1	Financieel verslag Wageningen Universiteit	35
2.1.1	Jaarrekening	
2.1.2	Overige gegevens	
2.1.3	Bijlagen	
2.2	Financieel verslag Stichting Van Hall Larenstein	69
2.2.1	Jaarrekening	
2.2.2	Overige gegevens	
2.2.3	Bijlagen	
2.3	Financieel verslag Stichting DLO	94
2.3.1	Jaarrekening	
2.3.2	Overige gegevens	
2.3.3	Bijlagen	
2.4	Bezoldiging	136
3	Sociaal verslag	137
3.1	HRM in strategische plannen	137
3.1.1	Strategische personeelsplannen (SPP's)	
3.1.2	Verbetering kwaliteit Resultaat & Ontwikkelingsgesprekken (R&O)	
3.1.3	Verbeterpunten medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO) 2006	
3.2	Ontwikkeling van medewerkers: Lerenderwijs	138
3.3	CAO-ontwikkelingen	139
3.3.1	CAO Wageningen Universiteit	
3.3.2	CAO Hogeschool Van Hall Larenstein	
3.3.3	CAO Stichting DLO	
3.4	Gezondheid en Welzijn	140
3.4.1	Inleiding	
3.4.2	Verzuimbegeleiding	
3.4.3	Verzuimgegevens	
3.4.4	Langdurig zieken	
3.4.5	Bedrijfsmaatschappelijk Werk	
3.4.6	Mediation	
3.4.7	Cursusprogramma Gezondheidsbevordering	
3.4.8	Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)	
3.4.9	Preventief medisch onderzoek (PMO)	
3.4.10	RSI preventie	
Bijlage 1A	Onderwijs Wageningen Universiteit	143
Bijlage 1B	Onderwijs Hogeschool Van Hall Larenstein	150
Bijlage 2	Sociaal verslag	156

Voorwoord

Het afgelopen jaar is voor Wageningen UR in meerdere opzichten een goed jaar geweest. Ons domein – Gezonde Voeding en Leefomgeving – staat maatschappelijk volop in de belangstelling. Dat uit zich onder meer in de gestegen studentenaantallen, met Wageningen Universiteit als snelst groeiende universiteit van Nederland. De aanwezige studenten bleken wederom zeer tevreden en kozen onze universiteit voor de derde keer op rij als nummer 1 in de Keuzegids Hoger Onderwijs. Bij Hogeschool Van Hall Larenstein is een nieuwe campagne voor studentenwerving gestart die naar verwachting in 2008 haar vruchten zal afwerpen.

Een bijzonder mooi moment afgelopen jaar was de opening van de Wageningen Campus, het Academisch Jaar en het Hogeschooljaar, in aanwezigheid van HM de Koningin, de Minister-President en de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De bijeenkomst mocht zich zowel intern als extern verheugen in een grote belangstelling, met ook een uitgebreide aandacht in de media. Ook het eerste Food4you festival in oktober kreeg veel positieve aandacht. Een festival, dat we jaarlijks willen laten terugkeren om onze activiteiten bij een nog breder publiek op de kaart te zetten.

Het was ook een goed jaar voor ons onderzoek. Zo is de eerste Spinoza-premie binnen, is Wageningen UR penvoerder geworden van een groot nationaal klimaatconsortium, is in Leeuwarden met de opening door Kroonprins Willem-Alexander het Technologisch Topinstituut Water van start gegaan en gaat in Leeuwarden een stadswijk alsook de stadsbussen voorzien worden van groene energie uit biogasinstallaties van een van onze praktijkbedrijven. Andere voorbeelden zijn het interessante samenwerkingsproject dat is gestart met Ziekenhuis Gelderse Vallei over het voorkómen van ondervoeding bij patiënten en het unieke partnership dat is aangegaan met zorgverzekeraar Univé-VGZ (UVIT) op het gebied van de preventieve gezondheidszorg. Voorts hebben we in Lelystad de krachten gebundeld op het gebied van infectieziekten bij dieren in de vorm van het nieuwe Centraal Veterinair Instituut en is op het gebied van onze internationalisering een nieuwe en veelbelovende stap gezet met het openen van een kantoor in China en in Brazilië. En last but not least is Wageningen UR in het belangrijke Zevende Kaderprogramma van de EU uitstekend van start gegaan met zicht op het binnenhalen van een groot aantal interessante projecten.

Het afgelopen jaar was voorts het eerste jaar van de implementatie van ons Strategisch Plan 2007-2010. De voor 2007 geformuleerde speerpunten beginnen hun vruchten af te werpen en de speerpunten voor 2008 zijn inmiddels vastgesteld. Die hebben we gegroepeerd rond drie aandachtsgebieden: (1) kennisontwikkeling en -borging, (2) marktgerichtheid en ondernemerschap, en (3) versterking interne organisatie. Wat dit laatste betreft is er ook het afgelopen jaar hard gewerkt aan een verdere verbetering en professionalisering van de bedrijfsvoering, met name op het gebied van de stabiliteit van de gegevens, de kwaliteit van de cijfermatige analyses en de versterking van het planning- & control-proces. Tot slot was het ook in financieel opzicht een goed jaar. Wageningen Universiteit, Hogeschool Van Hall Larenstein en de marktgerichte (DLO) instituten lieten het afgelopen jaar alle drie een gezond financieel resultaat zien.

Kortom, in 2007 is met succes verder gebouwd op de basis die in 2006 en eerdere jaren is gelegd. Dat is in de eerste plaats te danken aan een onverminderd grote inzet van onze medewerkers en studenten. En natuurlijk is er een woord van dank op zijn plaats aan het ministerie van LNV en onze andere stakeholders voor de opdrachten en het vertrouwen om onze gezamenlijke belangen in het domein van Gezonde Voeding en Leefomgeving veilig te stellen en verder te versterken.

dr. Aalt A. Dijkhuizen
Voorzitter Raad van Bestuur

Raad van Bestuur en Raad van Toezicht

Wageningen Universiteit, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) en Stichting Van Hall Larenstein vormen samen Wageningen Universiteit en Researchcentrum, afgekort tot Wageningen UR.

Raad van Bestuur

dr. ir. A.A. Dijkhuizen (voorzitter)

prof. dr. M.J. Kropff (onderwijs en onderzoek, tevens rector magnificus Wageningen Universiteit)

dr. I.J.J.H. Breukink (bedrijfsvoering)

De leden van de Raad van Bestuur van Wageningen UR zijn tevens College van Bestuur van Wageningen Universiteit, van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein.

Raad van Toezicht

prof. dr. J.A. van Kemenade (voorzitter tot 1 april 2007, lid tot 1 september 2007)

mw. M. de Boer (vice-voorzitter tot 1 april 2007, voorzitter per 1 april 2007)

dr. J.J. van Duijn

mw. J.R.H. Maj-Weggen

dr. J.A.J. Vink

De leden van de Raad van Toezicht van Wageningen UR zijn tevens Raad van Toezicht van Wageningen Universiteit, van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein.

1 Jaarverslag Wageningen UR

1.1 Inleiding

Wageningen UR geeft een geïntegreerd jaarverslag uit dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- Jaarverslag Wageningen UR (met informatie over de organisatie, het primaire proces en de faciliteiten, waar relevant uitgesplitst naar juridische entiteit);
- Financieel verslag van Wageningen Universiteit, van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein;
- Sociaal verslag Wageningen UR.

Dit jaarverslag voldoet aan de volgende wet- en regelgeving en gemaakte afspraken:

- Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek;
- Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 en de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving;
- Wet op de Ondernemingsraden (informatieverstreking);
- Afspraken met vakbonden en medezeggenschap;
- Wet Milieubeheer;
- Arbowet.

1.2 Verslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft in 2007 vijfmaal een reguliere vergadering gehouden. De voorzitter heeft regelmatig informeel overleg gevoerd met de voorzitter van de Raad van Bestuur. Verder heeft de voorzitter een overleg bijgewoond van de Raad van Bestuur met de medezeggenschap en is de Raad van Toezicht enkele malen bijeen geweest zonder aanwezigheid van de Raad van Bestuur. De Auditcommissie van de Raad van Toezicht heeft driemaal overleg gevoerd met een lid van de Raad van Bestuur. Daarnaast heeft een gesprek plaatsgevonden tussen de Minister van LNV en de Raad van Toezicht, in aanwezigheid van de voorzitter van de Raad van Bestuur.

Tijdens het bovenvermelde overleg zijn de volgende onderwerpen aan de orde gekomen:

Het *jaarverslag Wageningen UR 2006*, inclusief jaarrekeningen over 2006 van Stichting DLO, Stichting Van Hall Larenstein en Wageningen Universiteit, is besproken in de Auditcommissie en vervolgens op basis van een positief advies van de Auditcommissie door de Raad van Toezicht goedgekeurd. In het jaarverslag 2006 is de verslaglegging van de juridische entiteiten van Wageningen UR zo veel mogelijk geïntegreerd opgenomen. Om te voldoen aan de formele verplichtingen zijn de jaarrekeningen gescheiden gerapporteerd.

Aan de hand van de per kwartaal verstrekte managementberichten heeft de Raad van Toezicht de *financiële ontwikkelingen* binnen de entiteiten van Wageningen UR in 2007 nauwkeurig gevolgd. De in 2006 ingezette verbetering van het operationele resultaat heeft zich in 2007 voortgezet. De op basis van Focus 2006 gerealiseerde vermindering van de overhead, reductie van de materiële kosten, evenals acties gericht op marktversterking, hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan dit goede resultaat.

In de controlebevindingen bij het jaarverslag 2006, alsook bij de interim-controle over 2007, heeft de accountant PricewaterhouseCoopers geconstateerd dat de *control* binnen Wageningen UR is verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. De accountant heeft een aantal aanbevelingen gedaan om de control verder te versterken. De Raad van Toezicht heeft de Raad van Bestuur verzocht deze ter hand te nemen.

De *begroting 2008* van de drie entiteiten Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein is besproken en na positief advies van de Auditcommissie goedgekeurd. In de begroting 2008 is een verdere resultaatsverbetering ten opzichte van de begroting 2007 opgenomen. Ondanks deze gunstige ontwikkeling blijft de rendements- en liquiditeitsontwikkeling een voortdurend aandachtspunt.

De Raad van Toezicht is geïnformeerd over het aanwijzen van *speerpunten* in 2008. Dit is het vervolg op de positieve ervaringen in 2007 met het benoemen van speerpunten voor de implementatie van het strategisch plan Wageningen UR 2007 – 2010. Voor 2008 zijn speerpunten vastgesteld op het gebied van kennisontwikkeling en kennisborging, marktgerichtheid en ondernemerschap en versterking van de interne organisatie.

De Raad van Toezicht is periodiek geïnformeerd over de voortgang van het *Strategisch Nieuwbouwplan*. In 2007 is een aanzet gemaakt voor onderzoek naar de mogelijkheden voor een versnelde investering op Wageningen Campus ten behoeve van een unilocatie voor de Agrotechnology & Food Sciences Group. Op basis van nadere uitwerkingen wordt in 2008 hierover een beslissing verwacht.

Op gebied van *studenteninstroom* heeft de Raad van Toezicht periodiek kennisgenomen van de vooraanmeldingen bij Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein. De Raad heeft verheugd geconstateerd dat de grote inspanningen bij Wageningen Universiteit hebben geleid tot een grotere instroom van BSc- en MSc-studenten. Bij Hogeschool Van Hall Larenstein daalde de instroom licht.

In april 2007 heeft de heer Van Kemenade het voorzitterschap van de Raad van Toezicht overgedragen aan mevrouw De Boer. In september 2007 is de heer Van Kemenade afgetreden als lid van de Raad van Toezicht. De heer Van Kemenade was bijna zes jaar een zeer betrokken voorzitter en heeft zijn ervaring en deskundigheid op aangename en succesvolle wijze ingezet om de Raad zijn toezichthoudende taken te laten vervullen. De Raad van Toezicht is hem hiervoor veel dank verschuldigd.

Namens de Raad van Toezicht
mw. M. de Boer (voorzitter)

1.3 Kengetallen Wageningen UR

1.3.1 Kengetallen Wageningen Universiteit

	2007	2006	2005	2004
Studenten (totaal per 01–12)	5.202	4.945	5.001	4.975
Instroom eerstejaars (BSc + MSc)	1.241	1.106	1.049	1.103
Totaal reguliere studenten	4.664	4.461	4.433	4.459
Extranei	1	0	0	0
Overige ingeschrevenen	537	484	568	516
Aantal afgestudeerden	1.308	1.417 ¹	1.297 ²	1.152 ³
Promoties	251	224	192	170
Waarvan buitenlandse promovendi	149	126	102	76
Gemiddeld personeelsbestand WU (totaal in fte)	2.239	2.233	2.333	2.356 ⁴
Netto resultaat (€ x 1.000)	11.360	5.552	-3.501	-946
Vermogen WU ⁵				
Vermogen in vaste activa	202,6	196,4	172,7	145,5
Eigen vermogen	117,5	106,1	103,4	116,4
Totaal Vermogen	272,2	243,5	218,8	193,5
Solvabiliteitsratio	43,2%	43,6%	47,2%	60,2%
Liquiditeit WU				
Liquide middelen	25,5	21,4	24,7	22,9
Netto-werkkapitaal	-41,6	-39,4	-40,3	-12,5
Current ratio	0,6	0,5	0,5	0,8

¹ Het betreft hier afgestudeerden van de ongedeelde opleidingen (255), de 3-jarige BSc-opleidingen (371) en de 2-jarige MSc-opleidingen (791).

² In 2005 zijn meegenomen: de afgestudeerden van de ongedeelde opleidingen (395), de afgestudeerden van de 3-jarige BSc-opleidingen (275) en de afgestudeerden van de 2-jarige MSc-opleidingen (627).

³ In 2004 zijn naast de afgestudeerden van de ongedeelde opleidingen (555) ook de afgestudeerden van de 3-jarige BSc-opleidingen (158) en de 2-jarige MSc-opleidingen (439) meegenomen.

⁴ Met ingang van 2004 zijn deze gegevens exclusief stagiairs. Dit in afwijking tot voorgaande jaren.

⁵ In 2006 is als gevolg van stelselwijziging een schuld opgenomen van € 5,8 mln. ten behoeve van openstaande verlofuren. Deze (kortlopende) schuld is in de beginbalans gevormd ten laste van het eigen vermogen. Het eigen en vreemd vermogen 2005 wijkt daardoor af van de jaarrekening 2005.

Bedragen * € mln

1.3.2 Kengetallen Hogeschool Van Hall Larenstein

	2007	2006	2005	2004
Studenten (totaal per 01-10)	3.879	4.050	3.956	3.995
Instroom	1.038	1.113	1.209	1.094
Afgestudeerden Bachelor	718	691	746	722
Afgestudeerden Associate Degree	13	-	-	-
Afgestudeerden Master	34	-	-	-
Gemiddeld personeelsbestand VHL (totaal in fte)	407	417	436	474
Netto resultaat (€ x 1.000)	264	3.615	-123	-4.561
Vermogen VHL				
Vermogen in vaste activa	32,6	34,6	37,5	40,0
Eigen vermogen	1,6	1,3	-2,3	-2,2
Totaal vermogen	49,1	49,3	52,6	52,2
Solvabiliteitsratio garantievermogen ⁶	20,1%	20,5%	13,4%	14,4%
Liquiditeit VHL				
Liquide middelen	11,5	9,0	8,4	5,0
Netto-werkkapitaal	-1,4	-8,0	-4,3	-4,9
Current ratio	0,9	1,0	0,8	0,7

⁶ Garantievermogen betreft het eigen vermogen en de egalisatierekening investeringssubsides.

1.3.3 Kengetallen Stichting DLO

	2007	2006	2005	2004
Omzet	341,2	316,2	322,1	328,8
Aandeel LNV in omzet ⁷	52%	53%	53%	53%
Investerings in bedrijfsgebouwen en -terreinen	36,5	52,0	17,1	16,9
Investerings in overige materiële vaste activa	7,7	5,5	5,7	6,2
Gemiddeld personeelsbestand DLO (totaal in fte) ⁸	2.781	2.845	3.145	3.444
Netto resultaat (€ x 1.000)	25.417	12.989	-18.214	-26.577
Vermogen DLO				
Vermogen in vaste activa	401,6	402,9	372,3	373,9
Eigen vermogen	232,9	207,5	194,5	217,9
Totaal vermogen	536,1	559,1	524,2	517,0
Solvabiliteitsratio	43,4%	37,1%	37,1%	42,1%
Liquiditeit DLO				
Liquide middelen	55,9	76,3	65,7	43,6
Netto-werkkapitaal	34,1	23,8	26,4	27,9
Current ratio	1,3	1,2	1,2	1,2

1.4 Wageningen UR algemeen

Wageningen UR is het samenwerkingsverband tussen Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein (zie organigram aan binnenzijde van omslag). Deze samenwerking is vormgegeven in zes eenheden waarvan vijf Sciences Groups. De juridische entiteiten worden daarbij niet vermengd. De Sciences Groups zijn het organisatorische, inhoudelijke en bestuurlijke instrument om door krachtenbundeling te komen tot een grotere slagvaardigheid en kwaliteit van het onderzoek en onderwijs. In elke Sciences Group is een departement van Wageningen Universiteit organisatorisch geïntegreerd met één of meerdere DLO-instituten. Interdisciplinariteit en vraagsturing worden onder meer verzekerd door de matrix van de Sciences Groups met het Onderwijsinstituut, de onderzoekscholen en programmaleiders, die Wageningen UR breed functioneren.

De zesde eenheid, de hbo-instellingen van Hogeschool Van Hall Larenstein, functioneert als zelfstandig onderdeel binnen Wageningen UR, binnen de door de Raad van Bestuur gestelde concernkaders. De samenwerking richt zich primair op de onderwijsverzorgende delen. Stichting Van Hall Larenstein is een zelfstandige rechtspersoon die het bestuur vormt van het Van Hall Instituut in Leeuwarden en Groningen en van de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein in Velp en Wageningen.

⁷ LNV omzet bestaat uit omzet van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit overeenkomstig de subsidieregeling alsmede aanvullende projectfinanciering die is opgenomen onder contractresearch. Het totaal van de LNV omzet wordt gerelateerd aan de totale omzet.

⁸ De stand van de personele bezetting exclusief stagiairs eind 2007 bedroeg 2.781 fte, eind 2006 was dit 2.789 fte en eind 2005 was dit aantal 2.957 fte. De daling tussen 2007 en 2006 bedraagt derhalve 8 fte en tussen 2006 en 2005 een daling van 168 fte.

1.4.1 Missie en ambitie

Wageningen UR is een internationale kennisinstelling met als missie 'to explore the potential of nature to improve the quality of life'. Onze ambitie daarbij is om ons nationaal en internationaal te onderscheiden door een uitstekende kwaliteit van onderwijs en onderzoek binnen het Wageningse domein. Buiten Europa, waar de reputatie van Wageningen al decennia lang onomstreden is, blijven wij onze activiteiten voortzetten en ontwikkelen. Binnen Europa is nog ruimte voor verdere ontwikkeling tot dé Europese kennisinstelling binnen het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Een ontwikkeling die de wortels van Wageningen UR in de Nederlandse samenleving en de belangrijke rol van het Nederlandse publieke belang zal verstevigen.

Streven naar toonaangevende kwaliteit en een internationale toppositie vereist duidelijkheid over de grenzen waarbinnen dat streven wordt uitgeoefend. Die grenzen worden bepaald door het domein van Wageningen UR: gezonde voeding en leefomgeving.

1.4.2 Kerngebieden

Het domein van Wageningen UR betreft 'Gezonde voeding en Leefomgeving' en bestaat uit drie samenhangende kerngebieden:

- **Voeding en voedselproductie**

De productie en aanvoerkant in de voedselkolom: duurzame land- en tuinbouw en visserij/visteelt, internationale voedselketens en netwerken, diergezondheid, voeding en het gebruik van biomassa in het kader van een biobased economy.

- **Leefomgeving**

Natuur, landschap, landinrichting, het beheer van water en zee en de verschillende claims op de ruimte die met elkaar in conflict kunnen raken. Ook biodiversiteit, klimaatinvloeden en duurzaamheid van beheer en productie maken er deel van uit.

- **Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden**

De invloed van het keuzegedrag van de mens op gezondheid, voeding en leefomgeving. Het gedrag als consument, burger of recreant, de houding tegenover risico en onzekerheid, de perceptie van kwaliteit en veiligheid, en voedselzekerheid in relatie tot armoede in met name de minder ontwikkelde landen.

1.4.3 Kenniscirculatie en -valorisatie

De overheid en maatschappij verwachten een actieve bijdrage van de kennisinstellingen aan de circulatie en het gebruik van kennis.

Wageningen UR heeft in 2007 daaraan bijgedragen door:

- Het ontsluiten van de schriftelijke onderzoeksresultaten via de bibliotheek, Kennis Online, METIS en overige online databanken. De websites zijn vaak doelgroepgericht;
- Het presenteren van de onderzoeksresultaten tijdens bijeenkomsten rond thema's of doelgroepen via themadagen, business café, praktijknetwerken en wereldlezingen;
- Het samenwerken met potentiële gebruikers in gezamenlijke projecten. Voorbeelden zijn de publiek-private co-innovatieprojecten en voucherprojecten voor innovatie Midden- en Kleinbedrijf;
- Onderwijs, training en cursussen. In 2007 zijn binnen de Groene Kennis Coöperatie, het samenwerkingsverband van de groene onderwijsinstellingen, grote stappen voorwaarts gezet rond de inhoudelijke samenwerking. Er zijn vijftien werkprogramma's benoemd rond onder andere Voeding & Gezondheid en Agrologistiek.

Voor het genereren van waarde uit kennis van Wageningen UR (kennisvalorisatie) is *Wageningen Business Generator* (WBG) actief. WBG zoekt binnen heel Wageningen UR naar potentieel interessante nieuwe marktproducten, ondersteunt ondernemerschap proactief en ontwikkelt organisatiebreed octrooibeleid.

Daarnaast speelt WBG een actieve rol bij de oprichting van nieuwe, kennisintensieve bedrijven (spin-outs) gebaseerd op Wageningen UR kennis. Als medeverantwoordelijke in het Food Valley Consortium, in het kader van het Subsidieprogramma KennisExploitatie (SKE), beoordeelt en ondersteunt zij ook bredere startersinitiatieven. In 2007 zijn drie nieuwe bedrijven opgericht waarin WBG participeert: Biquays BV, Nexxus Holding BV en CAN-iT BV Daarmee

is, afgezien van enkele beheersrollen, het totaal aantal spin-outs waarin WBG als aandeelhouder optreedt per ultimo 2007 gekomen op twaalf.

Wageningen Business School (WBS) organiseert opleidingen, trainingen, projecten en workshops voor ondernemers, bedrijven en instellingen, met name voor de thema's management & ondernemerschap, ruimte, water, groen en dierwetenschappen. In 2007 voor circa 1.000 professionals in 50 programma's. Bijzondere activiteiten: het European Food & Agribusiness Seminar (EFAS) voor senior-management van internationale foodbedrijven in samenwerking met Harvard Business School; een internationaal trainingsprogramma over de Common Agricultural Policy of the European Union; een internationale training in opdracht van de Wereldbank en twee executive courses in Foodservice Management.

Er zijn nieuwe programma's voor internationale doelgroepen in Nederland en in het buitenland uitgevoerd rond de thema's Promoting Equine Performance, Experimental Design, Food Safety Management, Urban Environmental Management en een Masterclass Biobusiness in China.

Het aantal activiteiten rond ondernemerschap is met 30% toegenomen ten opzichte van 2006, met name masterclasses, Business Challenges (onder andere met technologie stichting STW) en New Business Generation Game evenals het aantal activiteiten met open inschrijving en het aantal in-company programma's en projecten. Deze ontwikkeling sluit aan bij de behoefte van bedrijven aan maatwerk en aan een sterke koppeling tussen leren en werken.

1.4.4 Studentenwerving

Sinds 2007 is de verantwoordelijkheid voor de werving van studenten voor Hogeschool Van Hall Larenstein en Wageningen Universiteit ondergebracht bij de afdeling Corporate Communicatie. Door deze samenvoeging is een betere afstemming bereikt en daarmee een versterking van de wervingsstrategieën op nationaal en internationaal terrein voor de twee onderwijsmerken van Wageningen UR.

In 2007 is in de campagne voor de werving van bachelorstudenten van Wageningen Universiteit met name aandacht besteed aan optimalisatie van de communicatiemiddelen en materialen, zoals een nieuwe beursstand. Met de ontwikkeling van een nieuwe database, gekoppeld aan de nieuwe persoonlijke website www.mijnwageningenuniversiteit.nl is de basis gelegd voor het persoonlijk, inhoudelijk gericht benaderen van toekomstige studenten.

De belangstelling voor de voorlichtingsdagen gericht op de bacheloropleidingen is in 2007 toegenomen met 20% ten opzichte van 2006. Ook de bezoekersaantallen van de meeloopdagen zijn opnieuw gestegen.

De werving van Nederlandse MSc-studenten heeft in 2007 een impuls gekregen door de speciale voorlichtingsdag over MSc-opleidingen in maart en de gezamenlijke presentatie van Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein op de Studiebeurs Abi Einstieg in Berlijn.

Bij de hogeschool en de universiteit is de buitenlandse markt in kaart gebracht om in 2008 internationale groei te kunnen realiseren en gericht te kunnen werven in de voor Wageningen meest interessante Europese landen.

In 2007 zijn de zogenoemde *free movers* (individuele, zelfbetalende buitenlandse studenten) benaderd via directe acties, zoals international education fairs, alumni-representatives, agenten, presentaties en advertenties. De activiteiten waren vooral gericht op het vergroten van de naamsbekendheid van Wageningen Universiteit. Verder is aansluiting gezocht bij de wervingsactiviteiten van Netherlands Education Support Offices (NESO's). De werving van *subsidized movers* (buitenlandse studenten met beurzen van bedrijven) was in 2007 vooral gericht op Saoedi-Arabië, Thailand, Maleisië, Indonesië en Kazachstan. *Institutional movers* (buitenlandse studenten die voor een deel van hun opleiding naar Wageningen komen) participeren al langere tijd in twee projecten met China. De moederuniversiteit biedt haar studenten op deze manier programma's met een 'international flavour'. In 2007 heeft geen uitbreiding van deze vorm van samenwerking plaatsgevonden.

Vanwege toenemende concurrentie uit Aziatische landen zoals China, India, Thailand en Maleisië, met name om de niet-Europese student, zijn de wervingsactiviteiten van het Wageningse initiatief Holland Education Consortium uitgebreid en geïntensiveerd.

Bij Hogeschool Van Hall Larenstein lag in 2007 de focus op het verder ontwikkelen van de 'niche-campagne' om gericht met de specifieke doelgroepen te kunnen communiceren. Daarnaast is een nieuwe themacampagne 'Klimaat en ruimte' ontwikkeld om de naamsbekendheid van Hogeschool Van Hall Larenstein onder een bredere groep te vergroten.

1.4.5 Internationalisering

Wageningen UR staat met haar onderzoek en onderwijs midden in de samenleving. Vanwege het domein waarop de activiteiten zich bewegen, zijn mondiale ontwikkelingen van belang en zijn de ambities internationaal georiënteerd. In 2007 is de internationale samenwerking op het gebied van onderwijs en onderzoek verder versterkt, ook om bij te dragen aan de ontwikkeling van de minder ontwikkelde landen.

Behalve door met internationale partners samen te werken, wordt in het onderwijs de internationale ambitie weerspiegeld door internationale studenten te werven voor opleidingen in Wageningen. De studenten functioneren in een internationale setting waarin alle Master of Science (MSc) opleidingen Engelstalig zijn en verzorgd worden voor niet-Nederlandse en Nederlandse studenten gezamenlijk.

Op peildatum 1 december 2007 bedroeg het percentage niet-Nederlandse Bachelor of Science (BSc)-studenten 5% van het totaal aantal BSc-studenten. Van het totaal aantal MSc-studenten heeft ongeveer 45% een niet-Nederlandse nationaliteit (859 studenten). De belangrijkste herkomstregio's van de buitenlandse studenten zijn de Europese Unie (305 MSc-studenten) en China (149 MSc-studenten).

In 2007 is verder gewerkt aan de internationalisering van het studeer- en leefklimaat in Wageningen (onder andere via de geïntegreerde Annual Introduction Days) en aan de professionalisering van docenten (Interculturele Communicatie). In het systeem voor de evaluatie van het onderwijs zijn, als input voor de Resultaat & Ontwikkeling-gesprekken, expliciet vragen opgenomen over de vaardigheden Engels van het personeel. Verder is besloten om toe te groeien naar de situatie dat Engels instellingsbreed als tweede formele taal wordt gehanteerd. De Raad van Bestuur heeft het Team Intercultural Dialogue ingesteld om met voorstellen te komen, gericht op de verdere verbetering van het internationale klimaat voor studenten en medewerkers. In november is meegedaan met een onderzoek naar de tevredenheid over de opvang, het onderwijs, het studeer- en leefklimaat en de faciliteiten (ISB monitor) onder internationale BSc-, MSc- en PhD-studenten van Wageningen Universiteit. De respons was hoog en de resultaten zijn over het algemeen positief. In 2008 zullen speerpunten worden benoemd en vindt in mei opnieuw onderzoek plaats.

Voor internationale samenwerking is Wageningen International (WI), hét loket dat toegang biedt tot onderwijs, onderzoek, capaciteitsopbouw en consultancy.

In 2007 zijn via Wageningen International onderstaande projecten gerealiseerd met partners in Latijns-Amerika, Azië en Afrika:

- Opening Latin America Office (Brazilië);
- Onderzoeksprojecten rond duurzame productie van commodities zoals soja, natuurlijke hulpbronnen en klimaat, voedselveiligheid en -kwaliteit en biobrandstoffen (Brazilië);
- Intensievere samenwerking met Embrapa en universiteiten, start project Competing claims (Brazilië);
- Overeenkomst met ministerie van Wetenschap & Technologie voor PhD-beurzen (Chili);
- Versterking relaties met ministeries, universiteiten en financiers rond de thema's voeding(-smiddelen), natuurlijke hulpbronnen en biobrandstoffen (Chili);
- Start van projecten binnen de thema's biotechnologie en natuurlijke hulpbronnen (Argentinië);
- Opening Sino Dutch Agricultural Innovation and Promotion Center (Beijing, onder Wagening's management en met office Wageningen UR);
- Start van de eerste onderzoeksprojecten in opdracht van en betaald door Fujian Province, China;
- Memorandum of Understanding met Hanoi Agricultural University (Vietnam);
- Formalisering contacten met Zuid-Korea;

- Betrokkenheid bij fora die zich richten op hernieuwde aandacht voor landbouw en rurale bedrijvigheid als instrument voor economische ontwikkeling, conferentie van het Regional University Forum (RUFORUM) for Eastern and Southern Africa;
- Intensivering onderwijspartnerships Zuid-Afrika, Ethiopië en Malawi in onder andere de water- en tuinbouwsector;
- Voor Wageningen UR was 2007 in Europees verband zeer succesvol via het Kaderprogramma KP7, vooral met projecten op het gebied van 'Food'.

Op het terrein van ontwikkelingssamenwerking zijn projecten gerealiseerd in onderstaande programma's.

Capacity Development & Institutional Change (CD&I):

- Beleidsondersteunend onderzoek cluster internationaal LNV rond een 'voluntary partnership' met Maleisië om illegale houtkap te bestrijden/ introductie thema dierenwelzijn;
- Evaluatiestudies Inter American Development Bank, International Union for the Conservation of Nature (IUCN) global program;
- Seminar over capaciteitsontwikkeling en verandermanagement, basislegend voor samenwerking met de medefinancieringsorganisaties (MFO's) en Directoraat-Generaal voor Internationale Samenwerking (DGIS);
- Cursussen met lokale niet-gouvernementele organisaties (NGO's), universiteiten en internationale CGIAR (Consultative Group on International Agricultural Research) instituten.

DGIS-Wageningen UR partnership programma 'Globalization and Sustainable Rural development':

- Twee pilot projecten binnen het thema 'Value Chains for Pro-poor Development' (Oeganda en Ethiopië);
- Vier projecten op thema 'Competing Claims' (uitvoering vanaf 2008).

Interdisciplinary Research and Education Fund Wageningen University (INREF):

- Programma's uit de eerste fase succesvol afgerond en wetenschappelijk geëvalueerd;
- Twee nieuwe programma's goedgekeurd, start 2008. Totaal nu zes programma's met 60 PhD-studenten.

Stichting Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (Nuffic) programma's: Netherlands Programme for institutional strengthening of post-secondary education and Training capacity (NPT) en Netherlands Fellowship Programme (NFP):

- Vijf nieuwe projecten gerealiseerd: totaal € 7,3 mln. Daarmee is Wageningen UR de grootste partner binnen het Nuffic programma capaciteitsopbouw.

Platform for Food Security and Sustainable Development (2006):

- Activiteiten ontplooid op het terrein van 'Finding a food security angle towards food-feed-fuel'. Veertien betrokken Wageningse hoogleraren stellen zich ten doel om te werken aan multidisciplinaire benaderingen en oplossingen voor het armoedeprobleem.

1.4.6 Medezeggenschap

De medezeggenschap is voor de Raad van Bestuur en de directies van de organisatieonderdelen een belangrijke partner en schakel in de totstandkoming van beleid, het maken van keuzes en het stellen van prioriteiten.

Elke Sciences Group heeft één gemeenschappelijke ondernemingsraad voor de Wageningen Universiteit- en Stichting DLO-werknemers, die binnen die Sciences Group werkzaam zijn. Daarnaast kent Wageningen UR aparte ondernemingsraden voor de Concernstaf, Facilitair Bedrijf, Wageningen IMARES, Wageningen International, Centraal Veterinair Instituut (ontstaan uit het CIDC-Lelystad en Infectieziekten van de Animal Sciences Group) en RIKILT. Boven deze ondernemingsraden is er één Centrale Ondernemingsraad (COR) Wageningen UR ingesteld waarin leden zitting hebben, die gekozen zijn door en uit het midden van de leden van de ondernemingsraden. De studentenraad (SR) en de Gemeenschappelijke Vergadering (GV) zijn medezeggenschapsorganen van de universiteit. De GV wordt gevormd door Wageningen Universiteitsleden van de COR, aangevuld met direct gekozen leden en de studentenraad (SR).

Hogeschool Van Hall Larenstein kent drie medezeggenschapsorganen, die ieder voor de ene helft uit studentleden en voor de andere helft uit personeelsvertegenwoordigers bestaat. Zowel het Van Hall Instituut als Hogeschool

---

Larenstein heeft een eigen Medezeggenschapsraad (MR). De leden van de Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) worden gekozen door en uit de lokale Medezeggenschapsraden. De GMR overlegt met de directie van Hogeschool Van Hall Larenstein en in voorkomende gevallen ook met de Raad van Bestuur. De Medezeggenschapsraden voeren overleg met één van de leden van de directie. De contacten van de GMR met de COR, GV en SR zijn in 2007 verder aangehaald.

In 2007 is door de medezeggenschap gewerkt aan een voorstel voor een verdergaande samenwerking tussen de verschillende raden. De bedoeling is dat dit in 2008 geconcretiseerd kan worden.

Naast bovengenoemde interne medezeggenschap kent Wageningen UR ook nog externe medezeggenschap, waarbij per entiteit (Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein) op basis van de CAO overleg wordt gevoerd tussen de vakcentrales en de bestuurder over de arbeidsvoorwaarden en rechtspositie van het personeel. Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein volgen hierin respectievelijk de CAO Nederlandse Universiteiten (CAO NU) en de CAO voor het Hoger Beroepsonderwijs (CAO HBO). Stichting DLO kent een eigen CAO. In 2007 hebben de onderhandelingen geleid tot nieuwe CAO's voor Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein.

1.4.7 Klachtenregelingen en Beroep & bezwaar

• Wageningen Universiteit

- De Bezwarencommissie Rechtspositionele Geschillen (AWB hoofdstuk 6 en 7, CAO-NU) heeft in 2007 acht nieuwe zaken te behandelen gekregen waarvan drie bezwaren zijn ingetrokken, één niet ontvankelijk is verklaard en vier bezwaren nog lopen. In 2007 zijn tevens vijf reeds in 2006 gestarte bezwarenprocedures afgerond waarvan vier ongegrond zijn verklaard en één bezwaar is ingetrokken.
- De Bezwarencommissie Rechtspositionele Geschillen (AWB hoofdstuk 6 en 7, CAO-NU) heeft in 2007 in het kader van Focus 2006 twee bezwaren behandeld waarvan één bezwaar is ingetrokken en één bezwaar ongegrond is verklaard.
- Daarnaast waren naar aanleiding van een ongegrond verklaring van eerdere bezwaren vijf lopende beroepszaken en vier lopende hoger beroepszaken.
- De Landelijke Bezwarencommissie Functieordenen (CAO-NU) heeft in 2007 voor Wageningen Universiteit geen bezwaren behandeld.
- De Commissie van Advies voor de Bezwaarschriften (CAB) van Wageningen Universiteit heeft in 2007 dertien bezwaarschriften ontvangen die alle gericht waren tegen een besluit van het College van Bestuur. Vijf bezwaren tegen een besluit op grond van de Regeling Financiële Ondersteuning Studenten, vier tegen een besluit op grond van de Regeling één jaar WU-financiering, twee tegen een besluit op grond van de Reissubsidiereregeling, één tegen de restitutie van collegegeld en één tegen de wijziging van een doctoraalpakket.
- In twee gevallen heeft de CAB het College van Bestuur geadviseerd om het bezwaar kennelijk ongegrond te verklaren en is afgezien van het horen van belanghebbenden. In vier gevallen is het College van Bestuur volledig tegemoet gekomen aan het bezwaar en is het bezwaar ingetrokken. In één geval is het besluit ingetrokken. In zes gevallen heeft de CAB belanghebbenden en vertegenwoordigers van het College van Bestuur gehoord. Driemaal hebben partijen tijdens of kort na de hoorzitting een minnelijke schikking bereikt. In de drie overige zaken heeft de CAB het College van Bestuur geadviseerd het bezwaar ongegrond te verklaren.
- In 2007 zijn bij het College van Beroep voor de Examens (CBE) van Wageningen Universiteit drie beroepschriften ingediend. Eén beroepschrift, gericht tegen een sanctie in verband met fraude, is door het CBE behandeld en ongegrond verklaard. In de twee andere zaken is het CBE niet toegekomen aan een inhoudelijke behandeling, eenmaal omdat het CBE zich onbevoegd heeft verklaard en eenmaal omdat het beroepschrift niet ontvankelijk is verklaard door het CBE.
- De studentendecanen hebben als ombudspersoon voor studenten bij een aantal klachten bemiddeld. Dat aantal lag hoger dan in 2006. Sinds oktober 2007 is er een vertrouwenspersoon speciaal voor studenten beschikbaar in de persoon van één van de studentendecanen. De vertrouwenspersoon voorziet in een behoefte: er is een aantal klachten in behandeling genomen.

- **Stichting DLO**

- De Klachtencommissie Individueel Klachtrecht (CAO-DLO) heeft in 2007 twee klachten behandeld, waarbij één klacht is geschikt en één klacht gegrond is verklaard.
- De Klachtencommissie Individueel Klachtrecht (CAO-DLO) heeft in 2007 in het kader van Focus 2006 geen klachten behandeld.
- De Bezwarencommissie Functieordenen DLO heeft in 2007 geen bezwaren behandeld.

- **Hogeschool Van Hall Larenstein**

Voor de hogeschool zijn diverse regelingen rond klachten, beroep en bezwaar van personeel en studenten:

- Regeling ongewenst gedrag
Deze regeling voor personeel en studenten gaat uit van opvang en begeleiding door de vertrouwenspersonen, en waar nodig klachtenbehandeling door de klachtencommissie. In 2007 zijn geen klachten ingediend.
- Ombudsman
Personeel of studenten (personen of groepen) die zich benadeeld voelen door een handeling of nalatigheid van de instelling of van een functionaris, kunnen terecht bij de ombudsman. Deze kan doorverwijzen, adviseren, bemiddelen of formeel onderzoeken. In 2006 is besloten voor het Van Hall Instituut een aparte ombudsman in te stellen. Deze vacature is echter in 2007 niet vervuld en bij Larenstein is de functie van ombudsman in 2007 eveneens vacant gekomen. Begin 2008 zijn de beide ombudsfuncties gecombineerd voor Hogeschool Van Hall Larenstein en is de werving voor deze vacature gestart.
- College van Beroep voor de Examens
Hier kunnen studenten terecht die in beroep willen gaan tegen besluiten van de examencommissie. In 2007 heeft het College van Larenstein tien beroepschriften ontvangen (zie onderstaande tabel). Het College in Leeuwarden ontving geen beroepschriften.

	Aantal	Intrekking beroepschrift na minnelijke schikking	Niet-ontvankelijk verklaard	Behandeling beroepschrift door College van Beroep	
				gegrond	ongegrond
<i>Beroepschrift gericht tegen:</i>					
Omstandigheden tijdens tentamen	1		1		
Bindend negatief studieadvies	9	6			3
Totaal	10	6	1	0	3

- Commissie Heroverweging
Voor personeel dat in beroep gaat/bezwaar maakt tegen een besluit van de directie is er de Commissie Heroverweging.

- **Wageningen UR**

- De Klachtencommissie Ongewenste Omgangsvormen Wageningen UR heeft in 2007 vier klachten behandeld waarvan één klacht is ingetrokken en drie klachten niet-ontvankelijk zijn verklaard.

1.5 Wageningen Universiteit

Wageningen Universiteit verzorgt academische bachelor-, master- en PhD-opleidingen en verricht fundamenteel onderzoek op het gebied van life sciences en natural resources. Het onderzoek is ondergebracht bij onderzoekscholen. Docenten participeren zowel in het onderzoek als het onderwijs van de universiteit en werken intensief samen met zusterinstellingen in binnen- en buitenland.

In 2007 heeft Professor Marcel Dicke de prestigieuze Spinozaprijs ontvangen. Hij heeft de prijs gekregen voor zijn onderzoek naar de interactie tussen planten en insecten. Het is de eerste keer dat deze premie is toegewezen aan een onderzoeker van Wageningen Universiteit. De NWO/Spinozapremie wordt jaarlijks uitgereikt aan Nederlandse

onderzoekers die hun voetsporen hebben verdiend en aan de top staan van hun wetenschappelijke carrière. De Spinozaprijs is de grootste Nederlandse onderscheiding in de wetenschap en wordt ook wel de Nederlandse Nobelprijs genoemd.

De belangstelling voor de opleidingen van Wageningen Universiteit is in 2007 sterk toegenomen. De inschrijving van vwo-scholieren voor de BSc-opleidingen is ten opzichte van 2006 met 23% gestegen. Het marktaandeel van Wageningen Universiteit is daardoor toegenomen met 0,4% tot 2,3% (stijging in 2006 was 0,1%).

In 2007 is € 1 mln. aan bonussen uitgekeerd voor excellent onderwijs (44 leerstoelgroepen) en € 1 mln. aan bonussen voor excellent onderzoek (29 leerstoelgroepen). Aan 20 leerstoelgroepen is zowel voor onderwijs als onderzoek een bonus uitgekeerd. Entomologie spande daarbij de kroon met in totaal bijna k€ 100.

In 2007 is het rapport van de Stuurgroep Onderwijshuis verschenen. Het rapport bevat wijzigingsvoorstellen voor de inrichting van de onderwijsstructuur van Wageningen UR. Deze zijn nodig vanwege de strategische doelen op het gebied van onderwijs: flexibiliteit, kostenefficiëntie en kwaliteit. In het rapport wordt de invoering voorgesteld van de major-minor structuur, brede bachelorprogramma's, de BSc-thesis, paraplumasters en het semestersysteem. Het implementatietraject is gestart met een uitgebreide discussie binnen Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein. Op basis van deze discussie vindt begin 2009 besluitvorming plaats.

In augustus 2006 is het project Integratie Onderwijs Wageningen UR gestart om de integratie van de hogeschool te versnellen en de samenwerking op onderwijsgebied binnen Wageningen UR vorm te geven.

Dat heeft in 2007 geleid tot:

- Het mastertraject Management of Marine Ecosystems. Hogeschoolalumni van de opleiding Kust & Zee stromen in via de doorstroomminor;
- Het mastertraject Watertechnology (MSc Biotechnology), samen met onderzoeksinstituut Wetsus en de Universiteit Twente. Mogelijk gaat ook de Rijksuniversiteit Groningen participeren.

Wageningen Universiteit is voor de derde achtereenvolgende keer op de eerste plaats geëindigd in de jaarlijkse ranking van de *Keuze Gids Hoger Onderwijs*. De Wageningse studenten waarderen vooral de keuzevrijheid in het onderwijs, de kwaliteit van de docenten en de faciliteiten.

De Dies Natalis 2007 had als titel 'My food, your food'. Sprekers waren prof. dr. Pieter van 't Veer, drs. Henk J. Smid en prof. dr. Martin J. Kropff.

De jaarlijkse Education Day van het Onderwijsinstituut en de Wageningse Studenten Organisatie (WSO) had in 2007 als thema: Motivated students and dedicated teachers.

De opening van het Academisch Jaar en het Hogeschooljaar 2007/2008 stonden in het teken van de opening van Wageningen Campus en met name het Forumgebouw in aanwezigheid van HM de Koningin, de Minister-President en de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

1.5.1 Onderwijs en studenten

1.5.1.1 Onderwijs en opleidingen Wageningen Universiteit

Het opleidingsaanbod voor ruim 4500 studenten bestond in 2007/2008 uit 18 Nederlandstalige bacheloropleidingen en 29 Engelstalige masteropleidingen op het gebied van Biologie, Planten & dieren, Maatschappij & economie, Omgeving & landschap en Technologie & voeding (zie bijlage IA, tabel 1).

Het onderwijs is probleemgericht; onderwijs en onderzoek zijn sterk internationaal georiënteerd.

De bacheloropleiding Biologische productiewetenschappen is vanwege de aanhoudend lage studenteninstroom met ingang van het Academisch Jaar 2007/2008 beëindigd.

In 2007 is besloten tot het introduceren van:

- De BSc-minors Biobased Technology, Policy and Governance for the Life Sciences, Marine Living Resources and Biotechnology of Infectious Diseases of Humans and Animals;
- De specialisaties Climate Change (MSc Meteorology and Air Quality), Management, Innovation and Life Sciences (MSc Management, Economics and Consumer Studies), Public Health and Society (MSc Management, Economics and Consumer Studies);
- Research varianten van de masteropleidingen in Social Sciences (te starten per 1 september 2008);
- Research varianten van de masteropleidingen Animal Sciences en Aquaculture and Fisheries (gestart per 1 september 2007);
- Een nieuw programma voor de MSc Organic Agriculture;
- Herpositionering van de Wageningse opleidingen Biologie.

1.5.1.2 Interne en externe kwaliteitszorg

• Kwaliteitszorg intern

In 2007 is de digitalisering van de onderwijsevaluatie voltooid. Het geheel omvat de BSc-eerstejaarsenquête, de BSc- en MSc-uitstroomenuitvoeren en de vakevaluaties, ook van niet-cursorische vakken zoals afstudeervakken. De resultaten van de derde editie van de BSc-eerstejaarsenquête in 2007 waren zeer positief. Voor het eerst zijn ze plenair gepresenteerd aan allen die betrokken zijn bij het onderwijs aan eerstejaars bachelorstudenten: docenten, hoogleraren, opleidingsdirecteuren en studieadviseurs. De respons op de elektronische vragenlijsten was over het algemeen goed. De evaluaties leverden voldoende, actuele terugkoppeling aan opleidingsdirecteuren, docenten en leerstoelhouders.

• Kwaliteitszorg extern

In 2007 heeft de Quality Assurance Netherlands Universities (QANU) positieve beoordelingsrapporten gepubliceerd (zie onderstaande tabel). Voor de opleidingen is een accreditatieaanvraag ingediend bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO).

<i>Clusteropleidingen</i>	<i>Bacheloropleidingen</i>	<i>Masteropleidingen</i>
Cluster Aardwetenschappen	Bodem, Water en atmosfeer	Earth System Science Hydrology and Water Quality Soil Science
Cluster Sociale Wetenschappen	Internationale Ontwikkelingsstudies	International Development Studies Management of Agro-ecological Knowledge and Social Change
Cluster Scheikunde	Moleculaire Levenswetenschappen	Molecular Life Sciences

• Visitaties

In 2007 zijn de bacheloropleiding Milieukunde en de masteropleidingen Environmental Sciences en Urban Environmental Management gevisiteerd (het beoordelingsrapport volgt in 2008).

1.5.1.3 Studievoortgang en studierendementen

In de tabellen 7 en 8 van bijlage 1A staan respectievelijk de rendementen van masterstudenten (generatie 2003 t/m 2005) en bachelorstudenten (generatie 2002 t/m 2004). De rendementsberekeningen voor de laatste doctoraalcohorten zijn niet langer in het jaarverslag opgenomen, omdat veel doctoraalstudenten uit die cohorten zijn overgestapt naar een masteropleiding.

De masterrendementen zijn hoog. Een steeds groter deel van de mastercohorten bestaat uit studenten die eerst een bachelordiploma hebben behaald bij Wageningen Universiteit: van het mastercohort 2005 was dat 30%. Deze zogenoemde 'doorstromers' lijken gemiddeld genomen hun masteropleiding sneller af te ronden dan zijinstromers

(studenten met een hbo- of buitenlands diploma). Deels wordt dat veroorzaakt door het feit dat veel doorstromers nog voor een bacheloropleiding ingeschreven staan, terwijl ze al aan hun masteropleiding begonnen zijn. Dat zou ook kunnen verklaren waarom de bachelorrendementen achterblijven bij de verwachtingen.

Wageningen Universiteit kent een zogenaamd dringend studieadvies. Van de eerstejaarsstudenten uit 2006/2007 heeft 60% het advies gekregen om de studie voort te zetten (64% van lichting 2005/2006, 66% van lichting 2004/2005), 19% werd geadviseerd om de studiekeuze te heroverwegen (15% van lichting 2005/2006, 17% van lichting 2004/2005) en 21% werd geadviseerd om de studie te staken (21% van lichting 2005/2006, 17% van lichting 2004/2005).

1.5.1.4 Opvang van studenten

In 2007 is verder gewerkt aan de verbetering van de opvang van en dienstverlening aan studenten. Zo is de mogelijkheid van online inschrijving voor afstuderen geopend. In de loop van het jaar is de WUR-card voor studenten geïntroduceerd en uitgegeven, zodat studenten voor verschillende doeleinden nog maar één pasje nodig hebben. Verder is veel aandacht geschonken aan de aansluiting bij Studielink, het landelijke systeem waar eerstejaarsstudenten zich voor een opleiding moeten aanmelden. Deze aansluiting heeft veel administratieve veranderingen met zich meegebracht.

Het aanvragen van een verblijfsvergunning voor buitenlandse studenten loopt sinds 2007 via de onderwijsinstelling. De centrale studentenadministratie (CSA) verzorgt deze aanvraag en onderhoudt het contact daarover met de IND. Verder is eind 2007 besloten het etiket International Student Support expliciet te hanteren om de herkenbaarheid van de service aan buitenlandse studenten te verbeteren.

In 2007 zijn de Annual Introduction Days (AID) voor het eerst ook voor Wageningse eerstejaarsstudenten van Hogeschool Van Hall Larenstein georganiseerd en is een eerste student van Hogeschool Van Hall Larenstein benoemd in de commissie die de AID 2008 organiseert.

1.5.1.5 Studiebegeleiding

In 2007 is de studiebegeleiding voor studenten van Wageningen Universiteit verder geprofessionaliseerd. De volgende adviezen van de stuurgroep studiebegeleiding van het Onderwijsinstituut zijn geïmplementeerd:

- Vaststellen van visie op studieadvisering;
- Inventarisatie en onderlinge uitwisseling 'best practices' van en door studieadviseurs;
- Introductieprogramma en handboek voor studieadviseurs;
- Kring van studieadviseurs als formeel platform voor samenwerking en uitwisseling van informatie/ advies;
- Site voor studieadviseurs op de portal van het Onderwijsinstituut.

In de Wageningse visie op studieadvisering staat centraal dat de student ondersteund wordt in het maken van de juiste keuzes met betrekking tot studeren en studievoortgang. De studieadviseur heeft daarbij de rol van coach die de student stimuleert zich tot een onafhankelijke volwassene te ontwikkelen en zelf in staat is keuzes te maken, ook ten aanzien van zijn plaats in de maatschappij.

In 2007 zijn alle studieadviseurs lid geworden van de Landelijke Vereniging van Studieadviseurs (LVSA), een organisatie van en voor studieadviseurs die werkzaam zijn aan Nederlandse universiteiten. De LVSA informeert haar leden over ontwikkelingen op het gebied van de studieadvisering en studieloopbaanbegeleiding, houdt zich bezig met het opbouwen en onderhouden van een netwerk van studieadviseurs, organiseert studiedagen, professionaliseringsdagen en cursussen en doet aan belangenbehartiging van haar leden.

1.5.1.6 Studentenbegeleiding

De Dienst Studenten Begeleiding (DSB) bestond in 2007 uit vier studentendecanen, twee studentenpsychologen, één studentenarts en twee assistent-verpleegkundigen.

Er hadden 350 studenten een afspraak met een studentenpsycholoog, waarvan 264 voor de eerste keer. In 54% van de gevallen ging het om studiegerelateerde problemen, in 30% om meer persoonsgebonden problemen en in 16% om een combinatie van studiegerelateerde- en persoonlijke moeilijkheden.

In verband met dyslexie hebben zich 34 studenten voor het eerst gemeld (30 in 2005, 23 in 2006). Nieuwe meldingen van studenten met RSI zijn verder gedaald: 68 in 2004, 42 in 2005, 38 in 2006 en 26 in 2007.

Bij de studentenarts hebben zich 625 studenten voor het eerst gemeld voor begeleiding bij onder andere studievertraging door ziekte/stress of voor tropenkeuringen. Het aantal consulten bedroeg 950. Dat is een lichte groei ten opzichte van 2006. Het aantal consulten voor buitenlandse studenten (inclusief PhD-studenten) is beduidend toegenomen, van 64 in 2006 tot 93 in 2007.

De werkzaamheden op het gebied van vaccinaties en advisering aan studenten die naar de tropen reizen, zijn verder geprofessionaliseerd. Er zijn 2257 vaccinaties gegeven en aan meer dan 365 studenten is advies uitgebracht over risico's in de tropen.

Wageningen Universiteit is in 2007 opnieuw door studenten met een handicap als beste gewaardeerd (Gebruikers-toets - Studeren met een handicap 2007 (CHOICE) in Leiden). De uitvoering van het plan van aanpak voor het verminderen van belemmeringen voor studenten met een functiebeperking is ter hand genomen. In oktober heeft een manifestatie plaatsgevonden over digitale toegankelijkheid van de universiteit en mogelijkheden van software-toepassingen.

De resultaten van een elektronische enquête onder studenten en docenten zijn gebruikt om maatregelen te nemen die belemmeringen voor studenten met een functiebeperking kunnen verminderen. Deze maatregelen worden in 2008 uitgevoerd.

In 2007 is één student van Wageningen Universiteit overleden. De contacten met de nabestaanden zijn verlopen via het decanaat, daarbij ondersteund door de studiebegeleider, het studentenpastoraat, de studievereniging en studentenarts en -psycholoog. Verschillende studenten moesten wegens ernstige familieomstandigheden of persoonlijke omstandigheden naar hun thuisland terugkeren of hun studie voor langere tijd onderbreken.

1.5.1.7 Studentenvoorzieningen

Wageningen kent een breed palet aan studentenvoorzieningen en -organisaties: studentengezelligheidsverenigingen, sportverenigingen, toneel, koor en orkest tot studentenpolitiek en -vakbond en alles wat daar tussen zit. Studenten houden deze groepen draaiende. Wageningen Universiteit hecht groot belang aan een goed functionerend aanbod van voorzieningen en ondersteunt deze groepen. In de begroting studentenvoorzieningen 2007 zijn extra middelen uitgetrokken voor cultuurbeleid voor studenten. Deze zijn besteed aan studentenorkest De Ontzetting en aan de Professor Van Uvenstichting die instrumenten en bladmuziek beheert.

Voor huisvesting kunnen studenten terecht op de particuliere kamermarkt, bij de WSO Kamerbalie en bij huisvestingsorganisatie Idealis. Idealis verhuurt ongeveer 4.500 kamers in veertien complexen verspreid over Wageningen. In 2007 beschikte Wageningen UR over 1.050 kamers speciaal voor buitenlandse studenten. Wegens brand in één van de complexen is een deel van de studenten gedurende een korte periode geherhuisvest. Door de groei van het aantal studenten zijn buitenlandse studenten in het najaar van 2007 tijdelijk ondergebracht in een vakantiepark. Eind november had iedereen weer een kamer in Wageningen.

Universitair Sportcentrum de Bongerd (USB) is het multifunctioneel sportcentrum met uitgebreide indoor en outdoor faciliteiten. Vanuit het programma Sport & Bewegen worden aan studenten ongeveer dertig takken van sport aangeboden. In 2007 heeft het USB van Wageningen UR haar eerste plaats gehandhaafd in de Keuzegids Hoger Onderwijs, categorie 'sportvoorzieningen'. Op basis van een onderzoek onder studenten is het programma uitgebreid met kortlopende cursussen Salsa, Flamenco, Pole Fitness en Nordic Walking.

In 2007 is besloten om in twee achtereenvolgende jaren de prijs voor de sportkaart te verhogen.

De Sportstichting Wageningen Universiteit (SWU) Thymos stimuleert sport en bewegen door studenten, behartigt de belangen van de sportende student en overkoepelt 18 studentensportverenigingen. In 2007 was de Rabo Sportnacht met 300 deelnemers een groot succes.

In 2007 is het studentenstatuut 2007/2008 uitgegeven. Daarin zijn de aanpassingen verwerkt die in de uitgave 2006/2007 zijn gedaan ten aanzien van het inschrijfbesluit, de regeling één jaar extra studiefinanciering door Wageningen Universiteit voor studenten in bepaalde masteropleidingen, de regeling reissubsidie stages en afstudeervakken en de procedure voor de individuele uitbetaling van bestuursmaanden in het kader van de FOS-regeling.

Ter bevordering van de integratie tussen studenten van Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein in Wageningen is afgesproken dat FOS-ondersteuning ook geldt voor studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein in bepaalde van oudsher aan de universiteit verbonden organisaties en andersom.

In samenwerking met de Student Council is in 2007 gestart met de voorbereiding van een student tevredenheidsonderzoek.

1.5.1.8 Internationale mobiliteit en uitwisseling staf en studenten

In het kader van het Erasmus Mundus programma is het European Master in Animal Breeding and Genetics goedgekeurd. Dit programma wordt door Wageningen Universiteit gecoördineerd en is in september 2007 van start gegaan. Wageningen Universiteit neemt nu deel aan vier Erasmus Mundus masterprogramma's.

In 2007 zijn alle overeenkomsten met partneruniversiteiten herzien wat betreft kwaliteit en aansluiting op het vakgebied. Uitwisseling is nu sterker gekoppeld aan prioritaire samenwerkingspartners en netwerken met daarnaast een sterkere inbedding in de reguliere opleidingen.

Verder is in 2007 extra aandacht besteed aan de sociale opvang van de eerstejaarsstudenten door activiteiten zoals een buddy systeem en introductieborrels. Daarbij wordt nauw samengewerkt met de Wageningse tak van Erasmus Student Network (ESN).

Er is een centrale coördinator aangesteld die zich bezighoudt met de organisatie van en het beleid rond de uitwisseling van studenten. In een audit van Stichting Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (Nuffic) is de organisatie rondom studentenuitwisseling in Wageningen positief beoordeeld.

Nationaliteit buitenlandse studenten

EER-landen	367
Overig Europa	25
Afrika	133
Azië	396
Noord- en Zuid-Amerika	94

Totaal	1,015
--------	-------

In 2007 was de instroom van studenten in het kader van het Erasmus Socrates programma 14 keer groter dan het aantal uitgaande studenten. Een kwart van de inkomende uitwisselingsstudenten stroomde door in een regulier MSC-programma. Aan de Erasmus programma's hebben 31 uitgaande studenten deelgenomen voor in totaal 168 maanden. Bij alle Nederlandse universiteiten en hogescholen nam de studentenuitwisseling af. De Nuffic heeft aangekondigd onderzoek hiernaar te doen. Het aantal docenten dat deelnam aan de uitwisseling is in 2007 toegenomen.

1.5.2 Alumni en fondsenwerving

In 2007 heeft het alumni bureau 1000 alumni bijeengebracht voor de reünies in Wageningen voor oud-studenten die 25 en 50 jaar geleden hun studie begonnen in Wageningen. Verder werden elf alumni bijeenkomsten georganiseerd in binnen- en buitenland (Brazilië, Chili, China, Ghana, Ethiopië en New York). Bij de opening van het Forumgebouw in september 2007 vond een algemene alumnidag plaats.

Onder 10.000 alumni zijn vier edities van de elektronische nieuwsbrief (Nederlands- en Engelstalig) verspreid en uitgaven van het alumni- en relatieblad Wageningen Update.

Het platform Wageningen Ambassadors is tweemaal bijeen geweest en participeert in vijf projecten:

- Wageningen Academy;
- Kennisexploitatie en ondernemerschap;
- Studentenwerving;
- Wereldvoedselvraagstuk;
- European Food & Agribusiness Seminar (EFAS).

In 2007 is een aantal campagnes gevoerd voor 'goede doelen' verbonden aan Wageningen Universiteit:

- Een speciale jubileumcampagne in december 2007 ter gelegenheid van de aanstaande 90e verjaardag van de universiteit in maart 2008 (respons 2,5%);
- Een telefonische fondsenwervingsactie voor het Anne van den Ban Fonds (respons ongeveer 30%).

1.5.3 Onderzoek

1.5.3.1 Onderzoeksbeleid

Het domein van Wageningen UR bestaat uit drie samenhangende kerngebieden:

- Voeding en voedselproductie;
- Leefomgeving;
- Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden.

Binnen deze kerngebieden wil Wageningen Universiteit zich op een aantal expertiseterreinen profileren. Deze terreinen worden aangeduid als leerstoelen. Rond een dergelijke leerstoel vormt zich een groep medewerkers die samen met de hoogleraar invulling geeft aan dat wetenschapsgebied. Binnen Wageningen Universiteit vindt het onderzoek plaats in 90 leerstoelgroepen, binnen 5 departementen.

Daarbij zijn er extra investeringen in een drietal maatschappelijke thema's die het hart van Wageningen UR raken:

- Biobased economy;
- Klimaatbestendige kustzones;
- Voeding, gezondheid en gedrag.

Om de focusthema's sneller en doeltreffender aan te pakken, zijn er investeringen in drie expertises en technologieën:

- Systeembioïlogie;
- Bionanotechnologie;
- Het koppelen van schaalniveaus en governance.

1.5.3.2 Onderzoekscholen

Wageningen Universiteit heeft het penvoerderschap over zes onderzoekscholen en heeft een dependance van een zevende onderzoekschool. De onderzoekscholen binnen Wageningen Universiteit zijn samengebracht in een overkoepelend orgaan: Wageningen Graduate Schools.

Onderzoekscholen met penvoerderschap bij Wageningen Universiteit:

- Experimental Plant Sciences (EPS), vervolgerkenning in 2003;
- Mansholt Graduate School of Social Sciences (MG3S), vervolgerkenning in 2004;
- The C.T. de Wit Graduate School Production Ecology & Resource Conservation (PE&RC), vervolgerkenning in 2005;
- The graduate school VLAG (Nutrition, Food Technology, Agrobiotechnology and Health Sciences), vervolgerkenning in 2004;
- Wageningen Institute of Animal Sciences (WIAS), vervolgerkenning in 2005;
- Wageningen Institute for Environment and Climate Research (WIMEK / SENSE), vervolgerkenning in 2002.

Overige participaties in onderzoekscholen met penvoerderschap elders:

- Research School for Resource Studies for Development (CERES);

- Graduate School on Process Technology (OSPT);
- Research Institute and Research School for Economic and Social History (N.W. Posthumus Instituut, NWP);
- Graduate School of Polymer Science and Technology (PTN);
- Research School Biodiversity; Graduate Research School of Science, Technology and Modern Culture;
- Graduate Research School of Science, Technology and Modern Culture (WTMC);
- Graduate Research School Biotechnological Sciences Delft Leiden (BSDL);
- Buys Ballot Research School (BBOS);
- Dutch Institute of Systems and Control (DISC).

De zeven onderzoekscholen borgen de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek van Wageningen Universiteit. Het onderzoek van Wageningen Universiteit en ook de PhD-programma's zijn ondergebracht in deze onderzoekscholen. Ook andere Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstituten kunnen met een onderzoekschool verbonden zijn.

De onderzoekscholen hebben drie hoofdtaken:

- Coördinatie van een samenhangend onderzoeksprogramma voor de universiteit binnen de missie van Wageningen UR;
- Bewaken, monitoren en stimuleren van de kwaliteit en de voortgang van academisch onderzoek (PhD-studenten, post-docs en onderzoekers);
- Coördineren, ontwikkelen en faciliteren van postdoctoraal onderwijs.

Onderzoekers, postdocs en PhD-studenten participeren in één van de onderzoekscholen. De onderzoekscholen van Wageningen Universiteit zijn geaccrediteerd door de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen en daarmee onderworpen aan een kwaliteitscontrole.

1.5.3.3 Kwantitatieve gegevens

• Omvang onderzoek en onderzoeksproductiviteit

De omvang van de eerste geldstroom voor onderwijs en onderzoek was in 2007 € 151,9 mln. Het tweede geldstroom onderzoek waarvan de lasten voor een groot deel door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) worden gedragen, had een omvang van € 13,6 mln. Hierbij inbegrepen zijn de medewerkers aan de onderzoeksprojecten die via het NWO-programma Vernieuwingsimpuls zijn geworven. De toekenning van één Veni- en vier Vidi-beurzen in 2007 bracht het totale aantal laureaten op achttien Veni's, twaalf Vidi's en vier Vici's. Het derde geldstroom onderzoek had een omvang van € 55,6 mln. Het aantal wetenschappelijke publicaties bedroeg 3.511.

• Promovendi

Wageningen Universiteit prijst zich gelukkig met haar onderzoekscholen die zorgdragen voor een uitdagend opleidingsprogramma en die alle mogelijkheden aangrijpen om het niveau van hun promovendi op het hoogst mogelijke plan te brengen. Dat zij hierin slagen blijkt onder meer uit positieve beoordeling bij de visitaties en de re-accreditatie van de onderzoekscholen.

De onderzoekscholen hebben in 2007 evenals in 2006 veel aandacht gegeven aan de loopbaanoriëntatie en carrièreperspectieven van promovendi via zogenaamde career assessments, uitstroomcursussen en loopbaanbegeleiding voor jonge excellente onderzoekers. Met deze begeleiding wordt een promovendus ook voorbereid op een carrière buiten de wetenschap. Er is in 2007 ook expliciet aandacht gegeven aan het begeleiden van promovendi. Op initiatief van Wageningen Graduate Schools is de cursus 'Professional in Supervision' ontwikkeld. Deze cursus werd in 2006 voor het eerst gegeven en met zeer veel belangstelling gevolgd.

De instroom van (internationale) promovendi is toegenomen in vergelijking met vorig jaar. De instroom over 2007 betrof ruim 300 promovendi waarvan ongeveer 60% internationale promovendi.

De deelname aan Tweede Fase Onderwijs (TFO) voor promovendi is net als in de afgelopen jaren weer toegenomen. Het aantal promovendi in 2007 was 811. Een toename van 138 promovendi in 4 jaar tijd.

De stand van zaken wat betreft de verdeling over de onderzoekscholen van het aantal promovendi waaraan Tweede Fase Onderwijsmiddelen zijn toegekend, is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel Aantallen promovendi waaraan TFO-middelen zijn toegekend per onderzoekschool in 2003-2007

Jaar	CERES	EPS	MG3S	PE&RC	VLAG	WIAS	WIMEK	Totaal
2003	61	88	98	129	154	71	72	673
2004	67	105	104.5	127.5	165	67	85	721
2005	70	101.5	100	134	170	74	79.5	729
2006	61.5	98.5	103.5	138	182	65.5	105	754
2007	69	102	91	173	195	86	95	811

• Interne onderzoeksstimulering

De onderzoekscholen hadden in 2007 de beschikking over een bedrag van ruim € 2,7 mln. voor de aanstelling van aio's en postdocs op toekomstgerichte thema's. Een deel van deze middelen wordt gereserveerd om additionele aio's of postdocs in te zetten onder leiding van Veni- of Vidi-laureaten.

Een deel van de middelen uit het College van Bestuur budget voor jonge onderzoekers (ongeveer K€ 50) wordt ingezet ter bevordering van de kansen van talentvolle postdocs op honorering van hun Vernieuwingsimpuls-aanvraag.

• Kwantitatieve gegevens

Het aantal promoties steeg van 224 in 2006 tot 251 in 2007 waarvan 105 voorbereid door vrouwen. De vooropleiding (doctoraal, MSc) had bij 96 promovendi buiten Nederland plaatsgevonden. De jonge doctor had in 149 gevallen niet de Nederlandse nationaliteit.

Zoals eerder al is opgemerkt is het aantal promovendi met een Opleidings- en Begeleidingsplan (OBP; in het Engels: Training- and Supervision Plan, TSP) wederom gestegen. Ook van deze ontwikkeling mag een gunstig effect op het aio-rendement worden verwacht.

De omvang van het promovendibestand ligt thans op circa 1100 waarvan de helft aio en de helft PhD-student.

1.5.3.4 Kwaliteitszorg

De visitaties binnen Wageningen Universiteit maken deel uit van een landelijk stelsel, waarbij elke universiteit de verplichting heeft zich eenmaal in de zes jaar extern te laten visiteren. Daarnaast vinden tussentijds de zogenaamde midterm evaluaties plaats. Al deze visitaties vinden plaats volgens een Standaard Evaluatie Protocol (SEP) dat is ontwikkeld en vastgesteld door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO en de Vereniging van Universiteiten (VSNU). Tevens houden deze organisaties, in afstemming met het ministerie van OCenW, toezicht op de uitvoering van het SEP door middel van de Meta Evaluatie Commissie (MEC) die jaarlijks rapporteert en adviseert.

Wageningen Universiteit voert haar visitaties uit met als leidende eenheid de onderzoekschool. In 2007 is de onderzoekschool WIMEK (Wageningen Institute for Environment and Climate Research) extern gevisiteerd en hebben verschillende onderzoekscholen een midterm evaluatie uitgevoerd. WIMEK kreeg bij deze externe visitatie bevestigd, wat de midterm al had voorspeld. Een groot deel van het onderzoek behoort tot de wereldtop. Er waren betrekkelijk weinig punten van kritiek.

De midterm zelfstudies van de onderzoekscholen CERES, EPS, MG3S, PE&RC, VLAG en WIAS worden momenteel besproken. Alle onderzoekscholen laten goede vorderingen zien. Als punten van aandacht keren steeds weer terug de kritische massa van een aantal leerstoelgroepen en de focus van het onderzoek. De resultaten van de midterm

evaluaties worden gepubliceerd op de websites van de onderzoekscholen. Ook zijn deze documenten aangeboden aan de Meta Evaluatie Commissie (MEC), het orgaan dat toezicht houdt op de naleving van het SEP. De visitaties blikken terug over een langere periode en aan de hand hiervan vindt bijstelling van de strategie voor de toekomst plaats. Ook het reguliere overleg van de Sciences Groups (maandelijks) en de onderzoekscholen (jaarlijks) met respectievelijk de Raad van Bestuur en de Rector maken deel uit van de kwaliteitborgingscyclus.

1.6 Hogeschool Van Hall Larenstein

Binnen het samenwerkingsverband van universiteit, hogeschool en onderzoeksinstituten van Wageningen UR ligt de focus van Hogeschool Van Hall Larenstein op het opleiden van de praktijkgerichte professionals en het vertalen van wetenschappelijke kennis naar praktijktoepassingen. Samen met de universiteit streeft de hogeschool naar een breed palet van academische en professionele opleidingen, met daarbinnen goede overstapmogelijkheden voor studenten.

Uitgangspunt is dat de student centraal staat. Uitgaande van diens belangstelling, kennis en ervaring ondersteunt de hogeschool hem of haar in het traject dat leidt tot een lerende professional op hbo-niveau. De hogeschool doet dit door het aanbieden van professionele bachelor- en masteropleidingen, maar ook door training en scholing tijdens de loopbaan (zie 1.6.1.1 en bijlage I B tabel 1).

Het onderwijs is competentiegericht en het leren in de beroepscontext krijgt veel aandacht. Studenten maken zo snel en zo veel mogelijk kennis met de beroepspraktijk door werkvormen als leerwerkplaatsen, stages en afstudeer-opdrachten. Docenten begeleiden studenten en zijn daarnaast betrokken bij toegepast onderzoek. Dit onderzoek vindt plaats in de kenniskringen rond de lectoren of door contractactiviteiten van de Stichting Training & Consultancy i.o. (zie 1.6.3). Deze activiteiten ondersteunen de innovatie van het onderwijs, verhogen de deskundigheid van de docenten en versterken de relaties van de hogeschool met het werkveld. De hogeschool staat open voor andere culturen en verwelkomt studenten en cursisten uit de hele wereld (zie 1.6.1.8).

• Ontwikkelingen in 2007

Een uitgebreid overzicht van de inhoudelijke, organisatorische en financiële ontwikkelingen in 2007 is terug te vinden in het financiële jaarverslag van Hogeschool Van Hall Larenstein (zie 2.2).

• Locatie Wageningen

In de zomer van 2007 is de locatie Wageningen van Hogeschool Van Hall Larenstein verhuisd naar het Forumgebouw op Wageningen Campus.

1.6.1 Onderwijs en studenten

1.6.1.1 Opleidingen

Het onderwijsaanbod van Hogeschool Van Hall Larenstein (zie bijlage I B, tabel 1) omvat 20 professionele bacheloropleidingen, 3 professionele masteropleidingen en met ingang van studiejaar 2006-2007 de verkorte opleiding Dier- en Veehouderij (Associate Degree Melkveehouderij). In september 2007 zijn nog twee verkorte opleidingen van start gegaan: bij de opleiding Milieukunde de AD Integrale Handhaving Omgevingsrecht en bij de opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness de AD Ondernemerschap. De opleidingen vallen binnen de domeinen:

- Integrale gebiedsontwikkeling;
- Agrarisch Ondernemerschap;
- Voeding en Gezondheid;
- Dier.

Het opleidingsaanbod bestaat uit 41 majoren en 56 minoren. De minoren worden zoveel mogelijk instellingsbreed aangeboden en zijn verdiepend, verbredend of gericht op doorstroming naar de universiteit. De master- en bacheloropleidingen in Wageningen zijn volledig Engelstalig. Bij de Nederlandstalige bacheloropleidingen wordt gestreefd naar het aanbieden van minimaal één Engelstalige major.

Binnen verschillende opleidingen wordt samengewerkt met andere (hoge-)scholen. De opleiding Laboratoriumtechniek in Velp is sinds 2005 ondergebracht bij Hogeschool Arnhem Nijmegen. Hogeschool Van Hall Larenstein houdt tot 2008 de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit/uitvoering van het onderwijs. Op de locatie Leeuwarden biedt de hogeschool gezamenlijk met de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden een aantal technologie opleidingen aan binnen de unit Life Sciences. Ook de laboratorium opleidingen van het Friesland College (mbo) zijn hierin ondergebracht. De hogeschool zet zich in om de aansluiting van het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs op het (verkort) hbo onderwijs te verbeteren. Op de locatie Leeuwarden is dit onder meer al gerealiseerd in de unit Life Sciences met de nieuwe AD-programma's. Daarnaast neemt Hogeschool Van Hall Larenstein deel aan diverse overleggen met andere scholen, onder andere Platformoverleg Voortgezet/Hoger Onderwijs (VOHO) in Velp en Leeuwarden, AOC-overleg Leeuwarden en AOC Oost. Ook zijn doorlopende leerlijnen ontwikkeld samen met onder andere Helicon Opleidingen Velp. Schakel- en zomercursussen moeten de overstap naar Hogeschool Van Hall Larenstein vergemakkelijken.

In 2007 is de hogeschool verder gegaan met het ontwikkelen en implementeren van het competentiegericht onderwijs. Zo is onder meer gewerkt aan het competentiegericht maken van de laatste studiejaren, aan de aanpassing van het toetsbeleid en aan de herziening van het Onderwijs- en Examenreglement (OER). Met uitzondering van het hoofdstuk over de examens heeft dit geleid tot één gezamenlijk reglement voor Hogeschool Van Hall Larenstein.

1.6.1.2 Interne en externe kwaliteitszorg

• Kwaliteitszorg intern

De evaluatie van onderwijsmodules is al in 2006 over de gehele organisatie gestroomlijnd, waarbij volop gebruik werd gemaakt van de 'HBOspiegel' als digitaal enquête-instrument. Aanpassingen van de vragenlijsten aan het nieuwe competentiegericht onderwijs zijn gedeeltelijk gedaan, maar vragen nog aandacht. Verbetermaatregelen naar aanleiding van de onderwijsbeoordelingen worden steeds beter gedocumenteerd en ook naar de studenten teruggekoppeld.

In de jaarplannen voor 2008 van elke onderwijsdirectie (en enkele stafafdelingen) zijn de verbeteracties al beter terug te vinden dan in die van 2007. Hierdoor wordt elk jaarplan in toenemende mate het gewenste centrale instrument in de Plan-Do-Check-Act cyclus. Resultaten van HBO-Monitor (afgestudeerdenonderzoek), Medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO) en keuzegids-scores kwamen beschikbaar, maar waren (nog) niet goed bruikbaar om concrete acties aan te verbinden. Deze zullen in 2008 worden opgepakt.

• Kwaliteitszorg extern/accreditaties

In 2007 heeft de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) vier bestaande Bacheloropleidingen geaccrediteerd, te weten Bos- en Natuurbeheer, Land- en Watermanagement, Tuin- en Landschapsinrichting en Milieukunde.

• Visitaties

Certified heeft medio 2007 bij Kust en Zee Management en International Business and Management Studies (IBMS) een visitatie uitgevoerd. Dit heeft goede beoordelingen opgeleverd, waarmee de formele accreditatieaanvraag bij de NVAO is gedaan. Het interne kwaliteitsteam van Hogeschool Van Hall Larenstein (Q-team) begeleidt dit visitatie- en accreditatieproces met informatierondes, draaiboeken, meeleesacties, proefvisitaties en coördinatie en bewaking van de feitelijke aanvraag. De volgende visitatieronde start eind 2008/begin 2009 en omvat de 'pure' landbouwopleidingen. Daarmee wordt de eerste ronde onder het accreditatieregime van de NVAO compleet.

1.6.1.3 Studievoortgang en studierendementen

Tabel 4 van bijlage I B geeft de gemiddelde studieduur van afgestudeerden van Hogeschool Van Hall Larenstein aangegeven. In 2007 was deze gemiddeld 4,35 jaar.

In tabel 3 van bijlage I B wordt de gemiddelde studieduur uitgesplitst naar opleiding en locatie.

De hogeschool werkt met een bindend negatief studieadvies voor studenten die na het eerste studiejaar niet voldoende credits hebben behaald en voor studenten die na twee jaar de propedeuse niet hebben gehaald.

Na het studiejaar 2006/2007 heeft de hogeschool 86 negatieve studieadviezen afgegeven (58 in Leeuwarden; 28 in Velp/Wageningen). Hiertegen hebben 5 studenten bezwaar aangetekend bij het College van Beroep voor de Examens. De uitkomst van deze bezwaren staat in 1.4.7.

In het studiejaar 2006/2007 zijn in totaal 424 studenten gestopt met hun studie bij Hogeschool Van Hall Larenstein na een gemiddelde studieduur van 1,9 jaar (zie tabel 4 van bijlage I B).

1.6.1.4 Opvang van studenten

Het Onderwijsbureau kent zes werkprocessen:

- de administratie van Nederlandse studenten;
- de administratie en begeleiding van buitenlandse studenten;
- de administratie van stages;
- het roosteren;
- frontoffice functie;
- het verzamelen en bewerken van managementinformatie.

Het omvat drie locaties: Leeuwarden, Velp en Wageningen. Het Onderwijsbureau heeft zich in 2007 verder ontwikkeld met als doel een betere dienstverlening voor studenten en docenten te realiseren.

Het inschrijven voor het studiejaar 2007/2008 is op basis van uniforme formulieren voor de drie locaties strakker georganiseerd. In de tweede helft van 2007 is het project Studielink (digitale registratieprogramma) in een stroomversnelling geraakt met als doel om in december 2007 de aansluiting gerealiseerd te hebben. Technische problemen zorgden voor vertraging.

Het International Office begeleidt de internationale studenten bij huisvesting, aanvragen van verblijfsdocumenten en dergelijke. De opvang van buitenlandse studenten in Velp en Wageningen was ook in 2007 een punt van aandacht. Vooral het regelen van huisvesting in Wageningen vergde een grote inspanning.

In Wageningen verzorgen de opleidingen en het Onderwijsbureau gezamenlijk de sociale opvang van de internationale studenten. Hiervoor is 0,3 fte beschikbaar gesteld. In Velp zijn de eerste stappen gezet in een nieuwe werkwijze voor de sociale opvang van buitenlanders. De locatie Leeuwarden kampt met een teruglopend aantal buitenlandse studenten.

Zowel in Velp als Wageningen is ingezet op een betere kwaliteit van de roostering door strakkere en meer eenduidige procedures, scholing van betrokken medewerkers en intensieve communicatie met het onderwijs. In Leeuwarden is in het nieuwe schooljaar gestart met een apart rooster voor de colleges en reguliere toetsen en een rooster voor de herkansingen.

De centrale aanspreekpunten in Velp en in Wageningen zijn voor studenten verder uitgebreid. Hier kunnen ze hun administratieve, financiële vragen stellen en/of afhandelen en in Velp ook ICT-vragen. In Leeuwarden is de balie van het Onderwijsbureau het eerste aanspreekpunt voor studenten. Deze balie is sinds het voorjaar 2007 ook het aanspreekpunt voor leerlingen en medewerkers van het Friesland College, voor wie de mbo-laboratoriumopleidingen worden uitgevoerd op de locatie Leeuwarden van Hogeschool Van Hall Larenstein.

De administratie van stages is in Velp sterk vereenvoudigd en loopt voor studenten grotendeels via de website. Tussen de diverse locaties is intensief contact om tot afstemming van procedures te komen.

1.6.1.5 Studieloopbaanbegeleiding

Studieloopbaanbegeleiding en een digitaal studentportfolio zijn essentiële elementen in het competentiegericht onderwijs van Hogeschool Van Hall Larenstein. Naarmate de studie vordert, verschuift de nadruk van sturende begeleiding naar meer zelfsturing door de student. De student kan zijn of haar competentieontwikkeling zelf vastleggen en aantonen met het digitaal portfolio.

1.6.1.6 Studentenbegeleiding

Het studentendecanaat van Hogeschool Van Hall Larenstein bestaat uit vijf parttime decanen. Bijna 20% van alle studenten bezoekt één of meermalen het decanaat. Daarnaast worden veel vragen telefonisch of per e-mail gesteld en beantwoord. In het studiejaar 2006/2007 hebben zich 827 studenten bij het studentendecanaat gemeld. In totaal zijn 1.852 gesprekken met hen gevoerd. In 2007 hebben de decanen onder meer aandacht besteed aan:

- **Gesprekken met studenten**

Over studeerproblemen, persoonlijke en psychische problemen, vragen over studie- en beroepskeuze, studeren met een functiebeperking (vooral dyslexie). De meeste hulpvragen van studenten betroffen studievoortgangsproblemen en persoonlijke omstandigheden.

- **Studeren met een functiebeperking**

De gelijknamige notitie is besproken in de Medezeggenschapsraad Larenstein. Ook is de notitie binnen de opleidingen bekend gemaakt. In Velp is met het Onderwijsbureau afgesproken hoe de verschillende tentamenfaciliteiten worden geregeld.

- **Trainingen**

In Leeuwarden waren de decanen betrokken bij het opzetten en geven van een aantal trainingen (onder andere studievaardigheden) voor het Expertisecentrum Studentenhulpverlening. Dit is een samenwerkingsverband tussen de drie Leeuwarder hogescholen (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Christelijke Hogeschool Noord Nederland en Hogeschool Van Hall Larenstein) en de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ). In Velp is de cursus 'Actief en effectief studeren' eenmaal gegeven.

- **Overleg met opleidingsdirecteuren**

In het Management Platform is afgesproken dat de decanen tweemaal per jaar overleg hebben met de opleidingsdirecteuren om lopende zaken, knelpunten en trends te bespreken. Hiermee is in 2007 gestart.

- **Exitinterviews**

Aan voortijdig vertrekkende studenten wordt gevraagd een (elektronisch) exitinterview in te vullen om in beeld te krijgen wat de reden van vertrek is. Hierover is door het decanaat gerapporteerd aan de opleidingen. In het studiejaar 2006/2007 zijn 141 exitinterviews gehouden. Het ging veelal om eerstejaarsstudenten die de studie bij nader inzien niet interessant genoeg vonden. Deeltijdstudenten gaven vrijwel allemaal aan te stoppen vanwege privé-omstandigheden.

- **Intervisie**

In 2007 zijn de decanen gestart met een intervisietraject onder externe begeleiding.

- **Evaluatie decanaat**

Om een indruk te krijgen van de 'klanttevredenheid' is een vragenlijst uitgegaan naar alle studenten die in het studiejaar 2007/2008 contact hadden met het decanaat. Uit de resultaten blijkt een grote tevredenheid bij studenten over het functioneren van het decanaat.

1.6.1.7 Studentenvoorzieningen

Studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein kunnen op elke locatie gebruik maken van een breed scala aan studentenvoorzieningen in de vorm van studentenverenigingen, werk- of studiegroepen per opleiding, organisaties die ondersteunen bij het zoeken naar huisvesting of bij het aantrekkelijk aanbieden van sportfaciliteiten.

De studentenverenigingen van Hogeschool Van Hall Larenstein organiseren inhoudelijke en sociale activiteiten, en bieden studenten de gelegenheid om ervaring op te doen in bestuurs- en commissiewerk. In Leeuwarden is de studentenvereniging Osiris actief. Deze kan zich met trots één van de grootste studentenverenigingen van Leeuwarden noemen. In Velp zijn maar liefst vijf studentenverenigingen actief. In Wageningen is naast de studentenvereniging Nji Sri, ook Opportuno actief. Opportuno is een internationale studentenvereniging die zich op buiten-

landse studenten richt, maar ook op Nederlandse studenten die graag deelnemen aan sociale activiteiten en daarbij graag in contact komen met buitenlandse studenten.

Studenten die in Leeuwarden studeren kunnen voor voorzieningen op het gebied van huisvesting en sport terecht bij Leeuwarden Studiestad. Naast deze diensten organiseert Leeuwarden Studiestad ook elk jaar evenementen, zoals het jaarlijks studentenvoetbaltoernooi en het studenten startspektakel in september voor alle eerstejaars.

In Wageningen kunnen studenten gebruik maken van het Universitair Sportcentrum de Bongerd en voor huisvesting kunnen ze terecht bij Idealis en de WSO Kamerbalie.

Studentensport Arnhem biedt sportfaciliteiten aan studenten die in Velp studeren. De stichting studentenhuysvesting Larenstein helpt studenten in Velp bij het zoeken naar een kamer.

Hogeschool Van Hall Larenstein hecht groot belang aan een goed functionerend aanbod van voorzieningen en treedt naar behoefte ondersteunend op.

1.6.1.8 Internationale mobiliteit en uitwisseling

• Internationalisering in het onderwijs

Hogeschool Van Hall Larenstein profileert zich als internationale hogeschool met een internationale oriëntatie in het onderwijs en in de contractactiviteiten. Vooral de vestiging in Wageningen heeft een internationale "couleur locale". Aan de basisvoorwaarden voor internationalisering wordt voldaan door het gebruik van het European Credit Transfer System (ECTS), een eenvoudig diplomasupplement en door veel Engelstalige opleidingen en voorzieningen aan te bieden. Binnen de Groene Kennis Coöperatie is vanaf eind 2007 flink meegewerkt aan de totstandkoming van een programma internationalisering.

• Internationaal Onderwijs

De Engelstalige bachelor- en masteropleidingen, in het bijzonder in Wageningen, trekken als vanouds veel buitenlandse studenten aan. De twee masteropleidingen met een flink aantal studenten met een NFP-beurs (Netherlands Fellowship Programme) houden de status IO-instituut voor Larenstein actueel en de positie van Hogeschool Van Hall Larenstein binnen internationale (ontwikkelings)samenwerking krachtig. De projecten van de Stichting Training & Consultancy i.o. op het gebied van capaciteitsopbouw ('capacity building') zorgen voor actuele expertise.

Op de locatie Wageningen zijn de opleidingen volledig Engelstalig. Op de overige locaties van de hogeschool is per opleiding minstens één (afstudeer-/major)programma Engelstalig.

Op 1 oktober 2007 waren studenten van 60 nationaliteiten ingeschreven bij Hogeschool Van Hall Larenstein. Hierbij is het grote aantal studenten met de Duitse (218) en Chinese (112) nationaliteit opvallend.

<i>Nationaliteit buitenlandse studenten</i>	<i>Leeuwarden</i>	<i>Velp/Wageningen</i>	<i>Totaal Hogeschool Van Hall Larenstein</i>
EER-landen	119	132	251
Overig Europa	3	4	7
Afrika	3	70	73
Azië	30	158	188
Noord- en Zuid-Amerika	6	7	13
Totaal	161	371	532

• Werving en voorbereiding

De werving van buitenlandse studenten gaat via bestaande markten en contacten. Enerzijds is de werving specifiek gericht op Duitsland en anderzijds verloopt deze via partnerinstituten, met name in China. De voorbereiding van een grote groep Aziatische studenten vindt deels plaats in China via zogenaamde 2+2-programma's. Dit betekent dat ze het eerste en tweede jaar studeren in China aan een Chinese universiteit waarmee een samenwerkingsverband is. In het derde jaar vindt instroming plaats bij Hogeschool Van Hall Larenstein.

• Mobiliteit

Voor Europese mobiliteit doet Hogeschool Van Hall Larenstein mee aan Erasmus-beurzenprogramma's. Dit heeft in 2007 geleid tot een stroom van 47 uitgaande studenten en 29 inkomende beursstudenten, met in totaal 20 partner-instituten in 14 Europese landen.

Bij een aantal majoren, gericht op een werkveld in de tropen, is studie- of stageverblijf in het buitenland verplicht. Meestal is dat buiten Europa en kan niet van een beurs gebruik gemaakt worden. De daadwerkelijke mobiliteit is daarom veel groter dan het aantal EU-beurzen aangeeft. De docentmobiliteit is vrijwel steeds gekoppeld aan contractactiviteiten in de Europese programma's Tempus en NPT. Van een vergoeding met Erasmusdocenten-mobiliteitsgeld is in 2007 door vier docenten gebruik gemaakt.

1.6.2 Alumni en fondsenwerving

Hogeschool Van Hall Larenstein werkt aan een herdefinitie van het alumni beleid, mede in het kader van 'een leven lang leren'. Het doel is om alumni meer in te zetten bij de werving en begeleiding van studenten van de hogeschool. De ontwikkeling van het alumni beleid wordt vormgegeven in samenwerking met de alumniverenigingen. Overleg met het Alumni Centrum van Wageningen Universiteit heeft geleid tot het inzicht dat de krachten gebundeld kunnen worden. Deze plannen zijn in 2007 verder uitgewerkt.

1.6.3 Training en Consultancy

Stichting Training & Consultancy i.o. is binnen Hogeschool Van Hall Larenstein verantwoordelijk voor contract-activiteiten en neemt een belangrijke plaats in door haar expertise op het terrein van institutionele versterking ('institutional building') en capaciteitsopbouw ('capacity building'). Een toenemend aantal projecten wordt met andere partners van Wageningen UR gerealiseerd. Bij de meeste projecten worden (onderwijs)instellingen in ontwikkelingslanden ondersteund met institutionele versterking en capaciteitsopbouw, in het bijzonder gericht op hun onderwijs- en trainingscapaciteit. Daarnaast verzorgen experts van de hogeschool trainingen en/of geven technisch advies aan directe doelgroepen.

Het aantal projecten in de portefeuille van Stichting Training & Consultancy i.o. blijft constant. Wel gaat de nadruk meer liggen op vraaggestuurd werken. Met de opleidingen binnen Hogeschool Van Hall Larenstein wordt onderzocht hoe de uitvoering van internationale projecten optimaal benut kan worden, met altijd de kernactiviteit (onderwijs) in het achterhoofd.

De hogeschool is in Afrika en in een deel van Azië goed vertegenwoordigd. Per opleiding kan een geografische afbakening plaatsvinden. Bovendien zal in de toekomst meer gekeken worden naar de inhoud van projecten, het (alumni)netwerk en de studentenwerving. Ten slotte wordt zo veel mogelijk gekeken naar het betrekken van het bedrijfsleven bij projecten. Dit laatste vooral voor terugkoppeling naar de curricula en als stage-/arbeidsplaatsen.

1.6.4 Onderzoek

Het toegepast onderzoek van de hogeschool vindt plaats in de lectoraten, in KIGO-projecten (Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs) en via contractactiviteiten van de Stichting Training & Consultancy i.o.

• Lectoraten

De lectoraten dragen bij aan de doelstelling van de hogeschool om zich te ontwikkelen van onderwijsinstelling tot kennisinstituut. De belangrijkste taken zijn het stimuleren van toegepast onderzoek, de vorming van externe en interne kenniskringen en innovatie van het onderwijs. Binnen Hogeschool Van Hall Larenstein zijn vijf lectoraten goedgekeurd door de Stichting Kennisontwikkeling (SKO-lectoraten):

- Voedselveiligheid;
- Plattelandsvernieuwing;
- Integraal Waterbeheer en Ruimtelijke Inrichting;
- Welzijn van Dieren;
- Groene leefomgeving van Steden.

De lectoraten Plattelandsvernieuwing, Voedselveiligheid en Integraal Waterbeheer en Ruimtelijke Inrichting zijn onderzocht door de Stichting Kennisontwikkeling (SKO) van de HBO-raad en er is een interne evaluatie geweest. Uit de evaluatie bleek dat de lectoraten van Hogeschool Van Hall Larenstein goed functioneren en relatief hoog scoren

op de hoeveelheid projecten en de contacten met het bedrijfsleven. Het lectoraat Groene leefomgeving van Steden is eind 2006 verlengd voor een periode van vier jaar. Eind 2007 is de verlenging van de lectoraten Integraal Waterbeheer en Ruimtelijke Inrichting en Welzijn van Dieren goedgekeurd, eveneens voor een gehele lectoraatperiode van vier jaar. Daarbij is steeds de taakopdracht verbreed. Voor de lectoraten Voedselveiligheid en Plattelandsvernieuwing speelt de verlenging in 2008. Naast deze SKO-lectoraten heeft Hogeschool Van Hall Larenstein het bijzondere lectoraat Afvalwatertechnologie dat mede door het bedrijfsleven wordt gefinancierd.

• RIGO / KIGO

Hogeschool Van Hall Larenstein maakt ruim gebruik van de stimuleringsmiddelen binnen de Regeling Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs (KIGO, voorheen RIGO). Het profijt voor de hogeschool is tweeledig. Enerzijds door de ervaring die docenten/studenten opdoen met projectmatig werken en het opbouwen van netwerken in de beroepspraktijk. Anderzijds vormen de projecten een onderwijselement met grote praktijk-inbreng, gericht op het vinden van concrete oplossingen voor problemen uit de dagelijkse praktijk. Vanaf 2007 vindt deze stimulering onder regie van de Groene Kennis Coöperatie (GKC) plaats binnen een vijftiental programmaliijnen. Bij de opzet van de programma's heeft Hogeschool Van Hall Larenstein een vooraanstaande rol en vier programma-aanvragen voor zijn rekening genomen. In vrijwel alle programmateams is Hogeschool Van Hall Larenstein vertegenwoordigd. De mutaties in 2007:

- Begin 2007 liepen nog 30 RIGO-projecten uit de aanvraagrondes 2004, 2005 en 2006;
- In de ronde van 2007 zijn 10 nieuwe aanvragen gehonoreerd, waarvan 4 programma's;
- In de loop van 2007 zijn de laatste 3 projecten uit 2004 en 12 projecten uit 2005 volledig afgerond;
- Daarmee is de hogeschool eind 2007 penvoerder van 25 KIGO-projecten en partner in een vijftiental andere KIGO's;
- Ook in 2007 is voor ongeveer 15 fte werk verzet in RIGO/KIGO-projecten en programma's.

• Impuls

Ook eind 2006 kwam impuls geld van het ministerie van LNV binnen. De besteding hiervan is in GKC-verband afgestemd. In lijn met de besteding van 2005-impuls is gekozen voor inbreng in GKC-programma's, de organisatie van evenementen, aanloopkosten voor samenwerkings- en netwerkactiviteiten, competentieontwikkeling van personeel en innovatie van het onderwijs. De daadwerkelijke besteding loopt grotendeels (ook) in 2008 door.

• Contractonderzoek / Training & Consultancy

De uitvoering van diverse onderzoeksprojecten berust bij de Stichting Training & Consultancy i.o.

1.7 Stichting DLO

1.7.1 Onderzoek

1.7.1.1 Onderzoeksbeleid

Het onderzoek binnen Stichting DLO beslaat deels de vanuit het ministerie van LNV gefinancierde programma's Kennisbasis Onderzoek (KB), Beleidsondersteunend Onderzoek (BO) en de Wettelijke OnderzoeksTaken (WOT) en deels de anders gefinancierde opdrachten. Kennisbasis Onderzoek richt zich op de kennisbehoefte op middellange termijn van LNV, het bedrijfsleven, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), andere overheden en Wageningen UR zelf. Het budget van de KB wordt ook ingezet voor de extra investeringen, zoals genoemd in paragraaf 1.5.3.1. Het BO en WOT richten zich op de actuele beleidsvragen en/of geven invulling aan wettelijke kaders. Binnen KB, BO en WOT wordt gewerkt met thematische clusters/thema's. De resultaten worden gecommuniceerd via onder andere Kennis Online nieuwsbrieven, e-News en de website (www.kennisonline.wur.nl).

- In 2007 is de werkachterstand op reeds gestarte maar nog niet afgeronde LNV-projecten met € 14-15 mln verminderd tot een aanvaardbaar niveau.
- Vanuit het BO is ingezet op het aanhalen van de banden met het groene onderwijs (HAO, AOC) en zijn in alle BO-clusters samenwerkingsprojecten uitgevoerd of opgestart.

- Om LNV meer inzicht te geven in de resultaten van de Kennisbasis is er een Kennisbasisdag georganiseerd bij het ministerie van LNV. De KB-trekkers hebben de hoofdlijnen van hun onderzoek gepresenteerd, die vervolgens met de medewerkers van LNV zijn bediscussieerd. De dag wordt in 2008 vanwege succes herhaald.
- Vanuit het Beleidsondersteunend Onderzoek is verder gewerkt aan de versterking van het relatiebeheer met het ministerie van LNV, de kennisbenutting en het beter organiseren van de interne organisatie. Eén van de voorbeelden is de succesvolle helpdesk waarbij LNV-beleidsmedewerkers hun ad-hoc-vragen kunnen indienen. Dit leidt tot een snelle en adequate bediening van de LNV-kennisvraag.
- In 2007 is het ministerie van LNV gestart met een beleidsevaluatie van het WOT. Dit in verband met de vernieuwing van uitvoeringsconvenanten die in 2008 en 2009 gaat plaatsvinden. Gestart is met de evaluatie van de WOT Diergezondheid.

Het andere deel van het DLO-onderzoek wordt gefinancierd door andere partijen, zoals de private markt, Europese Unie, productschappen en overige overheden. Inhoudelijk valt dit onderzoek ook binnen de drie samenhangende kerngebieden (Voeding en voedselproductie, Leefomgeving en Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden). Een belangrijk deel van het DLO-onderzoek vindt plaats in publiek-private samenwerkings- (PPS-) verbanden. Binnen deze zogeheten PPS-consortia wordt in samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en de overheid oplossingen gevonden voor maatschappelijke problemen. Veelal is er sprake van co-innovatie, waarbij zowel bedrijfsleven als Stichting DLO een deel van het gezamenlijk programma uitvoert.

1.7.1.2 Kwaliteitszorg

In 2007 hebben bij Stichting DLO twee externe visitaties plaatsgevonden. Deze evaluaties vormen een verplicht onderdeel van de afspraken tussen het ministerie van LNV en Stichting DLO en zijn als zodanig opgenomen in de Regeling subsidie Stichting DLO. De visitaties vinden plaats op basis van een evaluatieprotocol dat is afgeleid van het universitaire Standaard Evaluatie Protocol (SEP). De instituten worden beoordeeld op hun wetenschappelijke impact, hun socio-economische impact, hun onderzoeksmanagement en hun levensvatbaarheid. Daarnaast worden de WOT-instituten tevens beoordeeld op de uitvoering van hun wettelijke taken.

De gevisiteerde instituten in 2007 waren Alterra en het LEI. Beide instituten kunnen terugzien op goede resultaten, maar ook enkele punten van kritiek viel hen ten deel. De visitaties toonden aan dat de instituten hun ambitie om zich als contract research organisatie te positioneren, met veel aandacht voor hun markt- en klantgerichte houding, uitstekend hebben waargemaakt. De inspanningen om deze ambitie te verwezenlijken, had ook een keerzijde. Zo is bij het LEI, en in mindere mate bij Alterra, geconstateerd dat de aandacht voor de wetenschappelijke diepgang en performance kracht bij moet worden gezet. Ook is op sommige plaatsen in de organisatie aandacht nodig voor voldoende kritische massa. Ten slotte werden beide instituten aanbevolen een strategie te ontwikkelen om verdere integratie tussen de universiteit en Stichting DLO te faciliteren. De visitatierapporten zijn aan de Minister van LNV en diverse LNV-directies gestuurd.

1.8 Duurzaamheid

Vanuit haar missie heeft Wageningen UR duurzame ontwikkeling als dragende wetenschapsfilosofie. Naast het operationeel maken van duurzame ontwikkeling in het onderwijs en onderzoek ziet Wageningen UR duurzaamheid ook als belangrijk uitgangspunt voor haar bedrijfsvoering. Daarbij gaat het om het bereiken van een evenwicht in de complexe samenhang tussen de huidige sociale, milieu- en economische behoeften, zonder dat toekomstige behoeften in gevaar worden gebracht. Ter versterking van de duurzaamheid in haar bedrijfsvoering heeft Wageningen UR in 2007 uiteenlopende verbetermaatregelen getroffen. Voor maatregelen op sociaal gebied wordt korthedshalve verwezen naar het sociaal jaarverslag (hoofdstuk 3). Op het gebied van milieu heeft Wageningen UR de volgende verbeterstappen gezet:

- Met de Meerjarenaafpraak 2 tussen de Vereniging van Universiteiten (VSNU) en het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) zijn afspraken gemaakt over energie-efficiency. Afsproken is dat een energiebesparingsplan wordt opgesteld. Op basis van dit plan wordt gestart met interne energiezorg. In 2010 moet het zorgsysteem geïmplementeerd zijn;

- Wageningen UR heeft zich aangesloten bij de energiebesparingscampagne van de gemeente Wageningen. Onze organisatie mocht als eerste het deelnamecertificaat voor deze campagne in ontvangst nemen;
- In het kader van het Wageningen UR brede project WUR-profit zijn, mede ten behoeve van complexvergunning-aanvragen, maatregelen op het gebied van (monitoring) energie, water en afval geïnventariseerd en in een database ondergebracht;
- PricewaterhouseCoopers heeft dit verslagjaar een Duurzaam Ondernemen Scan uitgevoerd als vervolg op een eerdere scan in 2003. Door middel van vragenlijsten, interviews en een beperkte check op beleidsdocumenten is de mate van duurzaamheid van Wageningen UR in beeld gebracht. De uitkomsten van de scan zijn in het voorjaar van 2008 beschikbaar;
- In dit verslagjaar is een traject gestart om onze activiteiten op het gebied van duurzaamheid meer zichtbaar te maken voor medewerkers en studenten. Dit moet onder meer resulteren in een duurzaamheidswebsite;
- In 2007 is duurzaamheid geregeld een onderwerp van overleg geweest met onze studenten en de medezeggenschap;
- Het in 2007 gerealiseerde Atlas- en Forumgebouw op Wageningen Campus zijn duurzaam gebouwd, wat jaarlijks een flinke vermindering van de CO₂-uitstoot oplevert. Onder meer zorgen op 100 meter diep gelegen waterreservoirs in de Gelderse Vallei voor natuurlijke verwarming en koeling van het Forum- en Atlasgebouw (zogenaamde warmte-/koude-opslag);
- Ook zijn op Wageningen Campus uiteenlopende water- en energiebesparende en milieumaatregelen getroffen. We geven slechts enkele voorbeelden. Na sluiting van de gebouwen wordt de terreinverlichting op lager niveau geschakeld. Op alle toiletten zit een spoelbakonderbreking. Afvalwater wordt geregenererd (ontdaan van chemische verontreiniging) en vervolgens apart afgevoerd in het riool. Papier, groenafval en restafval worden gescheiden ingezameld;
- In 2007 zijn beleidsvoorbereidingen getroffen voor duurzaam inkopen. Met ingang van 2008 geldt duurzaamheid als uitgangspunt bij inkoop. Wel worden eventuele meerkosten of beperkingen meegewogen in de beslissing;
- Wageningen UR beschikt over drie windmolenparken in Flevoland. De in totaal 26 windmolens wekken 76,5 miljoen kWh per jaar op, vergelijkbaar met het stroomverbruik van ruim 25.000 huishoudens. Dat is meer elektriciteit dan heel Wageningen UR verbruikt. Daarmee zijn we een netto producent van elektriciteit;
- Er is een overeenkomst afgesloten met Windunie om groene energie 'uit het eigen windmolenpark' aan te bieden aan de medewerkers en studenten van Wageningen UR.

1.9 Faciliteiten

1.9.1 Huisvesting

De eerste fase van het Strategisch Nieuwbouwplan op Wageningen Campus is in 2007 nagenoeg gerealiseerd.

De volgende projecten zijn in dit kader aan de orde:

- Terreininrichting: realisatie wegen en verlichting, aanleg vijvers en watergangen, realisatie groenvoorziening met onder andere het manifestatieterrein;
- Oplevering van het Forumgebouw;
- Nieuwbouw Radix voor Plant Sciences Group (oplevering eind 2008);
- Planvoorbereiding ver-/nieuwbouw kantoor- en labgebouw en dieraccommodaties voor Animal Sciences Group.

Door de realisatie van het Strategisch Nieuwbouwplan zijn in 2007 de volgende gebouwen overtollig geworden en verkocht:

- Complex Kortenoord;
- De voormalige bibliotheek Jan Kopshuis;
- Het gebouw De Hucht waar Environmental Sciences Group was gehuisvest.

Daarnaast worden studies verricht naar de herontwikkeling van het complex van Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp, de herontwikkeling van de Born-Oost en de verkoop van de zuidelijke bouwstrook op Wageningen Campus.

Naast de projecten van het Strategisch Nieuwbouwplan zijn in 2007 de volgende bouwprojecten ontwikkeld en uitgevoerd:

- Oplevering van 'Restaurant van de Toekomst', een onderzoeksfaciliteit op het gebied van voeding van Agrotechnology & Food Sciences Group;
- Nieuwbouw voor Wageningen UR Glastuinbouw (Praktijkonderzoek Plant & Omgeving) in Bleiswijk: 11.000 m² kassen en een bedrijfsgebouw van 1200 m²;
- Uitvoering van nieuwbouw voor het Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onder andere de huisvesting van het vollegrond-, champignon- en insectenonderzoek op Wageningen Campus (oplevering medio 2008);
- Uitvoering van de renovatie en nieuwbouw van het RIKILT- Instituut voor Voedselveiligheid (oplevering begin 2009).

Verder zijn in 2007 nog de volgende huisvesting gerelateerde acties ondernomen:

- Energiebesparingsmaatregelen, met bijzondere aandacht voor communicatie, energierapportage en de samenwerking met de Sciences Groups in het Platform Energie;
- Controle op brandveiligheid van vrijwel alle gebouwen van Wageningen UR in het kader van de gebruiksvergunningen. Voor gebouwen, die binnen afzienbare tijd worden verlaten, zijn in overleg met de gemeente beperkte investeringsmaatregelen getroffen om de veiligheid voor de gebruikers te waarborgen;
- Aanpakken van achterstallig onderhoud van diverse gebouwen tot het gewenste conditieniveau;
- Voortzetting van de bundeling van het contractonderhoud, gericht op optimale aanbesteding met behoud van kwaliteit en tevredenheid van de gebruiker;
- Planmatig onderhoud, rekening houdend met de status van de panden (handhaving, verkoop of sloop).

Op de locatie Leeuwarden van Hogeschool Van Hall Larenstein is de verhuur aan derden toegenomen voor toegepast onderzoek en startende bedrijven, die gericht zijn op het werkveld van Hogeschool Van Hall Larenstein. Verder werden investeringen voorbereid om de laboratoria en technologiehallen voor toegepast en wetenschappelijk onderzoek te verbeteren.

Evenals in 2006 is ook in dit verslagjaar met de gemeente Rheden gewerkt aan een masterplan voor de toekomstige ontwikkeling van het landgoed Larenstein in Velp. Een deel van de oudbouw is verhuurd aan derden.

De vestiging Wageningen van Hogeschool Van Hall Larenstein is per 1 september 2007 verhuisd naar het Forumgebouw. Daar wordt onderwijs geboden aan ongeveer 750 studenten. Voor de vestigingen Leeuwarden en Velp zijn plannen in ontwikkeling voor een betere afstemming van de gebouwen op nieuwe onderwijsconcepten en veranderde behoeften van studenten.

1.9.2 Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs

EDUweb en EDUclass zijn gevestigde begrippen binnen Wageningen Universiteit. In 2007 is verder gewerkt aan de invoering van deze digitale leeromgeving bij Hogeschool Van Hall Larenstein.

De ICT-dienstverlening heeft een belangrijke stap gezet naar een meer klantgerichte benadering op het gebied van onderwijs. De ingebruikname van het Forumgebouw en de dienstverlening in de vorm van EDUsupport zijn voorbereid en geïmplementeerd. In 2007 hebben EDUsupport-medewerkers regelmatig docenten ter plekke ondersteund. Daarnaast werden tweewekelijkse lunchbijeenkomsten georganiseerd op verschillende locaties binnen Wageningen UR. Dit bleek een succesvolle vorm om docenten kennis te laten maken met nieuwe ontwikkelingen.

In 2007 is binnen Wageningen UR de ontwikkeling gestart van een lange termijn visie voor de toekomst van de Electronische Leeromgeving en Studentinformatiesystemen. In dat kader is een pilot uitgevoerd van het SURF-project Kenniswerker van de toekomst. Daarnaast hebben de projecten Triple L (ontsluit hoorcolleges via het web) en Video-opnames (Video On Demand, VOD) als voorzieningen voor studenten met een functiebeperking belangrijke inzichten en gereedschappen opgeleverd voor de toepassing van video en hergebruik van *content* in onderwijs.

1.9.3 Facilitaire diensten

Het Facilitair Bedrijf (FB) droeg in 2007 met een positief resultaat bij aan de kostenbesparing voor Wageningen UR. De afdeling Vastgoed en Bouwzaken boekte uitstekende resultaten met de verkoop van overtollig onroerend goed. De afdeling Inkoop behaalde de geprognosticeerde € 9,6 mln. kostenbesparing op onder andere energie, chemicaliën en labware en de aanbesteding van de Arbodienst. De Bibliotheek bood in vergelijking met de andere universiteitsbibliotheken de beste prijs-kwaliteitverhouding.

Het FB boekte flinke vooruitgang in een aantal omvangrijke en ingrijpende trajecten, zoals de WUR-card, de printer/copiers (multifunctionals), facturering via het Electronisch Bestel Systeem (EBS) en de introductie van de integrale kostprijs. In september 2007 werd het Forumgebouw volledig in gebruik genomen. Daarmee werd de concentratie van de Bibliotheek een feit, kon het Centrum voor TalenonderwijsTalentcentrum (Centa) een nieuwe start maken en vonden de Wageningse opleidingen van Hogeschool Van Hall Larenstein hun definitieve plek. De sport-faciliteiten van Wageningen UR scoorden voor de vierde keer het beste in de ranglijsten van de universitaire sportcentra.

Het verbeteren van de communicatie met de verschillende doelgroepen had in 2007 de volle aandacht. Zo werd de front office versterkt en ging het FB als pilot meedraaien in het nieuwe Intranet van Wageningen UR.

Het FB bracht de discussie op gang over de herinrichting van de facilitaire organisatie van Wageningen UR. In 2008 wordt dit uitgewerkt in een verdere, kosteneffectieve verbetering van de facilitaire voorzieningen en dienstverlening.

In 2007 is de facilitaire dienstverlening op de verschillende locaties van Hogeschool Van Hall Larenstein meer op elkaar afgestemd en is de samenwerking op het gebied van inkoop en dienstverlening tussen de hogeschool en de andere onderdelen van Wageningen UR verder uitgebreid.

1.9.4 Veiligheid en Milieu

• Complexvergunningen milieu

In 2006 heeft de Raad van Bestuur besloten om de complexvergunningen milieu van Wageningen UR te reviseren. In dat kader is in dit verslagjaar een nieuwe vergunning voor De Dreijen afgegeven en is de aanvraag voor Wageningen Campus ingediend. In de nieuwe vergunningen zijn zorgaspecten meegenomen op het gebied van energie, water en afval.

• Openheid rond dierproeven

Samen met andere Nederlandse universiteiten wordt gewerkt aan een code voor openheid rond dierproeven. De code dient als inhoudelijke basis voor invulling van onder meer het openbare jaarverslag, dat naar verwachting met ingang van 1 januari 2009 verplicht wordt. Verder is het overleg met relevante partijen, zowel industrie als belangenorganisaties voor dierenwelzijn, geïntensiveerd.

• Terrorisme

In het kader van mogelijk CBRN-terrorisme (chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair) is voor verschillende organisatieonderdelen van Wageningen UR een dreigingsanalyse en risicobepaling gemaakt. Dit heeft geleid tot concrete voorstellen voor verhoging van bewustwording en beveiliging op dit gebied. De voorstellen worden in de komende jaren uitgewerkt en samen met het ministerie van LNV gerealiseerd.

2 Financieel verslag

2.1 Financieel verslag Wageningen Universiteit

• Ontwikkeling resultaat

Wageningen Universiteit heeft in 2007 een positief resultaat behaald van € 11,4 mln. Ten opzichte van de begroting van € 0,8 mln. is dit een verbetering van € 10,6 mln. In het resultaat zijn incidentele posten opgenomen in verband met het Strategisch Nieuwbouwplan (SNP):

- Boekwinsten op verkopen van onroerend goed: € 9,8 mln;
- Bijzondere waardeverminderingen van Biotechnion, Botanisch Centrum en Jan Kopshuis : € 12,7 mln.

Per saldo bedroegen de incidentele resultaten € 2,9 mln. negatief.

Het positieve resultaat van Wageningen Universiteit hangt voorts samen met de opgelopen vertraging in het op projectniveau omzetten van beschikbare middelen ten behoeve van beleidsintensiveringen (speerpunten, kwaliteitverbetering, vernieuwing). De kwaliteit van de projecten staat hierbij evenwel voorop en niet “het opmaken van budget”. De overheidsregels ten aanzien van de bepaling van het resultaat schrijven voor, dat ontvangen overheidssubsidie, die niet in hetzelfde jaar wordt omgezet in kosten (uitvoering van taken/ projecten), als resultaat moet worden verantwoord.

In 2007 zijn de kosten van het centrale apparaat en de facilitaire ondersteuning € 3,5 mln. lager uitgekomen dan begroot. Daarnaast is de rijksbijdrage hoger uitgevallen dan begroot.

De baten hebben zich in 2007 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is t.o.v. 2006 met € 11,2 mln. gestegen tot € 151,9 mln. Deze stijging wordt veroorzaakt door de inzet van balansmiddelen voor huisvesting en geormerkte projecten (€ 4,4 mln.), compensatie voor salarismaatregelen en prijsstijgingen (€ 3,9 mln.) en stijging van het basisbedrag met € 2,9 mln. als gevolg van de stijging van het aantal bekostigde getuigschriften en bekostigde promoties met respectievelijk 12,9% en 12,5%. De baten uit de 3^e geldstroom zijn verder gegroeid met € 14,4 mln. tot € 69,1 mln., een stijging met 26,5%. Deze stijging wordt voor € 5 mln. verklaard door een herrubricering van omzet van het Top Institute Food & Nutrition (TIFN), die tot en met 2006 onder de overige baten is verantwoord.

De personele lasten zijn t.o.v. 2006 met € 7,8 mln. gestegen tot € 138,8 mln. Deze stijging wordt veroorzaakt door een hogere personele bezetting (1,7%) als gevolg van de extra derde geldstroomprojecten en door salarisstijgingen (2,7%). Daarnaast stegen de kosten van uitzendkrachten en is meer gedoteerd aan de WW-voorziening.

De juiste interpretatie van het resultaat vereist een nadere toelichting. Hiervoor wordt het resultaat als volgt gedecomposeerd:

	2007	2006
Exploitatiesaldo conform richtlijnen van het ministerie van OCenW	€ 11,4 mln.	€ 5,5 mln.
Toevoeging aan bestemmingsreserve voor projectkosten latere jaren	€ -0,7 mln.	€ -1,1 mln.
Exploitatieresultaat op basis van baten/lastenstelsel	€ 10,7 mln.	€ 4,4 mln.
Boekwinsten en bijzondere waardeverminderingen	€ 2,9 mln.	
Extra dotatie aan reorganisatievoorziening		€ 5,3 mln.
Regulier resultaat	€ 13,6 mln.	€ 9,7 mln.
Correcties in verband met SNP:		
Resultaat ingroeitraject SNP	€ 1,7 mln.	€ 2,7 mln.
Regulier resultaat uit gewone bedrijfsvoering	€ 11,9 mln.	€ 7,0 mln.

Toelichting:

Conform de richtlijnen verantwoordt Wageningen Universiteit de op kasbasis ontvangen rijksbijdrage als baten. Voor zover deze baten betrekking hebben op projectkosten die in latere jaren worden gemaakt, ontstaat hierdoor in het verslagjaar een positief resultaat en in latere jaren een negatief resultaat. Het neutraliseren van deze vertekenende resultaat-effecten verloopt via de bestemmingsreserve. Op deze wijze is vanuit het resultaat 2007 € 0,7 mln. toegevoegd aan deze bestemmingsreserve, waartegenover onttrekkingen in latere jaren te verwachten zijn. In verband met het zogenaamde 'ingroeitraject' van de structurele operationele kosten van het strategisch nieuwbouwplan is in 2007 een positief resultaat van € 1,7 mln. gerealiseerd. Het betreft een incidenteel resultaat, dat bij oplevering van de gebouwen zal verdwijnen als gevolg van hogere huisvestingslasten.

• Ontwikkeling balans

De liquiditeit van Wageningen Universiteit is in 2007 toegenomen van € 21,4 mln. tot € 25,5 mln.. Ten opzichte van de begroting is er sprake van een verbetering € 24,1 mln.. De factoren die de betere liquiditeitspositie verklaren zijn:

Betere beginstand 1-1-2007	€ 17,4 mln.	
Hoger dan begroot resultaat	€ 10,6 mln.	
Hogere afschrijvingen (incl. bijzondere waardeverminderingen)	€ 11,5 mln.	
Lagere investeringen	€ 2,2 mln.	
Lagere externe financieringsbehoefte voor het SNP	€ 20,5 mln.	-/-
Overige posten	€ 2,9 mln.	
Totaal	€ 24,1 mln.	

De solvabiliteit van Wageningen Universiteit bedraagt 43% (2006 44%). Deze verslechtering wordt veroorzaakt door ontvangen voorschot voor de verkoop van Kortenoord, waardoor het kort vreemd vermogen is toegenomen. De vermogenspositie biedt voldoende garantie voor de continuïteit van de organisatie.

- **Vooruitzichten 2008**

Resultaatontwikkeling

Wageningen Universiteit begroot voor 2008 een negatief resultaat van € 3,4 mln., hetgeen is opgebouwd uit een operationele winst van € 1,4 mln. en incidentele verliezen van € 4,8 mln. Naast enkele boekwinsten (€ 1,1 mln.) op incidentele verkopen van onroerende goed, is rekening gehouden met een bijzondere waardevermindering van onroerend goed op het complex de Dreijen van € 5,9 mln., als gevolg van een mogelijk positief besluit ten aanzien van een versnelde verhuizing van ATV naar het complex de Born. In 2008 wordt € 3,0 mln. ingezet op de thema's uit het Strategisch Plan 2007-2010.

Strategisch Nieuwbouwplan

In 2007 is het Forumgebouw opgeleverd. Inmiddels is gestart met de bouw van het nieuwe gebouw voor de Plant Sciences Group. Dit gebouw, waarin ook leerstoelgroepen van Wageningen Universiteit worden gehuisvest, wordt eigendom van DLO. In 2008 zal door WU € 3,4 mln. worden geïnvesteerd in het kader van het SNP.

Bedragen * € 1000,-

2.1.1 Jaarrekening

Balans

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2007	Begroting 2007	31-12-2006
VASTE ACTIVA			
1 Materiële vaste activa	201.544	217.100	196.071
2 Financiële vaste activa	1.105	300	363
Totaal vaste activa	202.649	217.400	196.434
VLOTTENDE ACTIVA			
3 Voorraden	6.239	-3.900	448
4 Vorderingen en overlopende activa	37.791	23.800	25.219
5 Liquide middelen	25.527	1.400	21.411
Totaal vlottende activa	69.557	21.300	47.078
TOTAAL ACTIVA	272.206	238.700	243.512
PASSIVA			
EIGEN VERMOGEN			
Algemene reserve	109.176	107.100	98.481
Bestemde reserves	8.323	7.700	7.657
6 EIGEN VERMOGEN	117.499	114.800	106.138
7 EGALISATIEREKENING	1.821	2.200	1.360
8 APPARATUURSUBSIDIES			
8 VOORZIENINGEN	24.887	24.400	29.907
9 LANGLOPENDE SCHULDEN	16.847	35.000	16.850
10 KORTLOPENDE SCHULDEN	111.152	62.300	89.257
TOTAAL PASSIVA	272.206	238.700	243.512

Bedragen * € 1000,-

Winst- en verliesrekening

	Resultaat 2007	Begroting 2007	Resultaat 2006	
11	BATEN			
	Rijksbijdragen LNV	151.872	148.300	140.715
	College-, cursus- en examengelden	11.095	11.000	10.733
	Baten werk in opdracht van derden	69.126	57.900	54.661
	Overige baten	23.821	12.900	18.157
	TOTAAL BATEN	255.914	230.100	224.266
	LASTEN			
12	Personele kosten	138.799	140.100	130.999
13	Algemene kosten	72.680	57.300	59.842
14	Specifieke kosten	32.325	30.100	27.112
	TOTAAL LASTEN	243.804	227.500	217.953
	BEDRIJFSRESULTAAT	12.110	2.600	6.313
15	Financiële baten en lasten	-528	-1.800	-725
	RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	11.582	800	5.588
	Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0	0
16	Resultaat uit deelnemingen	-222	0	-36
	RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	11.360	800	5.552
	Aandeel van derden	0	0	0
	Buitengewone baten en lasten	0	0	0
	NETTO RESULTAAT	11.360	800	5.552

Bedragen * € 1000,-

Kasstroomoverzicht

	Resultaat 2007	Begroting 2007	Resultaat 2006
OPERATIONELE ACTIVITEITEN			
Netto resultaat	11.360	800	5.553
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	26.300	14.800	12.816
	37.660	15.600	18.368
Mutaties voorzieningen	-5.021	-1.800	2.328
Mutaties in werkkapitaal	3.533	-2.400	-4.213
Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen	221	0	36
	-1.267	-4.200	-1.849
Kasstroom uit operationele activiteiten	36.393	11.400	16.519
INVESTERINGSACTIVITEITEN			
Investerings in gebouwen en terreinen	-18.286	-25.700	-30.742
Investerings in overige materiële activa	-14.976	-13.200	-6.180
Investerings in deelnemingen en ledenkapitaal	-337	0	-52
Desinvesteringen in vaste activa	1.498	4.600	351
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-32.101	-34.300	-36.624
FINANCIERINGSACTIVITEITEN			
Mutatie langlopende vordering	-635	0	8
Mutaties overige langlopende schulden	-2	20.000	16.831
Mutaties van het eigen vermogen	0	0	0
Mutatie egalisatiereserve	461	300	-30
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-176	20.300	16.809
KASSTROOM	4.116	-2.600	-3.296
MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN			
Saldo liquide middelen per 1 januari	21.411	4.000	24.706
Saldo liquide middelen per 31 december	25.527	1.400	21.411
Mutatie liquide middelen	4.116	-2.600	-3.296

Waarderingsgrondslagen

• Algemeen

De voorliggende jaarrekening betreft de jaarrekening van Wageningen Universiteit. De opstelling heeft plaatsgevonden volgens de onderstaande waarderingsgrondslagen. Daar waar van deze grondslagen is afgeweken, wordt dit bij de betreffende financiële gegevens kenbaar gemaakt.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar, met uitzondering van de verwerkte stelselwijziging van de Meerjarensparvariant verlofuren. Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit kenbaar gemaakt.

• Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Wageningen Universiteit vormt samen met WU Holding, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst een groep.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten uit de OCenW-Richtlijn Jaarverslaggeving 'Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek', gewijzigd met de 'Regeling tot wijziging van de richtlijn hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek' d.d. 18 oktober 2005 en waar deze geen uitsluitel geven de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

• Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

<i>Onderdeel</i>	<i>Afschrijving</i>
Bedrijfsterreinen / Werk in uitvoering	0 %
Terreininrichting en infrastructuur	50 jaar lineair
Bedrijfsgebouwen	50 jaar lineair
Vaste inrichting bedrijfsgebouwen	15 jaar lineair
Kassen, barakken, diverse opstallen/ bouwwerken	15 jaar lineair
Apparatuur en inventaris:	
– Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris	10 jaar lineair
– Kantoormeubilair aangeschaft voor 1/1/2005	5 jaar lineair
– Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)	3 jaar lineair

Uitzondering hierop vormt de 3^e geldstroom:

<i>Onderdeel</i>	<i>Afschrijving</i>
Alle investeringen, m.u.v. terreinen:	100% in jaar van aanschaf
Inventaris en apparatuur:	100% in jaar van aanschaf

Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Financiële vaste activa

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. Deze waarde wordt berekend op basis van dezelfde grondslagen die de groep hanteert bij de waardering en resultaatbepaling.

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering hiervan wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn.

Vorraden

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geogoste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Waardering van de levende have en voorraad geogoste landbouwproducten vindt niet plaats.

Bij incurantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd.

Onderhanden werk

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project.

De voorraad halffabrikaat wordt gewaardeerd volgens de First In First Out (FIFO)-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

Effecten

De effecten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs (FIFO-methode) of lagere marktwaarde.

Eigen vermogen

- Wettelijke reserve
Voor het op de balans geactiveerde bedrag van kosten verband houdend met onderzoek en ontwikkeling bestaat de verplichting om een wettelijke reserve aan te houden.
- Algemene reserve
Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.
- Bestemde reserve
Binnen het eigen vermogen zijn op concernniveau twee bestemde reserves gevormd:
  - het innovatiefonds;
  - reserve i.v.m. nog uit te voeren projecten.

Egalisatierekening investeringssubsidies

De egalisatierekening investeringssubsidies wordt gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van de vrijgevallen bedragen. De rekening bestaat uit van de overheid ontvangen subsidies ten behoeve van investeringen in apparatuur. De subsidie valt, naar rato van de afschrijvingen op het betreffende apparaat, vrij en de vrijgevallen bedragen worden in de exploitatierekening op de afschrijvingslasten in mindering gebracht.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

Voorziening WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Voorziening WAO

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum te verwachten WAO-verplichtingen.

Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis realisatie.

Overige personele voorzieningen - pensioenen

De pensioenverzekering is afgesloten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De regeling is een toegezegd pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten.

De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RvJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Voorziening reorganisatiekosten

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen, en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

Voorziening product-/contractrisico's

Deze voorziening dekt de kosten van verlieslatende contracten, garantstellingen en claims voortvloeiende uit aan derden geleverde diensten en producten.

Voorziening onderhoud

In verband met het Strategisch Nieuwbouwplan worden de gebouwen die te zijner tijd worden afgestoten op een laag niveau onderhouden. De voorziening onderhoud is bestemd voor extra onderhoudskosten die ontstaan uit wettelijke verplichtingen, aanwijzingen van de gemeente Wageningen en aanpassingen van het Strategisch Nieuwbouwplan.

Studentenvoorzieningen

Ten behoeve van studenten zijn drie voorzieningen aanwezig:

- het afstudeerfonds voor studenten die vanwege bestuurswerkzaamheden studievertraging oplopen;
- het fonds compensatie 5e studiejaar voor studenten aan enkele studierichtingen waarvoor geen recht bestaat op een 5e jaar studiefinanciering;
- het sociaal noodfonds, voor studenten die in moeilijkheden zijn gekomen.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen betreffen verplichtingen jegens medewerkers wegens verlofdagen die mee mogen worden genomen naar tot einde dienstverband. Daarnaast zijn voorzieningen getroffen ten behoeve van werkplekken in verband met ARBO-normen en ten behoeve van mobiliteitsbevorderende maatregelen.

Voorziening gratificaties ambtsjubilea

Deze voorziening is in 2005 conform de richtlijn RJ 271 getroffen. De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend.

Voorziening pensioenen

De pensioenverzekering is afgesloten bij ABP. De regeling is een toegezegd pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten.

De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RvJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Langlopende schulden

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

Kortlopende schulden

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

- **Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten**

Algemeen

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Rijksbijdrage en overige vergoedingen

De rijksbijdrage wordt als opbrengst verantwoord in het jaar waarin hij wordt ontvangen. De overige vergoedingen worden ten gunste van het resultaat gebracht in het jaar dat het project wordt uitgevoerd en de kosten worden gemaakt.

College- en cursusgelden

Onder de collegegelden worden de aan het verslagjaar toe te rekenen wettelijke collegegelden toegerekend. Onder de cursusgelden zijn de ontvangen instellingscollegegelden en de vergoedingen voor post-initiële cursussen verantwoord.

Baten werk in opdracht van derden

Onder de post 'Baten werk in opdracht van derden' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

- **Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht**

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht wordt de indirecte methode gehanteerd.

- **Consolidatiekring**

In deze jaarrekening zijn de enkelvoudige jaarrekeningen van Wageningen Universiteit, WU Holding BV, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

Deelnemingen gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel netto vermogenswaarde (nvw)

	<u>Statutaire zetel</u>	<u>% in 2006</u>	<u>% in 2007</u>
Wageningen Universiteit Holding BV – (verkrijgingsprijs)	Wageningen	100	100
Nexus Holding BV	Wageningen		100
CAN-iT BV	Wageningen		100
Ceradis BV	Wageningen		50
Biqualy BV	Wageningen		33
Biopartner BV	Wageningen	68	68
Green Dino BV	Wageningen	11	11
Stichting ISRIC	Wageningen		
Stichting Restaurant van de Toekomst	Wageningen		

Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst kan Wageningen Universiteit niet zelfstandig het beleid van Biopartner bepalen. De jaarrekening van Biopartner BV is daarom niet geconsolideerd. De jaarrekeningen van Nexus Holding BV en CAN-iT BV zijn eveneens niet geconsolideerd vanwege het geringe belang in 2007.

• **Stelselwijzigingen**

Conform de richtlijnen RJ 140.208/140.209 is de verplichting in verband met meerjarensparvarianten voor verlofuren ten laste van het vermogen als schuld in de balans opgenomen. Het betreft een bedrag ad € 2,8 mln..

Bedragen * € 1000,-

Toelichting op de balans

1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

	Terreinen	Gebouwen	Apparatuur en inventaris	Werk in uitvoering	Totaal
Boekwaarde 31-12-2006	13.071	125.775	13.532	43.693	196.071
Investerings	0	57.799	14.976	-39.513	33.262
Desinvesteringen *	828	218	443	0	1.489
Afschrijvingen	76	6.660	6.822	0	13.558
Bijzondere waardeverminderingen		12.742			12.742
Boekwaarde 31-12-2007	12.167	163.954	21.243	4.180	201.544
Aanschaffingswaarde 31-12-2006	18.495	228.925	70.937	43.693	362.050
Aanschaffingen 2007	0	57.799	14.976	-39.513	33.262
Aanschafwaarde desinvest. 2007	1.045	1.854	2.182	0	5.081
Aanschafwaarde 31-12-2007	17.450	284.870	83.731	4.180	390.231
Cumulatieve afschrijvingen	5.283	108.174	62.488	0	175.945
Cumulatieve waardeverminderingen	0	12.742	0	0	12.742
Boekwaarde 31-12-2007	12.167	163.954	21.243	4.180	201.544
* Desinvesteringen waarvan:					
- Aanschaffingsprijs	1.045	1.854	2.182	0	5.081
- Afschrijvingen	217	1.636	1.739	0	3.592
Totaal desinvesteringen	828	218	443	0	1.489

Wageningen UR voert een omvangrijk nieuwbouwprogramma uit. In 2004 is gestart met de bouw van het Forumgebouw, waarin de onderwijsvoorzieningen worden geconcentreerd, in 2005 gevolgd door het ATLAS-gebouw ten behoeve van de Environmental Sciences Group. Het Atlas-gebouw is in 2006 opgeleverd, het Forumgebouw in 2007. In 2006 zijn de werkzaamheden van de nieuwbouw voor de Plant Sciences Group gestart. De besluitvorming over de andere onderdelen van het plan vindt later plaats.

Van de afschrijvingen ad € 26,3 mln. heeft € 12,6 mln. betrekking op inhaalafschrijvingen in verband met de voorgenomen sloop van het Biotechnion en de afgesloten verkoopovereenkomst voor het Botanisch Centrum. Wageningen UR heeft een verkoopovereenkomst inzake het complex Kortenoord met MAB Bouwfonds gesloten. Levering van de betreffende activa heeft plaatsgevonden. De definitieve verkoopprijs zal worden vastgesteld n.a.v. de planontwikkeling van het gebied. Omdat Wageningen Universiteit nog als economische eigenaar van de activa kan worden beschouwd, zijn de activa met een boekwaarde van € 20,9 mln. nog in de balans opgenomen. Het ontvangen voorschot is verwerkt onder de kortlopende schulden.

In paragraaf 1.9.1 Huisvesting wordt een nadere toelichting gegeven omtrent de ontwikkelingen van het SNP. Het onroerend goed van Wageningen Universiteit is verzekerd voor € 354,6 mln. (peildatum 1-7-2007).

De WOZ-waarde bedraagt € 182,1 mln. (peildatum 1-1-2005, inclusief Forum en Atlasgebouw).

In 2007 is ten behoeve van het SNP € 19,1 mln. geïnvesteerd.

Bedragen * € 1000,-

2 FINANCIËLE VASTE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	30	0
Overige deelnemingen	390	319
Ledenkapitaal	39	32
Overige vorderingen	646	12
Totaal financiële vaste activa	1.105	363

Wageningen Universiteit heeft een 68% belang in Biopartner Center Wageningen BV (€ 0,3 mln.). Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst kan Wageningen Universiteit niet zelfstandig het beleid van Biopartner bepalen. In 2002 is Wageningen Universiteit Holding BV opgericht. Deze volledige dochter van Wageningen Universiteit neemt deel in Green Dino BV en KLV Professional Match BV. In 2007 heeft de Holding deelnemingen verworven in Nexxus Holding BV, CAN-iT BV, ICG, Ceradis BV en Biqualy BV. De overige vorderingen hebben betrekking op nog te ontvangen bedragen uit de verkoop van vaste activa.

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Boekwaarde 31-12-2007
Nexxus Holding BV	0	18	-6	12
CAN-iT BV	0	18	0	18
Totaal groepsmaatschappijen	0	36	-6	30

Uitsplitsing van de post overige deelnemingen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Boekwaarde 31-12-2007
Biopartner Center BV	319		-84	235
Green Dino BV	0			0
KLV Professional Match BV	0			0
ICG	0	20		20
Ceradis BV	0	175	-75	100
Biqualy BV		100	-65	35
Subtotaal	319	295	-224	390

¹⁾ De mutatie van Biopartner Center BV bestaat uit het aandeel van Wageningen Universiteit in het resultaat 2006.

Bedragen * € 1000,-

Specificatie ledenkapitaal

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	toename	afname	Boekwaarde 31-12-2007
Ledenkapitaal Friesland Foods	32	7	0	39
Totaal ledenkapitaal	32	7	0	39

Specificatie overige langlopende vorderingen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Toename	Afname	Boekwaarde 31-12-2007
Theater 't Hemeltje	12	0	0	12
KDG	0	634	0	634
Totaal overige langlopende vorderingen	12	634	0	646

3 VOORRADEN

	31-12-2007	31-12-2006
VOORRADEN		
Handelsvoorraad	20	24
Levende have	104	115
Voorraad halffabrikaat	25	90
	149	229
Af: Voorziening voor incurantheid	0	0
SUBTOTAAL VOORRADEN	149	229
ONDERHANDEN WERK		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	163.033	123.405
Af: Gedeclareerde termijnen	155.458	121.572
Oprachten van derden, geen LNV	7.575	1.833
	7.575	1.833
Af: Verwachte verliezen	-1.485	-1.614
Subtotaal onderhanden werk	6.090	219
TOTAAL VOORRADEN	6.239	448

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd met een voorziening voor verwachte verliezen.

Bedragen * € 1000,-

De post baten werk in opdracht van derden bedroeg in 2007 € 69,1 mln. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de 'percentage of completion' methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk). De opbouw van de post opdrachten van derden is als volgt:

– Projecten met een positief onderhanden werk	34.380
– Projecten met een negatief onderhanden werk	26.805
– Saldo opdrachten van derden	<u>7.575</u>

4 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Debiteuren	13.808	13.929
Debiteuren gelieerde partijen	550	276
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-897	-835
Totaal debiteuren	<u>13.461</u>	<u>13.370</u>
Voorschotten	4.654	4.460
Vorderingen op overige gelieerde partijen	10.668	532
Overlopende activa	5.405	5.492
Overig	1.243	1.365
Totaal voorschotten en overlopende activa	<u>24.330</u>	<u>11.849</u>
Totaal vorderingen en overlopende activa	<u>37.791</u>	<u>25.219</u>

De debiteuren gelieerde partijen betreft Stichting Van Hall Larenstein ad € 550. De vorderingen op gelieerde partijen betreft Stichting DLO. Dit betreft openstaande rekening courantsaldi die in 2008 zijn verrekend.

5 LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2007	31-12-2006
Kas	24	41
Bank (incl. kruisposten)	16.942	20.869
Deposito	8.561	501
Totaal liquide middelen	<u>25.527</u>	<u>21.411</u>

De liquiditeit is in 2007 toegenomen tot € 25,5 mln. In de begroting was een liquiditeitspositie van € 1,4 mln. voorzien. De verbetering ten opzichte van de begroting kan als volgt worden toegelicht (bedragen * € 1,0 mln.).

Bedragen * € 1000,-

	Begroting	Realisatie	Mutatie t.o.v. begroting
Liquide middelen per 1 januari 2007	4,0	21,4	17,4
Resultaat	0,8	11,4	10,6
Afschrijvingen	14,8	26,3	11,5
Afname voorzieningen	-1,8	-5,0	-3,2
Mutatie werkkapitaal	-2,4	3,5	5,9
Resultaat deelnemingen	0,0	0,2	0,2
Kasstroom uit operationele activiteiten	11,4	36,4	25,0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-34,3	-32,1	2,2
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	20,3	-0,2	-20,5
Totaal liquide middelen	1,4	25,5	24,1

Operationele activiteiten

- De liquide middelen 1 januari 2007 waren € 17,4 mln. hoger dan in de begroting 2007 over 2006 werd verwacht. Dit wordt veroorzaakt door verbetering van de operationele kasstromen (hogere dotatie aan voorzieningen (3,6 mln.) en een gelijkblijvend werkkapitaal terwijl een daling werd verwacht (15,9 mln.).
- Het resultaat is in 2007 € 10,6 mln. hoger dan begroot.
- De afschrijvingen zijn als gevolg van de bijzondere waardevermindering van Botanische Centrum en Biotechnion € 11,5 mln. hoger dan begroot.
- Aan de voorzieningen is € 0,2 mln. meer gedoteerd, terwijl de uitfinanciering € 3,4 mln. hoger uitvalt dan begroot.
- Het werkkapitaal ontwikkelde zich vooral positief door de ontvangst van € 17,6 mln. in verband met de overdracht van de locatie Kortenoord. Dit bedrag is als kortlopende schuld op de balans verwerkt.

Investeringsactiviteiten

- De investeringen bleven in totaal € 2,2 mln. achter bij de begroting door vertraging bij de afbouwactiviteiten voor de Environmental Sciences Group en de afronding van het Forumgebouw.
- Het derde kwartaal is de overdracht van de locatie Kortenoord gerealiseerd tegen ontvangst van € 20,0 mln. als voorschot op de later vast te stellen verkoopprijs. Het aandeel van Wageningen Universiteit bedraagt € 17,6 mln., dat als kortlopende schuld op de balans is verwerkt.
- De verkoop van een aantal (proef-)locaties leverde een positieve kasstroom van € 10,3 mln. op.

Financieringsactiviteiten

- Vanwege de gunstige liquiditeitsontwikkeling was de begrote opname van de lening ad € 20,0 mln. in 2007 niet nodig.
- In de begroting werd ervan uitgegaan dat de activiteiten van het Restaurant van de Toekomst in 2007 zouden worden ondergebracht bij DLO, onderdeel AFSG CRO. De afwikkeling hiervan is vertraagd en wordt nu in 2008 verwacht.
- Vanwege een stelselwijziging meerjaren spaarvariant verlofdagen is € 2,8 mln. ten laste van het eigen vermogen gebracht en als kortlopende schulden verantwoord.

Bedragen * € 1000,-

6 EIGEN VERMOGEN⁹

	<i>Algemene reserve</i>	<i>Bestemde reserve</i>	<i>Totaal</i>
Saldo per 31-12-2006	101.277	7.657	108.934
Stelselwijziging Meerjarensparvariant verlofuren	-2.796	0	-2.796
Resultaatbestemming	10.695	666	11.361
Saldo per 31-12-2007	109.176	8.323	117.499

De bestemde reserve heeft betrekking op het innovatiefonds ad € 3,9 mln. en de reserve in verband met nog uit te voeren projecten ad € 4,4 mln.. Aan deze laatste reserve is uit de resultaatbestemming 2007 € 0,7 mln. toegevoegd.

In 2007 heeft een stelselwijziging plaatsgevonden met betrekking tot openstaande verlofuren van personeelsleden. Hierdoor is aan de algemene reserve in de beginbalans 2007 € 2,8 mln. onttrokken.

Het netto resultaat over het verslagjaar is voor € 10,6 mln. ten gunste van de algemene reserve verwerkt en voor € 0,7 mln. ten gunste van de bestemde reserve.

7 EGALISATIEREKENING APPARATUURSUBSIDIES

	<i>Stand per 31-12-2006</i>	<i>Toevoeging / onttrekking</i>	<i>Stand per 31-12-2007</i>
Egalisatierekening apparatuursubsidies	1.360	461	1.821
Totaal egalisatierekening apparatuursubsidies	1.360	461	1.821

Onder de egalisatierekening apparatuursubsidies worden van derden ontvangen subsidies ten behoeve van apparaatinvesteringen gepassiveerd. De subsidie valt vrij naar rato van de afschrijvingen van het betreffende apparaat en wordt in mindering gebracht op de afschrijving.

⁹ Als gevolg van de stelselwijziging meerjaren spaarvariant verlofuren is het eigen vermogen per ultimo 2007 met €-2,8 mln aangepast. Het eigen vermogen bedraagt daarmee op 31 december 2006 € 106,1 mln.

Bedragen * € 1000,-

8 VOORZIENINGEN

	Stand per 31-12-2006	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Stand per 31-12-2007
WW-verplichtingen	7.728	1.577	2.186	182	6.937
Voorziening WAO	605	118	230	243	250
Overige personele voorzieningen	2.610	303	255	0	2.658
Reorganisatiekosten	14.844	1.401	3.569	883	11.793
Product-/contractrisico's	500	561	0	0	1.061
Groot onderhoud	1.829	0	1.370	0	459
Studentenvoorzieningen	303	810	836	0	277
Voorziening overig	1.488	0	-158	194	1.452
Totaal voorzieningen	29.907	4.770	8.288	1.502	24.887
			31-12-2007		31-12-2006
Specificatie van de looptijd van de voorzieningen					
Kortlopend (vervallend uiterlijk 31-12-2007)			11.422		24.128
Langlopend (tussen 31-12-2007 en 31-12-2012)			9.097		4.428
Langlopend (vervallend na 31-12-2012)			4.367		1.352
Totaal voorzieningen			24.887		29.907

WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband. In 2007 is een dotatie gedaan ad € 1.577, en een vrijval van € 182.

WAO-verplichtingen

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van te verwachten toekomstige WAO-uitkeringen.

Overige personele voorzieningen

Onder overige personele voorzieningen is een voorziening opgenomen voor toekomstige verplichtingen voor gratificaties ambtsjubilea.

Reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten wordt getroffen voor te verwachten uitgaven in verband met getroffen reorganisaties. Ten behoeve van Focus 2006 is in 2005 € 9 mln. gedoteerd aan de reorganisatievoorziening. Door de goede arbeidsmarkt en actieve managementinzet op het blok herplaatsingskandidaten kon van de voorziening € 833 vrijvallen.

Voorziening onderhoud

In verband met het Strategisch Nieuwbouwplan, worden de gebouwen die te zijner tijd worden afgestoten op een laag niveau onderhouden. De voorziening onderhoud is bestemd voor extra onderhoudskosten die ontstaan uit wettelijke verplichtingen, aanwijzingen van de gemeente Wageningen en aanpassingen van het Strategisch Nieuwbouwplan.

Bedragen * € 1000,-

Studentenvoorzieningen

Ten behoeve van studenten zijn drie voorzieningen aanwezig:

- het afstudeerfonds voor studenten die vanwege bestuurswerkzaamheden studievertraging oplopen;
- het fonds compensatie 5e studiejaar voor studenten aan enkele studierichtingen waarvoor geen recht bestaat op een 5e jaar studiefinanciering
- het sociaal noodfonds, voor studenten die in moeilijkheden zijn gekomen.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen betreffen onder andere eventuele claims die door derden aan Wageningen Universiteit zijn geadresseerd.

9 LANGLOPENDE SCHULDEN

	Stand per 31-12-2006	Toename schuld	Afname schuld	Stand per 31-12-2007
Overige langlopende schulden	16.850	0	3	16.847
Totaal langlopende schulden	16.850	8.747	8.750	16.847

Omschrijving	Totaal	Rente	Looptijd	Cumulatieve aflossing	Langlopend > 5 jaar	Kortlopend < 1 jaar
ABN Amro Bank	15.000	4,9%	10 jaar	0	15.000	0
Rabobank Vallei en Rijn	2.000	4,4%	10 jaar	400	1.400	200
Rabobank Vallei en Rijn	300			22	248	30
Totaal	17.300			422	16.848	230

10 KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2007	31-12-2006
Vooruitontvangen van derden	59.145	40.179
Schulden leveranciers	13.825	13.301
Schulden leveranciers gelieerde partijen	0	0
Te betalen belastingen	4.771	2.258
Schulden aan overige gelieerde partijen	3.636	4.119
Nog uit te voeren onderzoek LNV	6.977	6.932
Overlopende passiva	8.993	8.197
Overig	13.805	14.271
Totaal kortlopende schulden	111.152	89.257

De vooruitontvangen bedragen zijn in 2007 gestegen als gevolg van een voorschotbetaling i.v.m. de verkoop van Kortenoord. De schulden aan gelieerde partijen betreft schulden aan Stichting DLO ad € 3,6 mln. (2006 € 4,1 mln.). Onder overige schulden wordt de in 2007 opgenomen schuld in verband met openstaande verlofuren op grond van meerjarensparvarianten ad € 2,8 mln. verantwoord.

Bedragen * € 1000,-

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Meerjarige financiële verplichtingen

Overzicht aangegane verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke:

Omschrijving	Totaal verplichtingen	Vervallend in 2008	Vervallend tussen 2008 en 2012	Vervallend na 2012
Huurverplichtingen	450	225	225	0
verzekeringen	770	770	0	0
Onderhoudscontracten	3.050	2.674	376	0
energielevering	21.342	10.770	10.572	0
Diverse ingekochte diensten	3.721	3.693	28	0
Levering inventaris	1.888	1.888	0	0
investeringen	11.980	11.976	4	0
Totaal	43.201	31.996	11.205	0

Als zekerheid voor de financiering ten behoeve van het SNP heeft Wageningen Universiteit alle zaken, waardepapieren, effecten, vorderingen en toekomstige vorderingen die Wageningen Universiteit op de financier heeft, dan wel in de toekomst zal hebben, aan de financier verpand.

Wageningen Universiteit heeft een garantstelling ad € 1,9 mln. afgegeven voor de financiering van Stichting Restaurant van de Toekomst.

Wageningen Universiteit heeft ten behoeve van verstrekte of onderhanden bouwopdrachten garanties ontvangen ten bedrage van € 5,2 mln.

Rente-instrumenten

Om renterisico's zoveel mogelijk te beperken, maakt Wageningen Universiteit gebruik van de financiële instrumenten volgens de richtlijnen van het treasurystatuut. Het treasurystatuut is door het Raad van Bestuur vastgesteld.

Wageningen Universiteit investeert fors in nieuwbouw, in totaal ruim € 86,7 mln. Hiervoor zal ongeveer € 15 mln. externe financiering worden aangetrokken. Door het gebruik van financiële instrumenten is het renterisico afgedekt. Per balansdatum zijn forward starting interest rate swaps en een forward starting cap/floor gebruikt.

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de investeringen weer evenals de aan te trekken financiering. Het afgedekt volume geeft aan voor welk financieringsdeel het renterisico is afgedekt. Bedragen x € 1 mln..

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lening ultimo jaar	15,0	15,0	5,0	0,0	0,0	0,0
Afgedekt volume* ultimo jaar	48,0	48,0	46,0	46,0	40,0	34,0
* exclusief CAP/Floor						

De volgende rente-instrumenten zijn afgesloten:

<i>Instrument</i>	<i>Volume in mln.</i>	<i>Datum ingang</i>	<i>Datum einde</i>
Renteswap	10,0	3-1-2005	2-1-2017
Renteswap	7,0	3-1-2005	4-1-2016
Renteswap	6,0	3-1-2005	2-1-2015
Renteswap	5,0	3-1-2005	2-1-2014
Renteswap	6,0	1-7-2005	2-1-2013
Renteswap	6,0	1-7-2005	2-1-2012
Renteswap	6,0	1-7-2005	3-1-2011
Renteswap	2,0	1-7-2005	2-1-2009
CAP	max 15,0	1-7-2005	1-7-2010
Floor	max 15,0	1-7-2005	1-7-2010

Het rentecomité heeft bij de afsluiting van de rente-instrumenten als beleid vastgesteld dat de renterisico's met betrekking tot 80% van de af te sluiten leningen afgedekt diende te zijn. Met de renteswaps worden de rentetarieven voor genoemde volumina vooraf gefixeerd en daarmee renterisico's afgedekt. Door de achterstand in het investeringsprogramma zullen de leningen later worden afgesloten dan verwacht en is er een discrepantie tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige rente-instrumenten. In september 2006 is het pakket van rente-instrumenten aangepast voor 2006 en 2007. In 2008 wordt bekeken welke aanpassingen verder nodig zijn.

Verbonden Partijen

WU participeert direct of via Wageningen Universiteit Holding BV in de volgende deelnemingen:

	<i>Statutaire zetel</i>	<i>% in 2006</i>	<i>% in 2007</i>	<i>Eigen vermogen 31-12-2007</i>	<i>Eigen vermogen 31-12-2006</i>	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Wageningen Universiteit Holding BV	Wageningen	100	100	-219	-84	-135	0
Nexus Holding BV	Wageningen		100	-5	0	13	nvt
CAN+T BV	Wageningen		100	0	0	18	nvt
Ceradis BV	Wageningen		50	201	0	51	nvt
Biqualy BV	Wageningen		33	283	0	-194	nvt
Biopartner BV	Wageningen	68	68			nb	-125
Green Dino BV	Wageningen	11	11	0	0	nb	nb
Stichting ISRIC	Wageningen			487	342	145	-3
Stichting Restaurant van de Toekomst	Wageningen			-56	-49	-7	-49

De jaarrekeningen van Wageningen Universiteit Holding BV, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst zijn geconsolideerd in deze jaarrekening.

Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst heeft Wageningen Universiteit geen beslissende zeggenschap in Biopartner BV. Deze BV is daarom niet in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen.

Wageningen Universiteit neemt op grond van haar taakstelling deel aan een aantal stichtingen. De universiteit levert bij deze stichtingen een of meer bestuursleden of is op andere wijze betrokken bij de stichting. Consolidatie van de stichtingen die voldoen aan de criteria m.b.t. aanmerkelijk belang zou geen materiële invloed op het resultaat van Wageningen Universiteit hebben gehad.

Bedragen * € 1000,-

Toelichting op de winst- en verliesrekening

11 BATEN

	Resultaat 2007	Resultaat 2006
RIJKSBIJDRAGEN		
Rijksbijdrage LNV	150.423	139.629
Overige vergoedingen	1.449	1.086
TOTAAL RIJKSBIJDRAGEN	151.872	140.715
COLLEGE- EN CURSUSGELDEN		
College- en examengelden	9.247	9.214
Cursusgelden	1.848	1.519
TOTAAL COLLEGE- EN CURSUSGELDEN	11.095	10.733
BATEN WERK I.O.V. DERDEN		
Opbrengst werk i.o.v. derden	63.384	52.357
Mutatie onderhanden werk	5.742	2.304
TOTAAL BATEN WERK I.O.V. DERDEN	69.126	54.661
OVERIGE BATEN		
Verkopen en gebruik faciliteiten	752	703
Verhuurinkomsten	862	966
Sportkaarten	367	343
Boekwinst verkoop vaste activa	9.786	660
Overige baten	12.054	15.485
TOTAAL OVERIGE BATEN	23.821	18.157
TOTAAL BATEN	255.914	224.266

De baten hebben zich in 2007 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage LNV is met € 11,2 mln. gestegen tot € 151,9 mln. De baten uit de 3^e geldstroom zijn verder gegroeid met € 14,5 mln. tot € 69,1 mln., een stijging met 26%. Deze stijging wordt voor € 5 mln (9 %) verklaard door een herrubricering van de TIFN-omzet dit tot en met 2006 werd opgenomen onder de overige baten.

De collegegelden zijn ten opzichte van 2006 toegenomen als gevolg van de lichte stijging van het aantal studenten. De college- en cursusgelden zijn gelijk aan de begroting 2007.

De overige baten zijn ten opzichte van 2006 gestegen als gevolg van de verkoop van vaste activa (€ 9,8 mln.)

In bijlage 3 is een specificatie van het werk in opdracht van derden naar type financiers en type omzet opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

LASTEN

12 PERSONELE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Kosten vast personeel	93.587	90.594
Kosten tijdelijk personeel	34.316	31.920
Uitzendkrachten en ingehuurd personeel	6.006	4.510
Overige personeelskosten	3.317	3.527
Dotatie voorziening WW-verplichtingen	1.395	-354
Dotatie voorziening WAO	-125	872
Dotatie overige personele voorzieningen	303	-70
Totaal personele kosten	138.799	130.999

De personele bezetting is in 2007 gestegen van 2.239 fte naar 2.276 fte. De gemiddelde loonsom is gestegen met 2,7%. Aan de voorziening WW-verplichtingen is in 2007 per saldo € 1,4 mln. gedoteerd: dotatie ad € 1,6 mln. minus vrijval ad € 0,2 mln.

In 2007 is het aandeel van Wageningen Universiteit in de salariskosten van de Raad van Bestuur € 391 (2006: € 360). Onder de post kosten vast personeel is € 32 (2006: € 34) begrepen voor beloningen aan de leden van de Raad van Toezicht. In paragraaf 2.4 is het beloningsoverzicht conform de WOPT opgenomen.

Personeel met een arbeidscontract voor onbepaalde tijd is opgenomen onder vast personeel. Onder tijdelijk personeel worden gastmedewerkers en personeel met een arbeidscontract voor bepaalde tijd weergegeven.

13 ALGEMENE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Huisvestingskosten	15.043	12.568
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa	26.300	12.816
Overige apparatuurkosten	7.293	5.972
Overige algemene kosten	22.349	18.393
Dotatie voorzieningen:		
Reorganisatiekosten	518	8.222
Product- / contractrisico's	561	560
Groot onderhoud	0	0
Studentenvoorzieningen	810	810
Voorziening overig	-194	501
Totaal dotatie algemene voorzieningen	1.695	10.093
Totaal algemene kosten	72.680	59.842

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering.

Bedragen * € 1000,-

SPECIFICATIE AFSCHRIJVINGEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Materiële vaste activa	13.558	12.816
Bijzondere waardeverminderingen	12.742	
Totaal afschrijvingen	26.300	12.816

In 2007 heeft de Raad van Bestuur in het kader van het SNP verkoopovereenkomsten afgesloten m.b.t. het Jan Kopshuis en het Botanisch Centrum. Levering van de onroerende goederen gebeurt in resp. 2008 en 2009. De boekverliezen als gevolg van deze overeenkomsten van € 0,2 mln. en € 2,7 mln. waren voorzien in de planning van het SNP en zijn als bijzondere waardevermindering in de jaarrekening 2007 verwerkt.

De Raad van Bestuur heeft in 2007 besloten het Biotechnion in 2010 te slopen. Het boekverlies van € 9,9 mln. is bepaald op basis van de boekwaarde per 31-12-2009, de voorziene sloopkosten en de opbrengstwaarde van de grond na herbestemming en is in 2007 als bijzondere waardevermindering verwerkt.

14 SPECIFIEKE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Specifieke kosten	12.332	10.873
Diensten door derden	13.507	11.473
Bijdragen en subsidies	6.486	4.766
Totaal specifieke kosten	32.325	27.112

15 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Financiële baten	831	510
Financiële lasten	-1.359	-1.235
Totaal financiële baten en lasten	-528	-725

De financiële baten hebben betrekking op ontvangen rente op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden. Verder zijn rentekosten verantwoord in verband met de derivaten. Op grond van de derivaten in portefeuille wordt meer rente betaald dan financiering is aangetrokken. Door de achterstand in het investeringsprogramma worden de leningen later afgesloten dan verwacht en bestaat er een discrepantie tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige rente-instrumenten. In september 2006 is het pakket van rente-instrumenten aangepast voor 2006 en 2007. In 2008 wordt bekeken welke aanpassingen verder nodig zijn.

Bedragen * € 1000,-

16 RESULTAAT UIT DEELNEMINGEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Biopartner Center BV	-85	-36
Ceradis BV	-75	
Biqualyis BV	-65	
Overige deelnemingen	3	
Totaal resultaat uit deelnemingen	-222	-36

¹⁾ Het aandeel van Wageningen Universiteit in het resultaat van Biopartner Center BV over 2006 is in 2007 in de jaarrekening van Wageningen Universiteit verwerkt.

Bedragen * € 1000,-

ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA	31-12-2007	31-12-2006
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	201.536	195.753
Financiële vaste activa	700	279
Totaal vaste activa	202.236	196.032
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	6.156	615
Vorderingen en overlopende activa	35.864	25.130
Liquide middelen	24.603	18.691
Totaal vlottende activa	66.623	44.436
TOTAAL ACTIVA	268.859	240.468
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN	117.067	105.845
EGALISATIEREKENING APPARATUURSUBSIDIES	1.821	1.360
VOORZIENINGEN	24.887	29.907
LANGLOPENDE SCHULDEN	15.000	15.000
KORTLOPENDE SCHULDEN	110.084	88.356
TOTAAL PASSIVA	268.859	240.468

In de enkelvoudige balans zijn de gegevens van Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst niet opgenomen. Voorts is WU Holding BV niet opgenomen. In deze balans zijn de vorderingen van Wageningen Universiteit op Stichting ISRIC en WU Holding BV opgenomen. Het eigen vermogen wijkt ten opzichte van de geconsolideerde balans € 293 af; dit betreft het eigen vermogen van Stichting ISRIC (€ 487) en Stichting Restaurant van de Toekomst (€ -55).

Bedragen * € 1000,-

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

	Resultaat 2007	Resultaat 2006
BATEN		
Rijksbijdragen LNV	150.715	139.580
College-, cursus- en examengelden	11.095	10.733
Baten werk in opdracht van derden	69.126	54.661
Overige baten	23.234	17.680
Totaal baten	254.170	222.653
LASTEN		
Personele kosten	137.707	129.965
Algemene kosten	72.321	59.528
Specifieke kosten	32.149	26.815
Totaal lasten	242.177	216.308
BEDRIJFSRESULTAAT	11.993	6.345
Financiële baten en lasten	-551	-705
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	11.442	5.640
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0
Resultaat uit deelnemingen	-220	-36
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	11.222	5.604
Aandeel van derden	0	0
Buitengewone baten en lasten	0	0
NETTO RESULTAAT	11.222	5.604

De Rijksbijdrage LNV ad € 150,7 mln. is exclusief de door Stichting ISRIC verantwoorde Rijksbijdrage ad € 1,2 mln.. Het resultaat van WU Holding BV is € -135, dat van Stichting ISRIC bedraagt € 145, het resultaat van Stichting Restaurant van de Toekomst bedraagt in 2007 € -7.

2.1.2 Overige gegevens

• Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

• Accountantsverklaring

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Wageningen Universiteit.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2007 van Wageningen Universiteit te Wageningen bestaande uit de balans per 31 december 2007 en de exploitatierekening over 2007 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, laatstelijk gewijzigd op 18 oktober 2005 (CFI/EFA-2005/130785).

Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht en het Controleprotocol OCW 2007. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Wageningen Universiteit per 31 december 2007 en van het resultaat over 2007 in overeenstemming met de Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, laatstelijk gewijzigd op 18 oktober 2005 (CFI/EFA-2005/130785).

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2007 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol OCW 2007 zijn vermeld.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Verder melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 34, lid 5 van de Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, laatstelijk gewijzigd op 18 oktober 2005 (CFI/EFA-2005/130785).

Utrecht, 13 mei 2008
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

2.1.3 Bijlagen

• Bijlage 1 Helderheidsaspecten

Uitbesteding een of meer delen onderwijsprogramma('s) CROHO-opleidingen aan een private organisatie (+ kosten)

Aan WU vindt geen uitbesteding van werkzaamheden plaats in de hierboven bedoelde zin. Waar voor het verzorgen van onderwijs expertise van elders wordt ingehuurd (bijvoorbeeld als gevolg van eerdere operaties 'taakverdeling & concentratie'), gebeurt dat bij zusterinstellingen voor hoger onderwijs en niet bij private instellingen.

Maatwerktraject voor bedrijven / organisaties

Wageningen Universiteit verzorgt geen maatwerktrajecten voor bedrijven / organisaties in de vorm van CROHO-opleidingen die leiden tot een diploma. Onder de paraplu van Wageningen UR wordt maatwerk in de vorm van postinitiële cursussen geleverd door Wageningen International (WI) en Wageningen Business School (WBS).

Eigen personeel ingeschreven voor initiële opleidingen

Wageningen Universiteit kent ook in 2007 een groot aantal studenten dat tegelijkertijd als personeelslid bij de universiteit zijn aangesteld, of anders gezegd, personeelsleden die tevens als student staan ingeschreven. De namen van deze personen zijn bekend. Het betreft ondermeer student-assistenten en studenten met een bijbaan van geringe omvang.

Geen van deze 'personeelslidstudenten' volgt in het kader van opleiding en vorming van Wageningen Universiteits-personeel een van de initiële opleidingen van de universiteit. Er is dus ook geen sprake van dat de universiteit voor enig personeelslid het collegegeld heeft betaald.

Aanwending rijksbijdrage voor private activiteiten

Wageningen Universiteit besteedt middelen aan de volgende private activiteiten:

- postinitieel onderwijs in verband met opzetten van nieuwe opleidingen en overdracht van kennis aan de maatschappij;
- studentenvoorzieningen, zoals mensae, sportvoorzieningen en vormingsactiviteiten. Wageningen Universiteit beschikt over een sportcomplex en verstrekt exploitatiesubsidies aan studentenverenigingen die activiteiten op het gebied van mensae, sport en vorming organiseren.

Deze activiteiten zijn in lijn met de werkzaamheden waarvoor Wageningen Universiteit een rijksbijdrage ontvangt.

Wageningen Universiteit heeft in 2007 via WU Holding BV € 331.000 geïnvesteerd in spin-outs. Voor een specificatie wordt verwezen naar de toelichting bij de financiële vaste activa. De activiteiten van deze spin-outs zijn in lijn met de werkzaamheden waarvoor Wageningen Universiteit een rijksbijdrage ontvangt. De spin-outs hanteren marktconforme tarieven.

• **Bijlage 2 Personele bezetting**

Gemiddelde bezetting

	<u>2007</u>	<u>2006</u>
FACULTEIT		
Wetenschappelijk personeel:		
Hoogleraar	94,4	90,6
Universitair hoofddocent	140,2	137,6
Universitair docent	256,5	245,2
Onderzoekers	218,9	205,2
Docenten en overig WP	34,5	33,5
Assistent in opleiding	481,0	473,0
TOTAAL WETENSCHAPPELIJK PERSONEEL	1.225,5	1.185,1
Ondersteunend en beheerpersoneel:		
Schaal 13 en hoger	24,3	34,6
Schaal 9 t/m 12	218,3	238,6
Lager dan schaal 9	365,1	353,3
TOTAAL ONDERSTEUNEND EN BEHEERPERSONEEL	607,7	626,5
TOTAAL FACULTEIT	1.833,2	1.811,6
ALGEMENE DIENST		
Schaal 13 en hoger	38,2	38,1
Schaal 9 t/m 12	171,6	167,9
Lager dan schaal 9	226,2	215,5
TOTAAL ALGEMENE DIENST	436,0	421,5
TOTAAL	2.269,2	2.233,1

• **Bijlage 3 Werk in opdracht van derden naar type financier en type omzet**

Specificatie opbrengsten naar opdrachtgever

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Tweede geldstroom	13.550	11.669
Rijksoverheid	6.756	4.672
Overige Nederlandse overheid	9.595	7.331
Bedrijfsleven	9.384	7.398
Europese Unie	12.302	8.399
Buitenlandse overheid en publieke sector	1.351	1.623
Collectebus fondsen	720	459
DLO	2.712	1.795
Overige	12.756	11.315
Totaal opbrengsten naar opdrachtgever	69.126	54.661

• Bijlage 4 Doelsubsidies, overlopende passiva en terug te betalen bedragen LNV

Projectomschrijving	Beschikking	Toegewezen bedrag	Ontvangen t/m 2006	Besteding t/m 2006	Saldo 31-12-2006	Ontvangen 2007	Besteding 2007	Afwikkeling voorgaande jaren ¹	Saldo 31-12-2007
Doelsubsidies									
Plan Dienstverlening 2004	DWK 2003/4281 d.d. 4-12-2003	683.500	683.500	683.500	0		0		0
Plan Dienstverlening 2005	DWK 2004/3107 d.d. 25-11-2004	683.500	683.500	331.007	352.493		352.493		0
Plan Dienstverlening 2006	DWK 2005/3173	683.500	683.500	0	683.500		54.118		629.382
WURKS 2008	DK 2007/3376 d.d. 11-12-2007	903.000				903.000	0		903.000
ICT	DWK 2003/4269 d.d. 9-12-2003	182.000	182.000		182.000		0		182.000
	DWK 2003/4269 d.d. 9-12-2003	150.000	150.000	150.000	0				0
BAMA	DWK 2002/4101 d.d. 9-12-2002	499.158	499.158	311.602	187.556			129.324	58.232
GKC, jaarplan 2004	DWK 2003/4885 d.d. 17-12-2003	910.000	910.000	910.000	0		0		0
GKC, jaarplan 2005	TRCDWK/2004/3287 d.d. 17-12-2004,	5.000.000	5.000.000	5.000.000	0		0		0
	DK 2005/3038								
GKC, jaarplan 2006	DK 2005/3038 d.d. 16-12-2005	4.000.000	2.920.000	915.104	2.004.896		2.004.869		0
GKC, jaarplan 2007	DK 2007/2775 d.d. 13-11-2007	3.000.000			0	3.000.000	1.190.901		1.809.099
Culturele diversiteit 2003	DWK 2003/4560 d.d. 4-12-2003	14.533	14.533		14.533		0		14.533
Vernieuwing promotietrajecten	TRCDKH/2006/2907 d.d. 27-11-2006	67.000	67.000		67.000		0		67.000
Businessclub Leren en Werken	DK 2007/3189 d.d. 30-11-2007	60.000				48.000	0		48.000
						8.000			8.000
Afgewikkelde subsidies									
ICT 2001-2004 ¹	DWK 2002/2546 d.d. 24-9-2002	713.158	681.158	390.025	291.133			291.133	0
BAMA	DWK 2001/4145 d.d. 8-11-2001	499.158	499.158	324.759	174.399			174.399	0
Onderzoek op waarde geschat	TRCDK-DH/2005/2871 d.d. 5-12-2005	90.000	90.000	14.021	75.979			75.979	0
Culturele diversiteit 2002	DWK 2002/3647 d.d. 8-11-2002	22.180	22.180		22.180			22.180	0
Vernieuwing groen onderwijs	DWK 2003/1936 d.d. 17-6-2003	62.240	62.240		62.420			62.240	0
Overlopende passiva Rijksbijdragebrief									
Dynamisering geldstromen	TRCDK-DH/05/2671 d.d. 15-11-2005	179.000	179.000		179.000		0		179.000
Toelatingsbeleid	TRCDK-DH/05/2671 d.d. 15-11-2005	34.000	34.000		34.000		0		34.000
Huisvestingsmiddelen	TRCDK-DH/06/2543 d.d. 18-10-2006	1.317.000	2.528.000		2.528.000		1.482.239		1.045.761
Terug te betalen bedragen									
Promoties WU 2007	DK 2007/1845					2.000.000	0		2.000.000
Totaal verantwoord onder LNV-subsidies		19.752.927	15.889.107	9.030.018	6.859.089	5.959.000	5.084.647	755.435	6.978.007
Investeringsubsidies									
Onderwijsgebouw	DWK 2003-4887 d.d. 17-12-2003	2.269.000	2.269.000	936.277	1.332.723		1.332.723		0
Totaal investeringsubsidies		2.269.000	2.269.000	936.277	1.332.723	0	1.332.723		0

¹ Betreft afwikkeling van in voorgaande jaren verantwoord doelsubsidies.

2.2 Financieel verslag Stichting Van Hall Larenstein

De geconsolideerde jaarrekening 2007 sluit met een positief saldo van k€ 264. In 2006 was dat k€ –18, en in 2005 nog k€ –123, zodat sprake is van een positieve trend.

Kengetallen

Het aantal ingeschreven studenten bij Hogeschool Van Hall Larenstein

	2006	bekostigd 2007	totaal, incl. niet-bekostigd 2007
Van Hall Instituut	1.844	1.874	1.952
Larenstein	2.206	2.005	2.130
Totaal	4.050	3.879	4.082

Een nadere detaillering van het aantal studenten per opleiding, van de instroom en de ontwikkeling van student-aantallen in de periode 2002-2007 staat in bijlage 1B, tabel 2, tabel Y.

De totale personeelsformatie, met inbegrip van de medewerkers bij de stichting Training & Consultancy i.o voor contractactiviteiten, daalde van 415 per eind 2006 naar 407 per eind 2007. Dit is een daling van 2%. Kijkend naar het verloop fte van de afgelopen 3 jaren dan is dit aantal eind 2007 met 5% gedaald t.o.v. eind 2005. Kijkend naar het aandeel tijdelijk personeel dan is dit gestegen van 14,5% in 2005 naar 17,9% eind 2007.

Het resultaat over 2007 vertaalt zich in een verbetering van de relevante financiële kengetallen.

Zoals blijkt uit de geconsolideerde balans handhaaft de solvabiliteit over het garantievermogen van Van Hall Larenstein zich met 20,1% nagenoeg (2006: 20,5%). De liquiditeit (current ratio) is gedaald van 0,95 naar 0,92 en de rentabiliteit van het eigen vermogen over het verslagjaar bedraagt 2,6%;

De reguliere exploitatie rendeert nog niet voldoende. Het streven naar een rendement van ten minste 2% van de rijksbijdrage blijft daarom onverkort van kracht .

Treasury

Het treasury management is gericht op minimalisering van de financiële risico's. Eventuele tijdelijke overschotten worden aangehouden in de vorm van deposito's. De kaders met betrekking tot de treasuryfunctie zijn vastgelegd in het treasurystatuut van Wageningen UR.

Commissie Schutte

Zoals eerder gerapporteerd, is de terugvordering vanuit de rijksoverheid inzake te veel ontvangen rijksbijdragen over de periode 1996 – 2001 vastgesteld op € 4,5 miljoen. In de verweerprocedure zijn het afgelopen jaar stappen gezet. De behandeling voor de rechtbank Arnhem heeft medio 2007 plaatsgevonden. De uitspraak heeft aanleiding gegeven om hoger beroep in te stellen, dat april 2008 zal dienen.

Inmiddels is sinds september 2006 begonnen met de maandelijkse terugbetalingen. Deze lopen over een periode van drie jaar.

Begin 2007 heeft de Auditdienst van het ministerie van LNV gerapporteerd over het vervolgonderzoek naar de bekostiging van buitenlandse studenten ten behoeve van begrotingsjaar 2005 (peildatum 1-10-2003). Voor LNV was deze rapportage eind 2007 aanleiding voor een voorgenomen besluit tot terugvordering van € 389.024 die op twee gevallen na gebaseerd is op onvolkomenheden in de studentendossiers. De rechtmatigheid van de terugvordering wordt door Hogeschool Van Hall Larenstein bestreden. Het overleg hierover is nog gaande.

Helderheid in de bekostiging

Op dit terrein hebben zich het afgelopen jaar geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. De directie ziet er op toe dat binnen de instelling geen activiteiten worden ontwikkeld en uitgevoerd of middelen worden besteed in strijd met de interpretatie zoals geformuleerd in de notitie "Helderheid in de bekostiging Hoger Onderwijs" van augustus 2003 en de "Nadere aanvulling" van januari 2005.

Private activiteiten

Naast de uitvoering van het bekostigde onderwijs worden sinds 1986 activiteiten ontwikkeld in het kader van de overdracht van kennis aan de maatschappij. De uitvoering en het financiële beheer van deze contractactiviteiten zijn in handen van de stichting Training & Consultancy i.o.. Het bestuur bestaat uit de leden van de directie van de hogeschool. De projectenadministratie is binnen de totale financiële administratie apart ondergebracht. Ook de zogeheten tweede geldstroomprojecten worden in die administratie geregistreerd en volgens dezelfde procedures en richtlijnen beheerd.

Uitgangspunt van het beleid is dat de activiteiten van de stichting Training & Consultancy i.o. volledig uit zelf verkregen private middelen worden gedekt, de zogenaamde derde geldstroom. De stichting heeft als opdracht projecten te werven die meerwaarde opleveren voor het onderwijs en financieel rendabel zijn. De activiteiten worden uitgevoerd in of vanuit de gebouwen van de hogeschool, met inzet van deels eigen medewerkers van de stichting, deels met docenten en ander personeel van de hogeschool. De kosten van het ruimtegebruik, faciliteiten, rekening-courant en de personele inzet van de hogeschool worden intern doorbelast aan de stichting tegen kostprijs. De externe tarieven worden zodanig gesteld, dat de stichting zichzelf kan bedruipen, zonder directe of indirecte financiering uit de rijksbijdrage. De externe tarieven zijn in het algemeen marktconform. De stichting is bovendien BTW-plichtig, zodat geen concurrentievervalsing optreedt.

Conform de richtlijn voor het jaarverslaggeving Hoger Onderwijs worden de kosten en opbrengsten van de stichting Training & Consultancy i.o. geconsolideerd in de jaarrekening van Stichting Van Hall Larenstein. Eventuele winsten bij de stichting worden toegevoegd aan het eigen stichtingsvermogen, eventuele verliezen komen ten laste daarvan en worden niet aangezuiverd door de hogeschool. Dit laatste gebeurt bewust en nadrukkelijk om conflicten met de richtlijnen volgens de notitie "Helderheid in bekostiging Hoger Onderwijs" te vermijden. In twijfelgevallen vindt overleg plaats met de controlerende accountants.

Het resultaat van de stichting Training & Consultancy i.o. was in 2006 sterk negatief (€ -653). Om de stichting Training & Consultancy i.o. een goede (door-) start te geven en om tegelijkertijd uit de rode cijfers te komen, is in 2007 een interim-directeur aangesteld. De interim-directeur had als voornaamste taak T&C te herstructureren en te investeren in de verdere professionalisering, inclusief het versterken van de samenwerking met Wageningen Business School en Wageningen International.

Het streven voor 2007 was om aan het eind van 2007 op nihil uit te komen. Hoewel met het resultaat van € -85 deze doelstelling net niet is gehaald, is er sprake van een duidelijke resultaatverbetering ten opzichte van het resultaat van voorgaande jaren.

Uitbesteding van opleidingen

Er worden geen (delen van) CROHO-geregistreerde onderwijsprogramma's van de hogeschool door private organisaties uitgevoerd.

Maatwerktrajecten

Maatwerktrajecten in de zin van de notitie "Helderheid in bekostiging Hoger Onderwijs" (thema 8), gericht op het behalen van een HBO-diploma, komen niet voor bij Stichting Van Hall Larenstein.

Wel verzorgt de contractstichting Training & Consultancy i.o. vanuit Velp, Leeuwarden en Wageningen cursusactiviteiten voor derden. Deze cursussen zijn geënt op de onderwijsmodulen die voor het reguliere onderwijs zijn ontwikkeld. Voor het overgrote deel gaat het om kortlopende trajecten van 1 tot 12 dagdelen met individuele inschrijvingen, welke afsluiten met een certificaat. Enkele voorbeelden van deze cursussen zijn: Microbiologie voor

gevorderden, Varkens- en pluimveehouderij, Vastgoed, Bodemspecialist, GEO-informatica, Beheer openbaar groen, Hondengedrag en Grondwaterhydrologie.

Deelnemers aan deze activiteiten worden als cursist geregistreerd in een eigen registratiesysteem en niet als student ingeschreven bij de hogeschool c.q. voor bekostiging opgevoerd. In 2007 hebben 650 cursisten deelgenomen aan diverse door de stichting verzorgde cursussen.

Uitwisselingsovereenkomsten

Studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein nemen actief deel aan uitwisselingsprogramma's van Socrates.

De flinke groep studenten die buiten Europa een studiedeel (meestal stage) doet valt hier buiten.

In 2007 zijn uitwisselingen gerealiseerd met 18 partnerinstituten in 14 landen van Europa.

Het aantal inkomende buitenlandse studenten met een Socratesbeurs bedraagt 29; deze uitwisselingsstudenten vallen buiten de bekostiging. Omgekeerd zijn 47 studenten van Van Hall Larenstein met een Socratesbeurs naar het buitenland geweest. Een nadere detaillering is terug te vinden in tabel 5 van bijlage IB

Eigen personeel

Er worden geen medewerkers van de hogeschool ingeschreven als student aan de initiële opleidingen.

Regiegroep/Intensivering samenwerking VHL en Wageningen Universiteit

De in 2006 ingestelde Regiegroep, bedoeld om de samenwerking tussen Hogeschool Van Hall Larenstein en Wageningen Universiteit in het gezamenlijke onderwijshuis verder vorm te geven, heeft ook in 2007 hard aan de weg getimmerd. Gewerkt is onder meer aan de volgende zaken:

- Doorstroomminoren die als onderdeel van het HBO-curriculum zorgen voor een naadloze aansluiting op een verwante WO-master, met verkorting van het mastertraject.
- Initiatieven voor gezamenlijk ontwikkelde masters op het gebied van Kust- en Zeemanagement en op het gebied van Waternotechnologie. Inmiddels zijn beide mastertrajecten zover ontwikkeld dat de eerste studenten in september 2008 zullen kunnen starten.
- Verder afstemming van de wervingscampagnes; samenwerking met betrekking tot beursstands, folders, websites, voorlichtingsdagen, scholen bezoeken, e.d.
- Gezamenlijk management van de afdeling Communicatie (1 hoofd Studentenwerving).
- Ontwikkeling van een landelijk netwerk voor (onder andere) hoger beroepsonderwijs en universitair onderwijs op het gebied van de landschapsarchitectuur.
- Systematiek voor de verrekening van het uitwisselen van docenten: afspraken (protocol) zijn vastgelegd.
- Afstemming van voorzieningen voor de studenten van de hogeschool op de locatie Wageningen.

Raad van Bestuur

In 2007 is er maandelijks overleg geweest tussen de directie van Hogeschool Van Hall Larenstein en de Raad van Bestuur (volledig of met de portefeuillehouder onderwijs/Van Hall Larenstein) over de lopende zaken van de hogeschool. Daarnaast werd in de halfjaarlijkse managementgesprekken dieper ingezoomd op de financiële resultaten en de strategische keuzes. De begroting, halfjaarcijfers en jaarrekening vormden de rode draad van deze gesprekken. De Raad van Bestuur woonde daarnaast enkele malen het overleg met de Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad bij.

Vooruitzichten 2008

Het jaar 2007 was een belangrijk jaar voor de implementatie dan wel verdere ontwikkeling van diverse in 2006 in gang gezette initiatieven. Voor een groot deel betrof en betreft dat zaken die primair de hogeschool aangaan, voor een deel zaken die de positionering van de hogeschool binnen Wageningen UR betreffen.

• Portfolio

De portfolio van Hogeschool Van Hall Larenstein is in 2007 aangepast aan de marktontwikkelingen en aan de gekozen strategie. Dat heeft ook geleid tot snoei: een aantal majoren en minoren is gestopt, bovendien zullen naar verwachting enkele kleinere opleidingen op afzienbare termijn worden afgebouwd, vanwege blijvend lage instroom-

cijfers. De wervingscampagne is daarop aangepast, bovendien is een aanvullende marktverkenning gestart naar de kansrijkheid van een aantal innovatieve voorstellen. De resultaten van die verkenning worden medio 2008 verwacht.

- **Onderwijsaanbod in 2007**

Het onderwijsaanbod van Hogeschool Van Hall Larenstein (zie bijlage 1B,tabel 1) omvatte in 2007 20 bacheloropleidingen, 3 professionele masteropleidingen en in Leeuwarden de verkorte opleiding Dier- en Veehouderij in de vorm van de Associate Degree Melkveehouderij. In september 2007 zijn nog twee verkorte opleidingen van start gegaan; bij de opleiding Milieukunde de AD Integrale Handhaving Omgevingsrecht en bij de opleiding Bedrijfskunde & Agribusiness in Leeuwarden de AD Ondernemerschap.

Het gezamenlijk opleidingsaanbod omvat 41 majoren en 56 minoren. De minoren worden zoveel mogelijk instellingsbreed aangeboden. De master- en bacheloropleidingen in Wageningen zijn volledig Engelstalig.

- **Kwaliteit van het onderwijs**

Het behalen de afgelopen jaren van de accreditatie voor alle opleidingen betekent niet dat het onderwerp kwaliteit van onderwijs van de agenda kan. Dit vergt voortdurende aandacht. Een van de IPOP speerpunten van Wageningen UR is dan ook onderwijskwaliteit. De hogeschool wil met name de randvoorwaardelijke aspecten van onderwijskwaliteit, ook wel dagelijkse kwaliteit genoemd, verbeteren. Dit betreft o.a. tijdige informatievoorziening naar studenten, goede en tijdige roostering van het onderwijs.

- **Instellingenfusie**

Om innovatief te kunnen zijn, en om de onderwijsvisie verder te kunnen uitwerken, is een slagvaardige organisatie nodig. De directie acht een instellingenfusie daarvoor een noodzakelijke voorwaarde. Daarom is in 2007 ingezet op het voorbereiden van de fusie. De verwachting is dat medio 2008 duidelijk zal zijn hoe dit proces tot afronding zal komen.

- **Overheveling Personeels- en Salarisadministratie (PSA)**

In 2008 wordt de mogelijkheid verkend tot het overdragen van de PSA van Hogeschool Van Hall Larenstein naar Wageningen UR.

- **Training & Consultancy (T&C)**

Medio 2008 zal duidelijk zijn onder welke voorwaarden T&C voort zal kunnen blijven bestaan, en hoe de samenwerking met WBS en WI verder gestalte zal kunnen dan wel moeten krijgen.

- **CMO**

In 2007 is Wageningen UR-breed uitgebreid gediscussieerd over de vormgeving van een overstijgend, aanvullend, Wageningen UR-breed medezeggenschapsorgaan, Centraal Medezeggenschapsorgaan (CMO) genaamd. Thans (voorjaar 2008) ligt een tweede voorstel ter bespreking voor. De verwachting is dat de discussies hierover binnen Hogeschool Van Hall Larenstein deels samen zullen vallen met de discussies over de vormgeving van de medezeggenschap binnen de hogeschool.

- **Interne communicatie**

De interne communicatie zal ook in 2008 veel aandacht vragen van de directie en leidinggevenden. De ambities op onderwijsgebied alsmede een adequate bedrijfsvoering kunnen alleen in gezamenlijkheid gerealiseerd worden. Hiervoor is goede interne communicatie nodig, primair via de lijn van directie, opleidingsdirecteuren en stafhoofden. Op dit punt zal onder andere via management development een flinke verbetering gemaakt moeten worden. Eén gezamenlijk intranet is daarbij essentieel.

Management development wordt overigens ook als essentiële voorwaarde gezien om het Medewerkers Tevredenheidsonderzoek, waarvan de uitkomsten in 2007 zijn bediscussieerd, een follow/up te geven.

- **Lectoraten**

De lectoraten vervullen een verbindende rol tussen bedrijven, maatschappelijke omgeving en het onderwijs. In 2008 zal deze verbinding en de verankering van de lectoraten in het onderwijs verder uitgebouwd worden, met als doel een toonaangevende rol voor Hogeschool Van Hall Larenstein in de regionale kenniscirculatie en de innovatie op de kennisgebieden van de hogeschool.

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft 5 zogenaamde SKO-lectoraten op het gebied van respectievelijk Voeding, Plattelandsontwikkeling, Integraal Waterbeheer, Dierenwelzijn en Groene Leefomgeving in Steden. De lectoraten Dierenwelzijn en Integraal Waterbeheer zijn eind 2007 verlengd voor een periode van vier jaar. Naast deze SKO-lectoraten heeft de hogeschool het mede door het bedrijfsleven gefinancierde lectoraat Afvalwatertechnologie.

- **Samenwerking binnen Wageningen UR**

Mogelijkheden zijn gezocht én benut voor een verdere intensivering van de samenwerking met (andere onderdelen van) Wageningen UR, met name op op onderwijsinhoudelijk gebied en op het gebied van de ondersteunende taken (studentenwerving, voorzieningen, ICT, studentenhuysvesting etc.). In 2008 zal naast de lopende activiteiten, expliciet ingezet worden op een nauwere samenwerking tussen de stafdiensten van respectievelijk Hogeschool Van Hall Larenstein en Wageningen UR (speerpunt IPOP inbedding bedrijfsvoering VHL).

Bedragen * € 1000,-

2.2.1 Jaarrekening

Geconsolideerde balans

ACTIVA	31-12-2007	Begroting 2007	31-12-2006
VASTE ACTIVA			
1 Materiële vaste activa	32.568	33.400	34.573
Totaal vaste activa	32.568	33.400	34.573
VLOTTENDE ACTIVA			
2 Voorraden	75	100	72
3 Vorderingen en overlopende activa	4.914	6.500	5.642
4 Liquide middelen	11.511	4.700	9.018
Totaal vlottende activa	16.500	11.300	14.732
TOTAAL ACTIVA	49.068	44.700	49.305
PASSIVA			
EIGEN VERMOGEN			
Overige reserves	1.598	1.900	1.334
5 EIGEN VERMOGEN	1.598	1.900	1.334
GROEPSVERMOGEN	1.598	1.900	1.334
6 EGALISATIEREKENING INVESTERINGSSUBSIDIES	8.273	8.300	8.762
7 VOORZIENINGEN	10.276	7.700	12.138
8 LANGLOPENDE SCHULDEN	11.055	10.800	11.536
9 KORTLOPENDE SCHULDEN	17.866	16.000	15.535
TOTAAL PASSIVA	49.068	44.700	49.305

Bedragen * € 1000,-

Geconsolideerde exploitatierekening

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Begroting 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
10 BATEN			
Rijksbijdragen LNV	26.521	25.500	24.416
College-, cursus- en examengelden	6.346	6.600	6.287
Baten werk i.o.v. derden	9.780	7.200	12.374
Overige baten	3.523	2.900	6.226
Totaal baten	46.170	42.200	49.303
LASTEN			
11 Personele kosten	29.000	25.800	25.998
12 Algemene kosten	10.746	12.800	12.268
13 Specifieke kosten	5.827	2.600	6.967
Totaal lasten	45.573	41.200	45.233
BEDRIJFSRESULTAAT	597	1.000	4.070
14 Financiële baten en lasten	-333	-500	-455
NETTO RESULTAAT	264	500	3.615

Bedragen * € 1000,-

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

	Resultaat 2007	Begroting 2007	Resultaat 2006
OPERATIONELE ACTIVITEITEN			
Netto resultaat	264	500	3.615
Afschrijvingen	2.915	3.700	3.077
	3.179	4.200	6.692
Mutaties voorzieningen	-1.862	-3.400	-1.941
Mutaties in werkkapitaal	3.056	300	-2.848
	1.194	-3.100	-4.789
Kasstroom uit operationele activiteiten	4.373	1.100	1.903
INVESTERINGSACTIVITEITEN			
Investerings in gebouwen en terreinen	-130	0	0
Investerings in overige materiële activa	-780	-2.300	-2.244
Desinvesteringen in vaste activa	0	0	2.137
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-910	-2.300	-107
FINANCIERINGSACTIVITEITEN			
Mutaties overige langlopende schulden	-481	-800	-692
Mutaties egalisatierekening	-489	-500	-489
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-970	-1.300	-1.181
KASSTROOM	2.493	-2.500	615
MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN			
Saldo liquide middelen per 1 januari	9.018	7.200	8.403
Saldo liquide middelen per 31 december	11.511	4.700	9.018
Mutatie liquide middelen	2.493	-2.500	615

Waarderingsgrondslagen

• Algemeen

De voorliggende jaarrekening betreft de jaarrekening van Stichting Van Hall Larenstein. De opstelling heeft plaatsgevonden volgens de onderstaande waarderingsgrondslagen. Daar waar van deze grondslagen is afgeweken, wordt dit bij de betreffende financiële gegevens kenbaar gemaakt.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar. Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit kenbaar gemaakt.

• Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten uit de OCenW-Richtlijn Jaarverslaggeving en waar deze geen uitsluitel geven de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

• Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelag afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

Onderdeel	Afschrijving
Bedrijfsterreinen / Werk in uitvoering	0 %
Terreininrichting en infrastructuur	33 jaar lineair
Bedrijfsgebouwen	33 jaar lineair
Vaste inrichting bedrijfsgebouwen	15 jaar lineair
Kassen, barakken, diverse opstallen/ bouwwerken	15 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur (inclusief programmatuur) en overige inventaris:	
– Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris	10 jaar lineair
– Kantoormeubilair aangeschaft voor 1/1/2006	5 jaar lineair
– Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)	3 jaar lineair

Uitzondering hierop vormt de 3^e geldstroom:

Onderdeel

Afschrijving

Alle investeringen, m.u.v. terreinen:	100% in jaar van aanschaf
Inventaris en apparatuur:	100% in jaar van aanschaf

Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Vorraden

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geoogste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Waardering van de levende have en voorraad geoogste landbouwproducten vindt niet plaats.

Bij incurantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd.

Onderhanden werk

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project.

De voorraad halffabrikaat wordt gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

Eigen vermogen

– Algemene reserve

Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

Egalisatierekening investeringssubsidies

De egalisatierekening investeringssubsidies wordt gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van de vrijgevallen bedragen. De rekening bestaat uit van de overheid ontvangen subsidies ten behoeve van investeringen in apparatuur. De subsidie valt, naar rato van de afschrijvingen op het betreffende apparaat, vrij en de vrijgevallen bedragen worden in de exploitatierekening op de afschrijvingslasten in mindering gebracht

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

Voorziening WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Voorziening reorganisatiekosten

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen, en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

Voorziening onderhoud

Het strategisch onderhoudsplan vormt de basis voor de voorziening.

Studentenvoorzieningen

Dit betreft het afstudeerfonds voor studenten die vanwege bestuurswerkzaamheden studievertraging oplopen.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen betreffen verplichtingen welke de hogescholen moeten aanhouden conform de statuten van de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag, bij welke zij krachtens artikel 2.15 WHW zijn aangesloten. De hoogte van de voorziening is conform de wetgeving bepaald op 1% van de normatieve rijksbijdragen exploitatie 1993. Ook de verplichting uit hoofde van de Commissie Rekenschap is hieronder begrepen.

Langlopende schulden

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

Kortlopende schulden

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten

Algemeen

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden

Rijksbijdrage en overige vergoedingen

De rijksbijdrage wordt als opbrengst verantwoord in het jaar waarin hij wordt ontvangen. De overige vergoedingen worden ten gunste van het resultaat gebracht in het jaar dat het project wordt uitgevoerd en de kosten worden gemaakt.

College- en cursusgelden

Onder de collegegelden worden de aan het verslagjaar toe te rekenen wettelijke collegegelden toegerekend. Onder de cursusgelden zijn de ontvangen instellingscollegegelden en de vergoedingen voor post-initiële cursussen verantwoord

---

Baten werk in opdracht van derden

Onder de post 'Baten werk in opdracht van derden' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project

- **Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht**

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht wordt de indirecte methode gehanteerd.

Bedragen * € 1000,-

Toelichting op de balans

1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

	<i>Bedrijfs terreinen</i>	<i>Bedrijf gebouwen</i>	<i>Autom. app. en progr. en ov. inventaris</i>	<i>Totaal</i>
Boekwaarde 31-12-2006	3.945	26.729	3.899	34.573
Investerings	0	130	780	910
Afschrijvingen	0	1.680	1.235	2.915
Boekwaarde 31-12-2007	3.945	25.179	3.444	32.568
Aanschaffingswaarde 31-12-2006	3.945	44.111	20.342	68.398
Aanschaffingen 2007	0	130	780	910
Aanschafwaarde 31-12-2007	3.945	44.241	21.122	69.308
Cumulatieve afschrijvingen	0	19.062	17.678	36.740
Boekwaarde 31-12-2007	3.945	25.179	3.444	32.568

2 VOORRADEN

	<i>31-12-2007</i>	<i>31-12-2006</i>
VOORRADEN		
Handelsvoorraad	75	72
SUBTOTAAL VOORRADEN	75	72
ONDERHANDEN WERK		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	17.136	14.782
Af: Gedecclareerde termijnen	16.502	14.200
Tussentotaal	634	582
Af: Verwachte verliezen	-634	-582
Subtotaal onderhanden werk	0	0
TOTAAL VOORRADEN	75	72

De post baten werk in opdracht van derden bedroeg in 2007 € 17,1 mln. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de percentage of completion methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedecclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk).

Bedragen * € 1000,-

3 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Debiteuren	1.773	2.688
Debiteuren groepsmaatschappijen (eliminatiestaat)	161	249
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-172	-405
Totaal debiteuren	1.762	2.532
Overlopende activa	192	59
Overig	2.960	3.051
Totaal voorschotten en overlopende activa	3.152	3.110
Totaal vorderingen en overlopende activa	4.914	5.642

Van de vorderingen is € 285 ouder dan 1 jaar.

4 LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2007	31-12-2006
Kas	11	8
Bank (incl. kruisposten)	5.988	9.010
Deposito	5.512	0
Totaal liquide middelen	11.511	9.018

De liquide middelen van de eenheid bestaan uit kassen en bankrekeningen.

5 EIGEN VERMOGEN

	Algemene reserve	Totaal
Saldo per 31-12-2006	1.334	1.334
Resultaatbestemming	264	264
Saldo per 31-12-2007	1.598	1.598

De winst over het verslagjaar is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt.

Bedragen * € 1000,-

6 EGALISATIEREKENING INVESTERINGSSUBSIDIES

	Stand per 31-12-2006	Toevoeging / onttrekking	Stand per 31-12-2007
Egalisatierekening apparatuursubsidies	8.762	-489	8.273
Totaal egalisatierekening apparatuursubsidies	8.762	-489	8.273

Onder de Egalisatierekening Investeringsubsidies worden van derden ontvangen subsidies ten behoeve van investeringen gepasseiveerd. De subsidie valt vrij naar rato van de afschrijvingen van het betreffende activum en wordt in mindering gebracht op de afschrijving.

7 VOORZIENINGEN

	Stand per 31-12-2006	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Stand per 31-12-2007
WW-verplichtingen	2.747	1.154	221	0	3.680
Reorganisatiekosten	2.902	30	730	0	2.202
Groot onderhoud	2.043	0	291	252	1.500
Studentenvoorzieningen	83	50	71	0	62
Voorziening overig	4.363	0	1.531	0	2.832
Totaal voorzieningen	12.138	1.234	2.844	252	10.276

	31-12-2007	31-12-2006
Specificatie van de looptijd van de voorzieningen		
Kortlopend (vervallend uiterlijk binnen 1 jaar)	3.145	2.700
Langlopend (vervallend tussen 1 en 5 jaar)	6.566	7.263
Langlopend (vervallend na 5 jaar)	565	2.175
Totaal voorzieningen	10.276	12.138

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband. Ten laste van 2007 is een dotatie gedaan ad € 1.195 en de onttrekking over 2007 bedraagt € 255.

8 LANGLOPENDE SCHULDEN

	Stand per 31-12-2006	Afname schuld	Stand per 31-12-2007
Overige langlopende schulden	11.536	481	11.055
Totaal langlopende schulden	11.536	481	11.055

De rentepercentages liggen tussen de 3,05 en 6,28%.

Bedragen * € 1000,-

Voor de leningen alsmede rekening-courantkrediet van de Friesland Bank zijn pandrecht op de rechten en vorderingen inzake rijksbijdrage huisvesting Van Hall Instituut t/m 2024 afgegeven en borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag.

Borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag, t.b.v. deze stichting is een positieve/negatieve hypotheekverklaring afgegeven inzake de leningen van de Bank Nederlandse Gemeenten.

9 KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2007	31-12-2006
Vooruitontvangen van derden	2.058	2.190
Schulden leveranciers	1.571	1.516
Schulden leveranciers groepsmaatschappijen (eliminatiestaat)	550	250
Te betalen belastingen	972	777
Nog uit te voeren onderzoek LNV	4.450	2.417
Overlopende passiva	4.644	4.737
Overig	3.621	3.648
Totaal kortlopende schulden	17.866	15.535

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Meerjarige financiële verplichtingen:

Ten behoeve van de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag zijn door de bankiers garanties afgegeven ter hoogte van in totaal het saldo van de voorziening ad € 279.

• Toelichting op de winst- en verliesrekening

10 BATEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
RIJKSBIJDAGEN		
Rijksbijdrage LNV	25.392	23.526
Overige vergoedingen	1.129	890
TOTAAL RIJKSBIJDAGEN	26.521	24.416
COLLEGE- EN CURSUSGELDEN		
College- en examengelden	6.346	6.287
TOTAAL COLLEGE- EN CURSUSGELDEN	6.346	6.287
BATEN WERK I.O.V. DERDEN		
Opbrengst werk i.o.v. derden	9.728	11.792
Mutatie onderhanden werk	52	582
TOTAAL BATEN WERK I.O.V. DERDEN	9.780	12.374
OVERIGE BATEN		
Verhuurinkomsten	1.676	1.537
Overige baten	1.847	4.689
TOTAAL OVERIGE BATEN	3.523	6.226
TOTAAL BATEN	46.170	49.303

In 2006 is onder de post Baten werk i.o.v. derden een inhaalpost van 2005 verwerkt. Ook de specifieke kosten waren om die zelfde reden in 2006 aanzienlijk hoger.

In de overige baten van 2006 is een verkoopwinst van gebouwen ad € 3.283 opgenomen.

In 2007 is er € 282 opbrengst Repro, € 121 kopieeropbrengsten, € 154 winstdeling Agrojobs en € 138 afwikkeling St.HAO onder de Overige baten opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

LASTEN

11 PERSONELE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Kosten vast personeel	23.986	24.019
Uitzendkrachten en ingehuurd personeel	2.635	1.578
Overige personeelskosten	1.225	480
Dotatie voorziening WW-verplichtingen	1.154	-79
Totaal personele kosten	29.000	25.998

Het aantal fte is afgenomen met 1 tot een totaal van 407.

De waarde van de openstaande verlofdagen bedraagt € 0,4 miljoen en is als schuld aan het personeel verwerkt in de balans. De mutatie van de openstaande verlofdagen over 2007 bedraagt € 0,1 miljoen (2006 € 0,1 miljoen vrijval) en is ten gunste van het resultaat gebracht.

In de personele kosten is voor sociale lasten € 2,8 miljoen (2006 € 2,7 miljoen) begrepen en voor pensioenpremies € 1,4 miljoen (2006 € 1,5 miljoen).

12 ALGEMENE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Huisvestingskosten	2.481	2.339
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa	2.915	3.077
Overige apparatuurkosten	100	122
Overige algemene kosten	5.312	6.602
Dotatie voorzieningen:		
Reorganisatiekosten	30	78
Groot onderhoud	-252	0
Studentenvoorzieningen	50	50
Totaal dotatie algemene voorzieningen	-172	128
Subtotaal algemene kosten	10.636	12.268
Concernbijdrage	110	0
Totaal algemene kosten	10.746	12.268

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering.

De huisvestingskosten zijn toegenomen door een stijging van de huurkosten ad € 300.

De daling in de overige algemene kosten is voor € 300 in de advieskosten, voor € 200 in de materiële kosten opleidingen, voor € 200 opvang buitenlandse studenten en voor € 100 dienstreizen.

Bedragen * € 1000,-

13 SPECIFIEKE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Specifieke kosten	3.137	4.743
Diensten door derden	2.690	2.224
Totaal specifieke kosten	5.827	6.967

14 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Financiële baten	286	140
Financiële lasten	-619	-595
Totaal financiële baten en lasten	-333	-455

De financiële baten en lasten hebben betrekking op ontvangen en betaalde rente op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden en -schulden.

Bedragen * € 1000,-

ENKELVOUDIGE BALANS

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2007	31-12-2006
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	27.148	28.838
Financiële vaste activa	4.125	4.408
Totaal vaste activa	31.273	33.246
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	75	283
Vorderingen en overlopende activa	5.550	5.024
Liquide middelen	9.484	8.025
Totaal vlottende activa	15.109	13.332
TOTAAL ACTIVA	46.382	46.578
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN		
Overige reserves	82	1.584
EIGEN VERMOGEN	82	1.584
GROEPSVERMOGEN		
GROEPSVERMOGEN	82	1.584
EGALISATIEREKENING APPARATUURSUBSIDIES	8.273	8.762
VOORZIENINGEN	10.287	10.863
LANGLOPENDE SCHULDEN	11.055	11.536
KORTLOPENDE SCHULDEN	16.685	13.833
TOTAAL PASSIVA	46.382	46.578

Bedragen * € 1000,-

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

	Resultaat 2007	Resultaat 2006
BATEN		
Rijksbijdragen LNV	26.521	24.416
College-, cursus- en examengelden	6.346	6.287
Baten werk in opdracht van derden	3.919	1.835
Overige baten	5.623	9.180
Totaal baten	42.409	41.718
LASTEN		
Personele kosten	27.844	24.607
Algemene kosten	12.802	13.170
Specifieke kosten	3.036	322
Totaal lasten	43.682	38.099
BEDRIJFSRESULTAAT	-1.273	3.619
Financiële baten en lasten	-229	-315
NETTO RESULTAAT	-1.502	3.304

2.2.2 Overige gegevens

• Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum te vermelden.

- **Accountantsverklaring**

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Van Hall Larenstein.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2007 van Stichting Van Hall Larenstein te Leeuwarden bestaande uit de balans per 31 december 2007 en de exploitatierekening over 2007 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, laatstelijk gewijzigd op 18 oktober 2005 (CFI/EFA-2005/130785).

Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht en het Controleprotocol OCW 2007. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Van Hall Larenstein per 31 december 2007 en van het resultaat over 2007 in overeenstemming met de Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, laatstelijk gewijzigd op 18 oktober 2005 (CFI/EFA-2005/130785).

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2007 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol OCW 2007 zijn vermeld.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Verder melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 34, lid 5 van de Richtlijn jaarverslaggeving hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, laatstelijk gewijzigd op 18 oktober 2005 (CFI/EFA-2005/130785).

Utrecht, 13 mei 2008
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

J.W. Stoker RA

2.2.3 Bijlagen

• Bijlage 1 Personele bezetting

	<u>2007</u>
Onderwijzend personeel	
Lector	3,0
Docent	220,1
Assistent	12,0
Totaal Onderwijzend personeel	<u>235,1</u>
Ondersteunend en beheerpersoneel	
Schaal 13 en hoger	13,6
Schaal 9 t/m 12	59,5
Lager dan schaal 9	98,5
Totaal Ondersteunend en beheerpersoneel	<u>171,6</u>
Totaal personele bezetting	<u>406,7</u>

• **Bijlage 2 Werk in opdracht van derden naar type financier en type omzet**

	<u>2007</u>
DGIS/Nuffic	3.377
EU	274
Rijksoverheid	166
Overige overheid	2.529
Commerciële bedrijven	3.270
Overige particulieren	112
	<hr/>
Totaal omzet	9.728
In Nederland:	
Contractonderzoek	2.959
Tweede geldstroom	3.964
In of met ontwikkelingslanden:	
Contractonderzoek/onderwijs	377
Beurzen	2.428
	<hr/>
	9.728

2.3 Financieel verslag Stichting DLO

• Financiële ontwikkelingen

Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) behaalde in 2007 een positief netto resultaat van € 25,4 mln. Ten opzichte van het netto resultaat 2006 (€ 13 mln.) is dit een verbetering met € 12,4 mln. Deze positieve resultaatontwikkeling is vooral het gevolg van een hogere productiviteit en de door het herstructureringsplan 'Focus 2006' verminderde discrepantie tussen benodigde en beschikbare capaciteit.

Het resultaat van Stichting DLO kan op de volgende wijze worden gedeconponeerd:

– Instituten	7,1 mln.
– Interne opslag voor vermogenskosten	6,7 mln.
– Raad van Bestuur / Stafafdelingen / Facilitair Bedrijf:	
incidenteel	6,0 mln.
operationeel	5,6 mln.
– Totaal resultaat Stichting DLO	25,4 mln.

Het resultaat over 2007 bevat een aantal incidentele resultaatcomponenten, met een in totaal positief effect van € 6,0 mln. De belangrijkste zijn:

- Vrijval voorziening Focus 2006 en overige voorzieningen € 3,3 mln. positief;
- Afwaardering als gevolg van sloop van Naaldwijk € 2,7 mln. negatief;
- Boekwinst door verkoop van activa (in Boskoop, Naaldwijk, Aalsmeer, Deinum, Lelystad en Wageningen) van € 4,5 mln;
- Verlies op aankoop onroerend goed Bornsesteeg € 0,3 mln. negatief;
- Overige incidentele posten € 1,2 mln. positief.

De omzet over 2007 bedraagt € 341,2 mln. Het ministerie van LNV is met circa 52% van de totale onderzoeksomzet de grootste klant van Stichting DLO.

De solvabiliteit is ultimo 2007 verbeterd naar 43% dankzij het positieve netto resultaat over 2007. In 2006 was de solvabiliteit nog 37%.

De liquide middelen zijn ultimo 2007 gedaald ten opzichte van 2006 met € 20,4 mln. Deze daling is vooral het gevolg van de extra activiteiten in het kader van het terugdringen van de omvang van het voor het ministerie van LNV nog uit te voeren onderzoek. De afname van het nog af te ronden programmaonderzoek bedraagt € 24,4 mln. Deze daling wordt enerzijds verklaard door de grote inzet die is gedaan op de afbouw van het nog af te ronden programmaonderzoek LNV en anderzijds door de beperking van de bevoorschotting vanuit het ministerie van LNV met € 9,2 mln.

• Wijziging en uitbreiding van activiteiten

In 2007 heeft een aantal aanpassingen in de groep plaatsgevonden:

- Het kapitaalbelang in Calendula Oil BV is door verwatering gedaald van 70% naar 56%;
- Het kapitaalbelang in Solar Dew BV en VOF Letsgrow.com is in 2007 verkocht.

• Focus 2006

De personele reductie doelstelling (Wageningen Universiteit en DLO) uit Focus 2006 is met 896 fte in de reorganisatieperiode ruimschoots gerealiseerd (doelstelling: 758 fte). De verlaging van de personeelskosten die hiermee samenhangt (€ 54,2 mln), beantwoordt eveneens aan de gestelde doelen. De reductiedoelstellingen t.a.v. materiële kosten, bestaande uit inkoopvoordeel, infrastructuur en facilitaire zaken ID-Lelystad en materiële kosten ICT, zijn eveneens gerealiseerd. De totale reductiedoelstelling van Focus 2006, opgebouwd uit personeelskosten en materiële kosten, bedroeg € 60,4 mln. De realisatie, in personeelskosten (€ 54,2 mln) en materiële kosten

---

(€ 15,0 mln), bedraagt totaal per maart 2007 € 69,2 mln. Hiermee kan geconcludeerd worden dat de doelstellingen van Focus, zoals geformuleerd in 2004, thans gerealiseerd zijn.

De personele reductie moest leiden tot een gezonde balans tussen opbrengsten en kosten voor Stichting DLO. Het netto resultaat van Stichting DLO laat in 2006 en 2007 een forse stijging zien ten opzichte van de jaren daarvoor. In 2007 is het resultaat € 25 mln, in 2004 was het resultaat € 26 mln negatief. De bereikte verbetering van de exploitatie is structureel en heeft de balans tussen kosten en opbrengsten voor Stichting DLO op een gezond niveau gebracht.

- **Early Warning System (EWS)**

In 2005 is het Early Warning System (EWS) ingevoerd, waarin maandelijks aan de Raad van Bestuur management-informatie wordt gegeven over de bedrijfsvoering (o.a. omzet- en resultaatontwikkeling, productiviteit, liquiditeitsontwikkeling, etc.). Aan de hand van deze rapportages wordt voortdurend de vinger aan de pols gehouden over de gezondheid van Wageningen UR. Deze maandelijksse rapportages geven in voldoende mate sturingsmogelijkheid om, wanneer daartoe aanleiding is, maatregelen te treffen.

- **Vooruitzichten 2008**

Voor Stichting DLO wordt een netto resultaat begroot van € 13,6 mln. Het resultaat uit normale bedrijfsvoering (=netto resultaat minus incidenteel resultaat Raad van Bestuur) bedraagt € 9,1 mln. De doelstelling van het Strategisch Plan, groei van het resultaat uit normale bedrijfsvoering naar structureel minimaal € 10,0 mln., wordt daarmee in 2008 nagenoeg gehaald.

De solvabiliteit is dankzij het positieve resultaat gestegen naar 43% en zal op grond van het begrote resultaat naar verwachting verder stijgen naar 47% (doelstelling opgenomen in het Strategisch Plan 2007 – 2010 bedraagt 45%).

- **Investeringen**

In 2008 wordt € 73,8 mln. geïnvesteerd in gebouwen en terreinen. De belangrijkste projecten zijn de Strategische Nieuwbouwplan voor de Plant Sciences Groep in Wageningen en de nieuwbouw voor Rikilt/VWA. Voor de financiering moet aan het einde van het jaar gebruik worden gemaakt van een rekening courant krediet van € 1,0 mln.

Bedragen * € 1000,-

2.3.1 Jaarrekening

Balans

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2007	31-12-2006
VASTE ACTIVA		
Immateriële vaste activa	0	119
Materiële vaste activa	315.613	309.522
Financiële vaste activa	86.035	93.269
Totaal vaste activa	401.648	402.910
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	30.501	29.086
Vorderingen en overlopende activa	48.090	50.789
Liquide middelen	55.882	76.320
Totaal vlottende activa	134.473	156.195
TOTAAL ACTIVA	536.121	559.105
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN		
Wettelijke reserve	0	119
Overige reserves	232.897	207.361
EIGEN VERMOGEN	232.897	207.480
AANDEEL VAN DERDEN	54	-30
GROEPSVERMOGEN	232.951	207.450
VOORZIENINGEN	49.235	58.262
LANGLOPENDE SCHULDEN	153.599	160.966
KORTLOPENDE SCHULDEN	100.336	132.427
TOTAAL PASSIVA	536.121	559.105

Bedragen * € 1000,-

Winst- en verliesrekening

	Resultaat 2007	Resultaat 2006
BATEN	341.180	316.230
LASTEN		
Personele kosten	174.904	176.830
Algemene kosten	75.476	70.751
Specifieke kosten	62.197	57.416
TOTAAL LASTEN	312.577	304.997
Overige baten en lasten	0	0
BEDRIJFSRESULTAAT	28.603	11.233
Financiële baten en lasten	-2.553	-2.884
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	26.050	8.349
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	691	-207
Resultaat uit deelnemingen	-1.510	4.812
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	25.231	12.954
Aandeel van derden	186	35
Buitengewone baten en lasten	0	0
NETTO RESULTAAT	25.417	12.989

Bedragen * € 1000,-

Kasstroomoverzicht

	Resultaat 2007	Resultaat 2006
OPERATIONELE ACTIVITEITEN		
Netto resultaat	25.417	12.989
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	23.664	17.979
	49.081	30.968
Mutaties voorzieningen	-9.027	-9.243
Mutaties in werkkapitaal	-30.807	13.231
Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen	1.510	-894
	-38.324	3.094
Kasstroom uit operationele activiteiten	10.757	34.062
INVESTERINGSACTIVITEITEN		
Investerings in immateriële activa	0	0
Investerings in gebouwen en terreinen	-19.554	-51.975
Investerings in overige materiële activa	-24.592	-5.540
Investerings in deelnemingen en ledenkapitaal	1.779	-368
Desinvesteringen in vaste activa	14.510	6.311
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-27.857	-51.572
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Mutatie langlopende vordering op ministerie van LNV	3.945	3.896
Mutatie langlopende schuld aan ministerie van LNV	-3.944	-3.944
Mutaties overige langlopende schulden	-3.117	27.494
Afname leaseverplichtingen	-306	-620
Mutaties van het eigen vermogen	0	0
Mutaties aandeel van derden	84	1.315
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-3.338	28.141
KASSTROOM	-20.438	10.631
Saldo liquide middelen per 1 januari	76.320	65.689
Saldo liquide middelen per 31 december	55.882	76.320
Mutatie liquide middelen	-20.438	10.631

Waarderingsgrondslagen

• Algemeen

Verrekeningen en schuldverhoudingen tussen de verschillende groepsonderdelen (zgn. interne verrekeningen) zijn geëlimineerd.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar. Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen en een gewijzigde methodiek van afronding. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit vermeld.

• Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) vormt samen met DLO Holding BV en diverse (klein)dochtermaatschappijen een groep. Medewerkers hebben een dienstverband bij Stichting DLO. De onroerende goederen, waarvan door de werkmaatschappijen op basis van gebruiksovereenkomsten gebruik wordt gemaakt, zijn eigendom van Stichting DLO. Personeel wordt op basis van doorberekening van de werkelijke loonkosten tewerkgesteld bij de diverse werkmaatschappijen.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord. In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten van het Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 en de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

• Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

Ontwikkelingskosten, octrooien en licenties, software, goodwill en productierechten worden niet geactiveerd, tenzij deze van derden gekocht zijn dan wel de vervaardigingskosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Bovendien dient het immateriële vaste actief toekomstige economische voordelen te kunnen genereren. Waardering vindt plaats tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Afschrijving vindt plaats naar rato van de realisatie van de verwachte opbrengsten in 5 jaar. Als de realisatie van de opbrengsten niet op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld, wordt de lineaire methode gehanteerd. Overeenkomstig de wettelijke verplichting wordt voor het geactiveerde bedrag van de ontwikkelingskosten een wettelijke reserve aangehouden. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

<i>Onderdeel</i>	<i>Afschrijving</i>
Bedrijfsterreinen / werk in uitvoering	0%
Terreininrichting en infrastructuur	40 jaar lineair
Bedrijfsgebouwen	40 jaar lineair
Vaste inrichting bedrijfsgebouwen	15 jaar lineair
Kassen	15 jaar lineair
Apparatuur en inventaris:	
– Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris	10 jaar lineair
– Kantoormeubilair aangeschaft voor 1-1-2005	5 jaar lineair
– Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)	3 jaar lineair

Uitzondering hierop vormen gebouwen en apparatuur die conform eisen financier in één keer in rekening worden gebracht. Voor deze vaste activa worden de kosten voor 100% in het jaar van aanschaf verwerkt.

Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Financiële vaste activa

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. Deze waarde wordt berekend op basis van dezelfde grondslagen die de groep hanteert bij de waardering en resultaatbepaling.

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering hiervan wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn.

Vorraden

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geogoste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de First In First Out (FIFO)-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

De waardering van de levende have en de voorraad geogoste landbouwproducten is gebaseerd op marktprijzen. Bij incurrantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd. Voor de voorraad antisera geldt dat deze wordt afgewaardeerd door uit te gaan van vijf maal de gemiddelde afzet over de afgelopen 10 jaar.

Onderhanden werk

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project.

De voorraad halffabrikaat wordt gewaardeerd volgens de First In First Out (FIFO)-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

Effecten

De effecten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs (FIFO-methode) of lagere marktwaarde.

Eigen vermogen

- Geplaatst kapitaal
De nominale waarde van de geplaatste en volgestorte aandelen wordt hier opgenomen.
- Wettelijke reserve
Voor het op de balans geactiveerde bedrag van kosten verband houdend met onderzoek en ontwikkeling bestaat de verplichting om een wettelijke reserve aan te houden.
- Algemene reserve
Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

Aandeel van derden

Het belang van derden in een deelneming die door de groep volledig is geconsolideerd, wordt onder 'Aandeel van derden' in de jaarrekening opgenomen.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

Voorziening WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Voorziening WAO

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum te verwachten WAO-verplichtingen.

Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, onttrekkingen zijn verwerkt op basis van realisatie.

Overige personele voorzieningen - pensioenen

De pensioenverzekering is afgesloten bij Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De regeling is een toegezegd pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten.

De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RvJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Voorziening reorganisatiekosten

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen, en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

Voorziening product-/contractrisico's

Deze voorziening dekt de kosten van verlieslatende contracten, garantstellingen en claims voortvloeiende uit aan derden geleverde diensten en producten.

Voorziening groot onderhoud

De voorziening groot onderhoud wordt getroffen ter dekking en gelijkmatige spreiding van de kosten van groot onderhoud van bedrijfsterreinen en bedrijfsgebouwen.

Langlopende schulden

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

Kortlopende schulden

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten

Algemeen

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden

Onder de post 'contractresearch en programmaonderzoek LNV' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

Bedragen * € 1000,-

• **Consolidatiekring**

Van onderstaande BV's zijn de jaarrekeningen integraal geconsolideerd.

	<i>Statutaire zetel</i>	<i>% ultimo 2006</i>	<i>Mutatie</i>	<i>% ultimo 2007</i>
Agri New ventures BV	Wageningen	100%	–	100%
Agrotechnology & Food Innovations BV	Wageningen	100%	–	100%
Alterra BV	Wageningen	100%	–	100%
Calendula Oil BV	Wageningen	70%	–14%	56%
DLO Holding BV	Wageningen	100%	–	100%
Exploitiemaatschappij Windmolenparken Lelystad BV	Wageningen	100%	–	100%
ID-Lelystad BV	Wageningen	100%	–	100%
Landbouw-Economisch Instituut (LEI) BV	Wageningen	100%	–	100%
Plant Research International BV	Wageningen	100%	–	100%
Praktijkonderzoek Veehouderij BV	Wageningen	100%	–	100%
PPO BV	Wageningen	100%	–	100%
PPO Beheer BV	Wageningen	100%	–	100%
Wageningen IMARES BV	Wageningen	100%	–	100%
Wageningen Business Generator BV	Wageningen	100%	–	100%
Wageningen Software Labs BV	Wageningen	100%	–	100%
Windmolenpark Neushoorntocht BV – nww	Wageningen	100%	–	100%
Windmolenpark Mammoehtocht BV – nww	Wageningen	100%	–	100%

Deelnemingen gewaardeerd tegen verkrijgingprijs dan wel netto vermogenswaarde (nww)

	<i>Statutaire zetel</i>	<i>% ultimo 2006</i>	<i>Mutatie</i>	<i>% ultimo 2007</i>
Bfactory BV – verkrijgingprijs	Wageningen	17%	–	17%
Isolife BV – verkrijgingprijs	Wageningen	5%	–	5%
Lactive BV – verkrijgingprijs	Lelystad	10%	–	10%
Prionics AG – verkrijgingprijs	Zurich (Zwitserland)	2%	–	2%
Solar Dew BV – verkrijgingprijs	Wageningen	5%	–5%	0%
Telemetronics Biometry BV – verkrijgingprijs	Heteren	4%	–	4%
CoVaccine BV - nww	Lelystad	25%	–	25%
Fresh Forward Holding BV – nww	Wageningen	49%	–	49%
Knowhouse BV – nww	Horst	35%	–	35%
Nsure Holding BV –nww	Wageningen	44%	–	44%
Oostwaardhoeve Beheer BV – nww	Wageningen	50%	–	50%
Pepscan Systems BV – nww	Lelystad	35%	–	35%
VOF Letsgrow.com – nww	Vlaardingen	60%	–60%	0%
VOF Oostwaardhoeve – nww	Slootdorp	50%	–	50%

• **Stelselwijzigingen**

Niet van toepassing.

Bedragen * € 1000,-

Toelichting op de balans

IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

	<i>Ontwikkelingskosten</i>	<i>Totaal</i>
Boekwaarde 31-12-2006	119	119
Investerings	0	0
Desinvesteringen	0	0
Afschrijvingen	119	119
Bijzondere waardeverminderingen	0	0
Boekwaarde 31-12-2007	0	0
Aanschaffingswaarde -/- desinvesteringen	1.866	1.866
Cumulatieve afschrijvingen	1.866	1.866
Cumulatieve waardeverminderingen	0	0
Boekwaarde 31-12-2007	0	0

De post ontwikkelingskosten betreft de activering door LEI van het softwarepakket ARTIS van € 1,9 mln. ARTIS is naar tijdsgelang afgeschreven over een periode van 5 jaar.

Bedragen * € 1000,-

MATERIËLE VASTE ACTIVA

	Bedrijfs- terreinen	Bedrijfs- gebouwen	Vaste inrichting bedrijfs- gebouwen	Apparatuur en inventaris	Werk in uitvoering	Totaal
Boekwaarde 31-12-2006	105.784	165.830	150	15.986	21.772	309.522
Investerings	2.976	16.578	0	7.668	16.924	44.146
Desinvesteringen*	5.754	8.425	0	331	0	14.510
Afschrijvingen	0	16.787	12	6.603	0	23.402
Bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	143	0	143
Boekwaarde 31-12-2007	103.006	157.196	138	16.577	38.696	315.613
Aanschaffingswaarde 31-12-2006	105.784	227.524	738	83.585	21.772	439.403
Aanschaffingen 2007	2.976	16.578	0	7.668	16.924	44.146
Aanschafwaarde desinvesteer. 2007	5.754	19.344	17	3.368	0	28.483
Aanschafwaarde 31-12-2007	103.006	224.758	721	87.885	38.696	455.066
Cumulatieve afschrijvingen	n.v.t.	61.897	583	71.165	0	133.645
Cumulatieve waardeverminderingen	0	5.665	0	143	0	5.808
Boekwaarde 31-12-2007	103.006	157.196	138	16.577	38.696	315.613
* Desinvesteringen waarvan:						
- Aanschaffingsprijs	5.754	19.344	17	3.368	0	28.483
- Afschrijvingen	n.v.t.	10.919	17	3.037	0	13.973
Totaal desinvesteringen	5.754	8.425	0	331	0	14.510

De toevoeging aan de post werk in uitvoering in 2007 bedroeg € 32,1 mln. en de onttrekking € 15,2 mln.. In de toevoeging aan de post werk in uitvoering is naast een aantal kleinere bouwprojecten het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 15,2 mln), verbouw-nieuwbouw RIKILT (€ 3,6 mln), De Haaff (€ 4,3 mln), FB ICT 2e productie-locatie (€ 1,1 mln) in Wageningen, uitbreiding Tuberculine ASG/EHW in Lelystad (€ 1,2 mln) en PPO Bleiswijk Bedrijfsgebouw (€ 3,0 mln) verwerkt.

Opgeleverd zijn onder meer het gebouw waarin het Restaurant van de Toekomst (€ 1,9 mln) is gevestigd, kassen Bleiswijk (€ 6,1 mln), bedrijfsgebouw Bleiswijk (3,9 mln) en Strategisch NB Groene Ruimte Alterra Oost-West (€ 2,1 mln).

Het onroerend goed van Stichting DLO is verzekerd voor € 425 mln. (peildatum 1-7-2007). De WOZ-waarde bedraagt € 270,3 mln. (peildatum 1-1-2005 met uitzondering van het onroerend goed in Lelystad waarvan de peildatum 1-1-2003 is).

Bedragen * € 1000,-

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	2.487	2.735
Andere deelnemingen	6	6
Vorderingen op groepsmaatschappijen	0	0
Vorderingen op ov. gelieerde partijen	817	3.592
Ledenkapitaal	1.146	947
Overige effecten	554	1.019
Vordering op het ministerie van LNV	81.025	84.970
Totaal financiële vaste activa	86.035	93.269

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Afwaardering	Resultaat 2007	Boekwaarde 31-12-2007
Covaccine BV	50	0	0	0	-22	28
Fresh Forward Holding BV	1.169	0	0	0	-203	966
Knowhouse BV	0	0	0	0	0	0
Nsure Holding BV	154	0	9	0	-117	46
Oostwaardhoeve Beheer BV	18	0	0	0	0	18
Pepscan Systems BV	1.078	1.081	60	0	-1.084	1.135
VOF Letsgrow.com	0	0	0	0	0	0
VOF Oostwaardhoeve	266	100	0	0	-72	294
Totaal	2.735	1.181	69	0	-1.498	2.487

Uitsplitsing van de post overige deelnemingen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Afwaardering	Resultaat 2007	Boekwaarde 31-12-2007
Bfactory BV	5	0	0	0	0	5
Isolife BV	1	0	0	0	0	1
Lactive BV	0	0	0	0	0	0
Solar Dew BV	0	0	0	0	0	0
Telemetry Biometry BV	0	0	0	0	0	0
Totaal	6	0	0	0	0	6

Bedragen * € 1000,-

De vordering op overig gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

<i>Omschrijving</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2006</i>	<i>Mutatie</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2007</i>
Fresh Forward BV	1.000	-250	750
Knowhouse BV	67	0	67
Lactive BV	50	-50	0
Telemetronics Biometry BV	0	0	0
Wageningen Universiteit	2.475	-2.475	0
Totaal	3.592	-2.725	817

De vordering op Wageningen Universiteit is in tegenstelling tot vorig jaar vanaf 2007 verwerkt onder de kortlopende vorderingen.

Het ledenkapitaal is als volgt opgebouwd

<i>Omschrijving</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2006</i>	<i>Mutatie</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2007</i>
Avebe	139	-1	138
Agrico	-	1	1
Bloemenveiling Aalsmeer (VBA)	5	0	5
Boskoopse Veiling	0	0	0
Campina	396	46	442
Coberco	21	4	25
Cosun	5	55	60
CSM	11	-2	9
Flora Holland	4	-1	3
Friesland Foods	280	56	336
Fruitmasters	1	0	1
Greenery	14	-4	10
Koelhuis Mastland	3	0	3
Nautilus	0	0	0
Nedato	2	0	2
Noliko	7	0	7
Potatopol	1	0	1
Windunie	58	46	104
Afronding	0	-1	-1
Totaal	947	199	1.146

Bedragen * € 1000,-

Uitsplitsing van de post overige effecten

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Dividend	Resultaat 2007	Boekwaarde 31-12-2007
Prionics AG	1.019	0	-81	-384	0	554
Totaal	1.019	0	-81	-384	0	554

De aandelen Prionics AG zijn ultimo 2007 gewaardeerd volgens het zichtbaar eigen vermogen per ultimo 2006 van Prionics AG omgerekend tegen de wisselkoers van de Zwitserse frank ultimo 2007.

De vordering op het ministerie van LNV bestaat uit een drietal bedragen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	83.949	0%	25.198	55.951	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.702	0%	6.937	20.808	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	0%	1.173	4.266	188
Totaal	118.278	0%	33.308	81.025	3.945

Het deel van de vordering dat jaarlijks vervalt, bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige vorderingen.

Bedragen * € 1000,-

VOORRADEN	31-12-2007	31-12-2006
VOORRADEN		
Handelsvoorraad	3.145	3.104
Levende have	1.951	1.969
Geogste landbouwproducten	481	0
Voorraad halffabricaat	3.919	3.281
Vooruitbetalingen op voorraden	0	0
	9.496	8.354
Af: Voorziening voor incurantheid	-1.036	-987
SUBTOTAAL VOORRADEN	8.460	7.367
ONDERHANDEN WERK		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	424.308	314.265
Af: Gedeclareerde termijnen	400.168	289.361
Oprachten van derden	24.140	24.904
Af: Verwachte verliezen	-2.099	-3.185
Subtotaal onderhanden werk	22.041	21.719
TOTAAL VOORRADEN	30.501	29.086

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd voor een voorziening voor verwachte verliezen. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de percentage of completion methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk). De opbouw van de post opdrachten van derden is als volgt:

- Projecten met een positief onderhanden werk	49.535
- Projecten met een negatief onderhanden werk	25.395
- Saldo opdrachten van derden	24.140

Bedragen * € 1000,-

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Debiteuren	33.055	34.453
Debiteuren gelieerde partijen	0	46
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-3.124	-4.484
Totaal debiteuren	29.931	30.015
Voorschotten	1.460	1.094
Vorderingen op gelieerde partijen	3.585	4.118
Overlopende activa	8.606	11.208
Overig	4.508	4.354
Totaal voorschotten en overlopende activa	18.159	20.774
Totaal vorderingen en overlopende activa	48.090	50.789

De post debiteuren is licht gedaald met € 1,4 miljoen. Door de gelijktijdige daling van de voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen is het totaal van de debiteuren vrijwel gelijk gebleven. De overlopende activa zijn onder meer gedaald door afrekening van een aantal posten uit het voorgaande dienstjaar.

LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2007	31-12-2006
Kas	34	40
Bank (incl. kruisposten)	36.848	76.280
Deposito	19.000	0
Totaal liquide middelen	55.882	76.320

De liquiditeit is ondanks het positieve resultaat van € 25,4 mln., gedaald met € 20,4 mln.. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de daling van het werkkapitaal met € 30,8 mln. Deze afname wordt grotendeels veroorzaakt door de afname van het nog af te ronden programmaonderzoek LNV met € 24,4 mln.

Daarnaast worden de getroffen voorzieningen uitgefincierd. Dit blijkt uit de daling van de voorzieningen met € 9,0 mln. Verder draagt de toename van het onroerend goed (€ 6,1 mln.) bij aan de daling van de liquiditeitspositie.

Van het saldo liquide middelen is € 4,1 mln. geblokkeerd ten behoeve van bankgaranties en borgstelling, het overige saldo staat vrij ter beschikking. De kredietfaciliteit van Stichting DLO bedraagt € 3,2 mln..

Bedragen * € 1000,-

EIGEN VERMOGEN

	<i>Algemene reserve</i>	<i>Wettelijke reserve</i>	<i>Totaal</i>
Saldo per 31-12-2006	207.361	119	207.480
Resultaatbestemming	25.417	0	25.417
Toevoeging reserve	119	0	119
Onttrekking reserve	0	119	119
Saldo per 31-12-2007	232.897	0	232.897

Voor de afschrijvingskosten verband houdend met de ontwikkelingskosten van het softwarepakket ARTIS is de wettelijke reserve voor een bedrag van € 0,1 mln. vrijgevallen. De winst over het verslagjaar is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt.

AANDEEL VAN DERDEN

	<i>Stand per 31-12-2006</i>	<i>Toevoeging / onttrekking</i>	<i>Stand per 31-12-2007</i>
Aandeel van derden	-30	84	54
Totaal aandeel van derden	-30	84	54

Uitsplitsing van de post aandeel derden

<i>Omschrijving</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2006</i>	<i>Investerings/ desinvestering</i>	<i>Overige mutaties</i>	<i>Dividend</i>	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2007</i>
Calendula Oil BV	-30	0	138	0	-54	54
Totaal	-30	0	138	0	-54	54

De activa en passiva van Calendula Oil BV zijn volledig in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen. Het kapitaalbelang in Calendula Oil BV ultimo 2007 bedraagt 56% (ultimo 2006 70%). Om deze reden is de post aandeel van derden direct aansluitend op de post eigen vermogen in deze jaarrekening opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

VOORZIENINGEN

	Stand per 31-12-2006	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Stand per 31-12-2007
WW-verplichtingen	5.748	1.784	820	2.105	4.607
Voorziening WAO	525	83	130	200	278
Voorziening gratificaties ambtsjubilea	5.150	778	355	0	5.573
Reorganisatiekosten	34.916	329	6.871	3.672	24.702
Product/contractrisico's	2.030	1.254	206	0	3.078
Groot onderhoud	9.886	2.960	1.849	0	10.997
Overige materiële voorzieningen	7	0	7	0	0
Totaal voorzieningen	58.262	7.188	10.238	5.977	49.235

	31-12-2007	31-12-2006
Specificatie van de looptijd van de voorzieningen		
Kortlopend (vervallend uiterlijk binnen 1 jaar)	13.716	16.400
Langlopend (tussen 1 en 5 jaar)	27.446	33.688
Langlopend (vervallend na 5 jaar)	8.073	8.174
Totaal voorzieningen	49.235	58.262

Onder de reorganisatiekosten is onder meer de voorziening voor het herstructureringsplan 'Focus 2006' verwerkt. In 2007 is deze voorziening voor een bedrag van € 6,4 mln. uitgefincierd.

LANGLOPENDE SCHULDEN

	Stand per 31-12-2006	Toename schuld	Afname schuld	Stand per 31-12-2007
Schuld aan LNV	119.630	0	3.944	115.686
Meerjarenspaarmodel	753	146	49	850
Overige langlopende schulden	38.877	1.740	4.954	35.663
Subtotaal langlopende schulden	159.260	5.537	12.598	152.199
Financiële leaseverplichtingen	1.706	0	306	1.400
Totaal langlopende schulden	160.966	5.537	12.904	153.599

Bedragen * € 1000,-

De schuld aan het ministerie van LNV bestaat uit een drietal leningen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	135.408	4,50%	41.997	90.610	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.701	5,20%	6.936	20.809	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	5,00%	1.171	4.267	188
Totaal	169.736		50.104	115.686	3.945

De jaarlijkse lineaire aflossing van de lening bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige kortlopende schulden. Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 15,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

De post meerjarensparamodel, welke vorig jaar nog onder de overige langlopende schulden was verwerkt, is vanaf 2007 separaat zichtbaar gemaakt.

Aanvullende informatie met betrekking tot de overige langlopende schulden:

	Lening	Rente	Looptijd in jaren	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Rabobank Flevoland	3.037	3,75%	10	728	1.997	312
De Lage Landen Financial Services	425	nvt			425	
Triodos Bank, Zeist	20.500	3,00%	10	2.123	16.254	2.123
Triodos Bank, Zeist	19.500	3,00%	10	2.071	15.356	2.072
Rabobank Vallei en Rijn	375	3-mnd euri-bor+0,2%	10	75	263	37
Stichting Restaurant v/d Toekomst	1.740	10 jaars funding +0,2%	10	186	1.368	186
Totaal	45.577			5.184	35.663	4.730

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 18,9 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Bedragen * € 1000,-

De financiële leaseverplichtingen bestaan uit:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve leasebedragen	Langlopend	Kortlopend
De Lage Landen Financial Services	2.612	Nvt	906	1.400	306
Totaal	2.612		906	1.400	306

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 1,2 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2007	31-12-2006
Vooruitontvangen van derden	30.374	36.848
Schulden leveranciers	11.390	11.648
Te betalen belastingen	6.804	10.206
Schulden aan gelieerde partijen	9.357	559
Nog uit te voeren onderzoek LNV	-331	24.263
Overlopende passiva	15.213	21.094
Overig	27.529	27.809
Totaal kortlopende schulden	100.336	132.427

Onder de overige schulden is onder andere het per balansdatum aan het personeel verschuldigde vakantiegeld (€ 5,6 mln.), de nog niet opgenomen vakantiedagen (€ 5,1 mln.). De jaarlijkse lineaire aflossing van de langlopende schuld aan het ministerie van LNV ad € 3,9 mln, het kortlopende deel van de overige langlopende leningen (€ 4,7 mln) en de in 2008 vervallende leasetermijnen (€ 0,3 mln) zijn eveneens verwerkt onder de overige schulden. De af te dragen loonheffing en sociale lasten zijn verwerkt onder de te betalen belastingen.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2007
TNO Imares	0	63	63
Restaurant van de Toekomst	0	95	95
Wageningen Universiteit	559	8.640	9.199
Totaal	559	8.798	9.357

De afname van de post nog uit te voeren onderzoek bedraagt € 24,4 mln. Deze daling wordt enerzijds verklaard door de grote inzet die is gedaan op de afbouw van het nog af te ronden programmaonderzoek LNV en anderzijds door de beperking van de bevoorschotting vanuit LNV met € 9,2 mln.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Het totaal van de uitstaande bankgaranties bedraagt € 2,5 mln. en er is een bedrag van € 4,1 mln. verpand. Verder heeft Stichting DLO zich richting de Europese Commissie borggesteld voor een bedrag van € 3,7 mln.

Aangegeve verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke bedroegen per ultimo 2007 € 20,4 mln. (per ultimo 2006 € 19,5 mln.). De hierin begrepen termijnen die binnen 1 jaar vervallen, bedragen € 2,6 mln.. De termijnen die tussen 1 en 5 jaar vervallen, bedragen € 7,5 mln.. De termijnen die na 5 jaar vervallen bedragen derhalve € 10,3 mln..

Omschrijving	Totaal bedrag verplichtingen	Waarvan vervallend binnen 1 jaar	Waarvan vervallend tussen 1 en 5 jaar	Waarvan vervallend na 5 jaar
Huurverplichtingen	17.175	1.505	5.370	10.300
Leaseverplichtingen	689	241	448	0
Onderhoudscontracten	2.314	679	1.635	0
Bankgaranties	62	25	37	0
Lening Knowhouse BV	142	142	0	0
Totaal	20.382	2.592	7.490	10.300

Per 31 december 2007 bedraagt het totaal aan investering- en renovatieverplichtingen voor materiële vaste activa € 33,3 mln. respectievelijk € 0,5 mln.. Het totaal van de investerings- en renovatieverplichtingen vervalt in het komende jaar.

De octrooi- en licentierechten, varkensrechten en melkquota zijn om niet verkregen dan wel overeenkomstig de waarderingsgrondslagen op nul gewaardeerd.

Stichting DLO heeft de samenwerking in het Biosciencepark beëindigd. Over de financiële afwikkeling van dit project is met de andere partners nog geen overeenstemming bereikt.

Stichting DLO beschikt op balansdatum over een kredietfaciliteit van € 3,2 mln.

Windmolenparken

Zowel Windmolenpark Mammoethocht BV als Windmolenpark Neushoorntocht BV hebben een recht van opstal verkregen van Stichting DLO.

Als onderpand van de lening van zowel Windmolenpark Neushoorntocht BV en Windmolenpark Mammoethocht BV is een hypotheek gevestigd op het recht van opstal. Daarnaast zijn de windturbines, de leverings- en garantie-overeenkomst, de onderhoudsovereenkomst, de energieleveringsovereenkomst en het saldo van de bankrekeningen aan de financier verpand. Verder is met de financier overeengekomen dat beide BV's een deposito van € 1,2 mln. aanhouden ter zekerheid voor rente- en aflossingstermijnen.

Ten behoeve van Exploitatiemaatschappij Windmolenparken Lelystad BV is een bankgarantie afgegeven ad € 3,3 mln. Verder zijn de vorderingen op de energiemaatschappijen verpand aan de financier.

Van de partij die Cedi Diagnostics heeft gekocht, zijn bankgaranties (voor totaal maximaal € 2,0 mln.) ontvangen in het kader van eventueel nog te ontvangen earn-out nabetalingen in de periode 2007-2010 als de contractueel overeengekomen milestones in productgroepomzet worden gehaald.

Bedragen * € 1000,-

Toelichting op de winst- en verliesrekening

BATEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Contractresearch		
EU	18.017	16.314
Overheden	29.955	27.629
Productschappen	12.698	14.788
Bedrijfsleven	35.375	30.526
LNV-financiering - anders dan subsidieregeling	6.457	6.530
Overig	9.637	11.125
Totaal contractresearch	112.139	106.912
Octrooien en licenties	3.847	4.322
Opbrengst verkopen	15.327	14.990
Analyses en adviezen	3.841	8.211
Ministerie van LNV – conform subsidieregeling		
Beleidsondersteunend Onderzoek en Wettelijke Onderzoekstaken	117.558	117.448
Kennisbasis	35.841	29.228
Overig, waaronder additionele onderzoeksprojecten	18.050	15.773
Totaal ministerie van LNV – conform subsidieregeling	171.449	162.449
Verkoop onroerend goed	4.486	3.285
Cursusgelden (WI)	1.235	523
Opbrengst windmolens	9.062	4.035
Overig	19.794	11.503
Totaal baten	341.180	316.230

Bedragen * € 1000,-

LASTEN

PERSONELE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Kosten vast personeel	150.215	151.461
Kosten tijdelijk personeel	8.809	8.425
Uitzendkrachten en ingehuurd personeel	9.769	9.779
Overige personeelskosten	5.771	6.177
Dotatie voorziening WW-verplichtingen	-321	825
Dotatie voorziening WAO	-117	-239
Dotatie overige personele voorzieningen	778	402
Totaal personele kosten	174.904	176.830

De directe personeelskosten van tijdelijk en vast personeel zijn licht gedaald met € 0,9 mln. Deze daling is de resultante van twee tegenstrijdige bewegingen. Enerzijds is er een stijging van de gemiddelde personele lasten per fte. Anderzijds is er een daling in het volume fte met grofweg 45 fte (inclusief stagiairs).

Personeel met een arbeidscontract voor onbepaalde tijd is opgenomen onder vast personeel. Onder tijdelijk personeel worden gastmedewerkers en personeel met een arbeidscontract voor bepaalde tijd weergegeven. Het gemiddeld aantal medewerkers inclusief stagiairs bedroeg in het verslag jaar 2.879 (2006: 2.924). In de personele kosten is voor sociale lasten € 3,8 mln. (2006: € 4,2 mln.) begrepen en voor pensioenpremies € 16,8 mln. (2006: € 16,7 mln.).

Het aandeel van Stichting DLO in de beloning van de Raad van Bestuur bedroeg in het verslagjaar € 0,4 mln. (2006: € 0,4 mln.). Dit is inclusief pensioen- en soortgelijke verplichtingen. Onder de post kosten vast personeel is € 32 (2006: € 34) begrepen voor beloningen aan de leden van de Raad van Toezicht. In paragraaf 2.4 is het beloningsoverzicht conform de WOPT opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

ALGEMENE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Huisvestingskosten	26.532	20.800
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa	23.521	17.962
Bijzondere waardeverminderingen (im)materiële vaste activa	143	17
Overige apparaatkosten	7.514	7.715
Overige algemene kosten	16.895	20.197
Dotatie voorzieningen:		
Reorganisatiekosten	-3.343	-22
Product- / contractrisico's	1.254	1.730
Groot onderhoud	2.960	2.448
Voorziening overig	0	-96
Totaal dotatie algemene voorzieningen	871	4.060
Totaal algemene kosten	75.476	70.751

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, voorziening dubieuze debiteuren, reis- en verblijf-kosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering. De afschrijvingskosten zijn gestegen door afwaardering van € 2,7 mln als gevolg van de sloop in Naaldwijk. Verder zijn de windmolenparken in de loop van 2006 in gebruik genomen, waardoor de afschrijvingskosten in 2007 € 2,5 mln hoger zijn dan in 2006.

Specificatie afschrijvingen en waardeveranderingen

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Afschrijvingen		
Immateriële vaste activa	119	178
Materiële vaste activa	23.402	17.784
Financiële vaste activa	0	0
Totaal afschrijvingen	23.521	17.962
Waardeveranderingen		
Materiële vaste activa	143	17
Totaal waardeveranderingen	143	17

Bedragen * € 1000,-

SPECIFIEKE KOSTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Specifieke kosten	25.501	25.674
Diensten door derden	36.194	31.603
Bijdragen en subsidies	502	139
Totaal specifieke kosten	62.197	57.416

OVERIGE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Dotatie voorziening reorganisatiekosten	0	0
Totaal overige baten en lasten	0	0

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Financiële baten	3.977	2.762
Financiële lasten	-6.530	-5.646
Totaal financiële baten en lasten	-2.553	-2.884

Onder de financiële baten zijn de ontvangen rentebaten op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden weergegeven. Onder de financiële lasten is onder andere de betaalde rente van de leningen ter financiering van de gebouwen en terreinen van het ministerie van LNV verantwoord voor € 5,1 mln..

Bedragen * € 1000,-

Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening (Vpb)	691	-207
Totaal belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	691	-207

In 2007 is, doordat een voorziening in verband met een mogelijke Vpb-claim is vervallen, € 0,7 mln ten gunste van het resultaat verwerkt.

Resultaat uit deelnemingen

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
VOF Oostwaardhoeve	-72	14
Fresh Forward Holding BV	-203	-186
Covaccine BV	-22	39
Pepscan Systems BV	-1.024	2.514
Cedi diagnostics BV	0	1.461
Nsure Holding BV	-108	-46
Lactive BV	0	-3
Prionics AG	-81	1.019
Totaal resultaat uit deelnemingen	-1.510	4.812

Het resultaat uit deelnemingen betreft het resultaat van tegen nettovermogenswaarde en tegen verkrijgingprijs gewaardeerde deelnemingen.

Aandeel van derden in het resultaat

	<i>Resultaat 2007</i>	<i>Resultaat 2006</i>
Aandeel van derden	186	35
Totaal aandeel van derden	186	35

De post aandeel van derden betreft het 44% belang van derden in Calendula Oil BV.

Bedragen * € 1000,-

Enkelvoudige balans

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2007	31-12-2006
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	263.584	254.521
Financiële vaste activa	111.299	107.312
Totaal vaste activa	374.883	361.833
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	3.240	125
Vorderingen en overlopende activa	56.500	50.820
Liquide middelen	22.773	42.602
Totaal vlottende activa	82.513	93.547
TOTAAL ACTIVA	457.396	455.380
PASSIVA		
Eigen vermogen	232.897	207.480
Voorzieningen	44.431	53.916
Langlopende schulden	117.720	120.274
Kortlopende schulden	62.348	73.710
TOTAAL PASSIVA	457.396	455.380

Bedragen * € 1000,-

Enkelvoudige Winst- en verliesrekening

	Resultaat 2007	Resultaat 2006
BATEN	110.444	96.184
LASTEN		
Personele kosten	31.983	34.174
Algemene kosten	38.586	36.147
Specifieke kosten	18.626	17.062
Totaal lasten	89.195	87.383
Overige baten en lasten		0
BEDRIJFSRESULTAAT	21.249	8.801
Financiële baten en lasten	-1.688	-2.246
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	19.561	6.555
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0
Resultaat uit deelnemingen	5.856	6.434
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	25.417	12.989
Aandeel van derden	0	0
Buitengewone baten en lasten	0	0
NETTO RESULTAAT	25.417	12.989

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening**Algemeen**

Voor zover niet anders vermeld, zijn de in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening opgenomen grondslagen tevens van toepassing op de enkelvoudige jaarrekening.

MATERIËLE VASTE ACTIVA

	<i>Bedrijfs- terreinen</i>	<i>Bedrijfs- gebouwen</i>	<i>Vaste inrichting bedrijfs- gebouwen</i>	<i>Apparatuur en inventaris</i>	<i>Werk in uitvoering</i>	<i>Totaal</i>
Boekwaarde 31-12-2006	105.717	122.830	2	4.215	21.757	254.521
Investerings	2.976	16.585	0	1.507	16.583	37.651
Desinvesteringen*	5.754	8.424	0	133	0	14.311
Afschrijvingen	n.v.t.	12.226	0	1.908	0	14.134
Bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	143	0	143
Boekwaarde 31-12-2007	102.939	118.765	2	3.538	38.340	263.584
Aanschaffingswaarde 31-12-2006	105.717	181.872	18	14.677	21.757	324.041
Aanschaffingen 2007	2.976	16.585	0	1.507	16.583	37.651
Aanschafwaarde desinvesteringen 2007	5.754	19.339	0	148	0	25.241
Aanschafwaarde 31-12-2007	102.939	179.118	18	16.036	38.340	336.451
Cumulatieve afschrijvingen	n.v.t.	54.688	16	12.355	0	67.059
Cumulatieve waardeverminderingen	0	5.665	0	143	0	5.808
Boekwaarde 31-12-2007	102.939	118.765	2	3.538	38.340	263.584
* Desinvesteringen waarvan:						
- Aanschaffingsprijs	5.754	19.339	0	148	0	25.241
- Afschrijvingen	n.v.t.	10.915	0	15	0	10.930
Totaal desinvesteringen	5.754	8.424	0	133	0	14.311

De toevoeging aan de post werk in uitvoering in 2007 bedroeg € 32,1 mln. en de onttrekking € 15,2 mln.. In de toevoeging aan de post werk in uitvoering is naast een aantal kleinere bouwprojecten het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 15,2 mln), verbouw-nieuwbouw RIKILT (€ 3,6 mln), De Haaff (€ 4,3 mln), FB ICT 2e productie-locatie (€ 1,1 mln) in Wageningen, uitbreiding Tuberculine ASG/EHW in Lelystad (€ 1,2 mln) en PPO Bleiswijk Bedrijfsgebouw (€ 3,0 mln) verwerkt. Opgeleverd zijn onder meer het gebouw waarin het Restaurant van de Toekomst (€ 1,9 mln) is gevestigd, kassen Bleiswijk (€ 6,1 mln), bedrijfsgebouw Bleiswijk (3,9 mln) en Strategisch NB Groene Ruimte Alterra Oost-West (€ 2,1 mln).

Het onroerend goed van Stichting DLO is verzekerd voor € 425 mln. (peildatum 1-7-2007). De WOZ-waarde bedraagt € 270,3 mln. (peildatum 1-1-2005 met uitzondering van het onroerend goed in Lelystad waarvan de peildatum 1-1-2003 is).

Bedragen * € 1000,-

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	4.453	-1.403
Vorderingen op groepsmaatschappijen	25.821	21.270
Vorderingen op gelieerde partijen	0	2.475
Vordering op het ministerie van LNV	81.025	84.970
Totaal financiële vaste activa	111.299	107.312

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Afwaardering	Resultaat 2007	Boekwaarde 31-12-2007
DLO Holding BV	-1.403	0	0	0	5.856	4.453

De post vorderingen op groepsmaatschappijen is ten opzichte van vorig jaar gestegen. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de onderlinge vorderingen tussen Stichting DLO en DLO Holding.

De vordering op gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2007
Wageningen Universiteit	2.475	-2.475	0

De vordering op het ministerie van LNV bestaat uit een drietal bedragen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	83.949	0%	25.198	55.951	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.702	0%	6.937	20.808	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	0%	1.173	4.266	188
Totaal	118.278	0%	33.308	81.025	3.945

Het deel van de vordering dat jaarlijks vervalt, bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige vorderingen.

Bedragen * € 1000,-

VOORRADEN

	31-12-2007	31-12-2006
Vorraden		
Handelsvoorraad	58	55
Subtotaal voorraden	58	55
Onderhanden werk		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	17.576	27.819
Af: Gedeclareerde termijnen	13.464	25.952
Oprachten van derden	4.112	1.867
Af: Verwachte verliezen	-930	-1.797
Subtotaal onderhanden werk	3.182	70
Totaal voorraden	3.240	125

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk). De opbouw van de post opdrachten van derden is als volgt:

- Projecten met een positief onderhanden werk	6.188
- Projecten met een negatief onderhanden werk	2.076
- Saldo opdrachten van derden	4.112

Bedragen * € 1000,-

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2007	31-12-2006
Debiteuren	3.498	3.877
Debiteuren groepsmaatschappijen	0	0
Debiteuren gelieerde partijen	0	0
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-39	-3
Totaal debiteuren	3.459	3.874
Voorschotten	-511	263
Te vorderen BTW	0	0
Vorderingen op groepsmaatschappijen	43.169	34.631
Vorderingen op gelieerde partijen	3.311	4.024
Overlopende activa	2.903	3.929
Overig	4.169	4.099
Totaal voorschotten en overlopende activa	53.041	46.946
Totaal vorderingen en overlopende activa	56.500	50.820

De vorderingen op groepsmaatschappijen zijn gestegen met € 8,5 mln.

Deze stijging wordt veroorzaakt door een stijging van de onderlinge vorderingen tussen Stichting DLO en de instituten.

LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2007	31-12-2006
Kas	10	21
Bank (incl. kruisposten)	15.263	42.581
Deposito	7.500	0
Totaal liquide middelen	22.773	42.602

De daling van de liquiditeit wordt met name veroorzaakt door de daling van het werkkapitaal met € 20,0 mln.

De afname van het werkkapitaal wordt grotendeels veroorzaakt door de afname van het nog af te ronden programmaonderzoek LNV met € 14,5 mln.

Van het saldo liquide middelen is € 4,1 mln. geblokkeerd ten behoeve van bankgaranties en borgstelling, het overige saldo staat vrij ter beschikking. De kredietfaciliteit van Stichting DLO bedraagt € 0,3 mln.

Bedragen * € 1000,-

EIGEN VERMOGEN

	<u>Algemene reserve</u>	<u>Totaal</u>
Saldo per 31-12-2006	207.480	207.480
Resultaatbestemming	25.417	25.417
Toevoeging reserve	0	0
Onttrekking reserve	0	0
Saldo per 31-12-2007	<u>232.897</u>	<u>232.897</u>

Het positieve resultaat over het verslagjaar is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt.

VOORZIENINGEN

	<u>Stand per 31-12-2006</u>	<u>Dotatie</u>	<u>Onttrekking</u>	<u>Vrijval</u>	<u>Stand per 31-12-2007</u>
WW-verplichtingen	2.149	441	325	725	1.540
Voorziening WAO	525	0	130	200	195
Overige personele voorzieningen	5.150	556	345	0	5.361
Reorganisatiekosten	34.699	0	6.759	3.602	24.338
Product-/contractrisico's	1.500	500	0	0	2.000
Groot onderhoud	9.886	2.960	1.849	0	10.997
Overige materiële voorzieningen	7	0	7	0	0
Totaal voorzieningen	<u>53.916</u>	<u>4.457</u>	<u>9.415</u>	<u>4.527</u>	<u>44.431</u>

Specificatie van de looptijd van de voorzieningen:

	<u>31-12-2007</u>	<u>31-12-2006</u>
Kortlopend (vervallend binnen 1 jaar)	10.275	13.702
Langlopend (vervallend tussen 1 en 5 jaar)	26.216	32.274
Langlopend (vervallend na 5 jaar)	7.940	7.940
Totaal voorzieningen	<u>44.431</u>	<u>53.916</u>

Onder de reorganisatiekosten is onder meer de voorziening voor het herstructureringsplan 'Focus 2006' verwerkt. In 2007 is deze voorziening voor een bedrag van € 6,4 mln. uitgefincierd.

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Bedragen * € 1000,-

LANGLOPENDE SCHULDEN

	Stand per 31-12-2006	Toename schuld	Afname schuld	Stand per 31-12-2007
Schuld aan LNV	119.630	0	3.944	115.686
Meerjarensparamodel	306	97	0	403
Overige langlopende schulden	338	1.740	447	1.631
Subtotaal langlopende schulden	120.274	1.837	4.391	117.720
Financiële leaseverplichtingen	0	0	0	0
Totaal langlopende schulden	120.274	1.837	4.391	117.720

De schuld aan het ministerie van LNV bestaat uit een drietal leningen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	135.408	4,50%	41.997	90.610	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.701	5,20%	6.936	20.809	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	5,00%	1.171	4.267	188
Totaal	169.736		50.104	115.686	3.945

De jaarlijkse lineaire aflossing van de lening bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige kortlopende schulden. Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 15,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

De post meerjarensparamodel, welke vorig jaar nog onder de overige langlopende schulden was verwerkt, is vanaf 2007 separaat zichtbaar gemaakt.

Aanvullende informatie met betrekking tot de overige langlopende schulden:

	Lening	Rente	Looptijd in jaren	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Rabo Vallei en Rijn	375	3-mnd euri- bor+0,2%	10	75	263	37
Stichting Restaurant v/d Toekomst	1.740	10 jaars funding +0,2%	10	186	1.368	186
Totaal	2.115			261	1.631	223

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 0,9 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Bedragen * € 1000,-

KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2007	31-12-2006
Vooruitontvangen van derden	15.516	17.528
Schulden leveranciers	2.270	1.758
Te betalen belastingen	4.566	4.549
Schulden aan groepsmaatschappijen	14.757	21.173
Schulden aan gelieerde partijen	9.109	453
Nog uit te voeren onderzoek LNV	-7.362	7.147
Overlopende passiva	5.853	3.617
Overig	17.639	17.485
Totaal kortlopende schulden	62.348	73.710

Onder de overige schulden is onder andere het per balansdatum aan het personeel verschuldigde vakantiegeld (€ 5,6 mln.), de nog niet opgenomen vakantiedagen (€ 5,1 mln.). De jaarlijkse lineaire aflossing van de langlopende schuld aan het ministerie van LNV ad € 3,9 mln. is eveneens verwerkt onder de overige schulden. De af te dragen loonheffing en sociale lasten zijn verwerkt onder de te betalen belastingen.

De schuld aan gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2006	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2007
Wageningen Universiteit	453	8.656	9.109

De afname van de post nog uit te voeren onderzoek bedraagt € 14,4 mln. Deze daling wordt enerzijds verklaard door de grote inzet die is gedaan op de afbouw van het nog af te ronden programmaonderzoek LNV en anderzijds door de beperking van de bevoorschotting vanuit LNV met € 9,2 mln.

2.3.2 Overige gegevens

• Bestemming resultaat

De statuten van Stichting DLO bevatten geen bepaling over de wijze van winstbestemming. Het College van Bestuur van Stichting DLO stelt voor om het positieve netto resultaat van € 25,4 mln. aan de algemene reserve toe te voegen.

• Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

ACCOUNTANTSVERKLARING

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek

• Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2007 van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek te Wageningen bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2007 en de geconsolideerde en enkelvoudige exploitatierekening over 2007 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de instellingsaccountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht en het Controleprotocol DLO 2007. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek per 31 december 2007 en van het resultaat over 2007 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2007 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de

---

in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol DLO 2007 zijn vermeld.

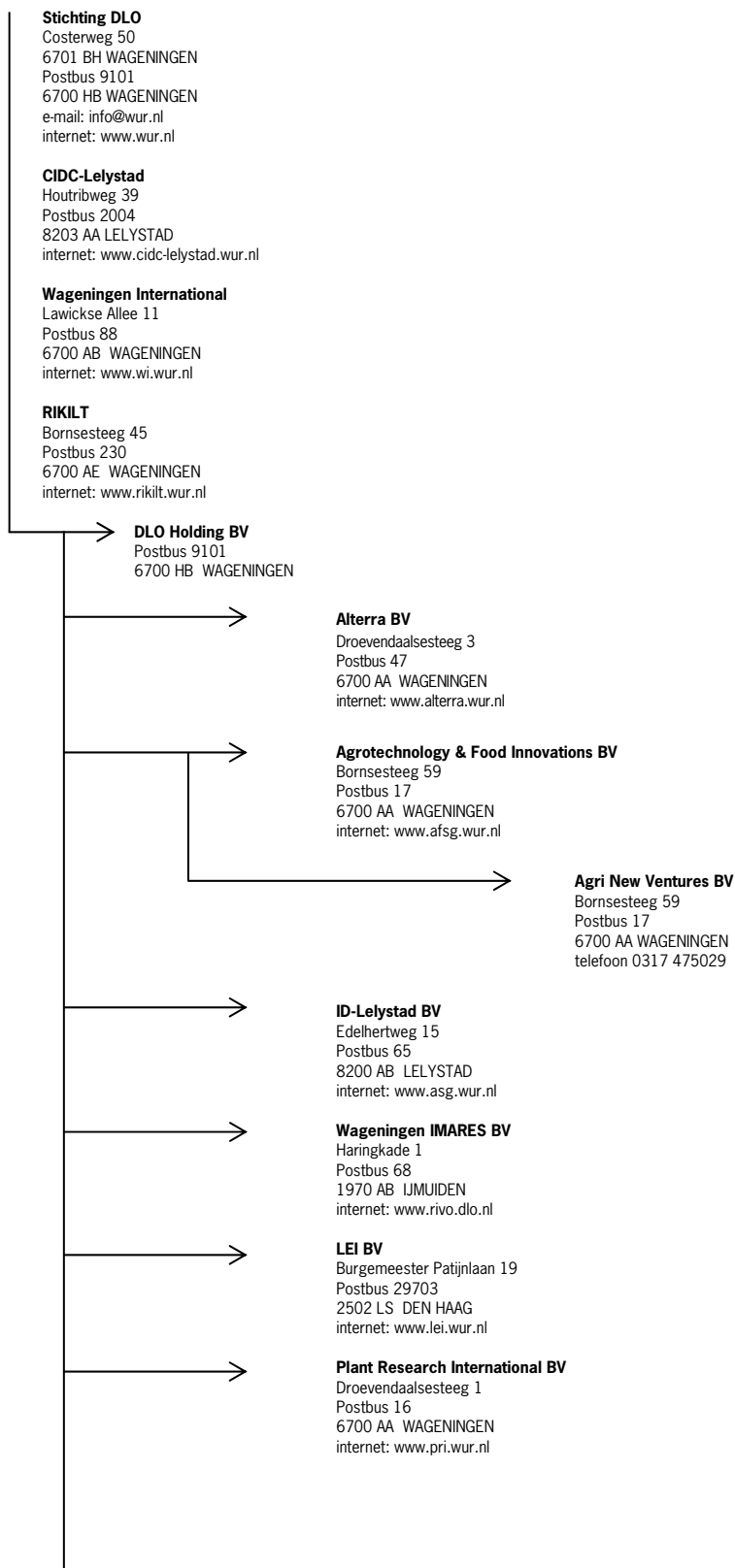
Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

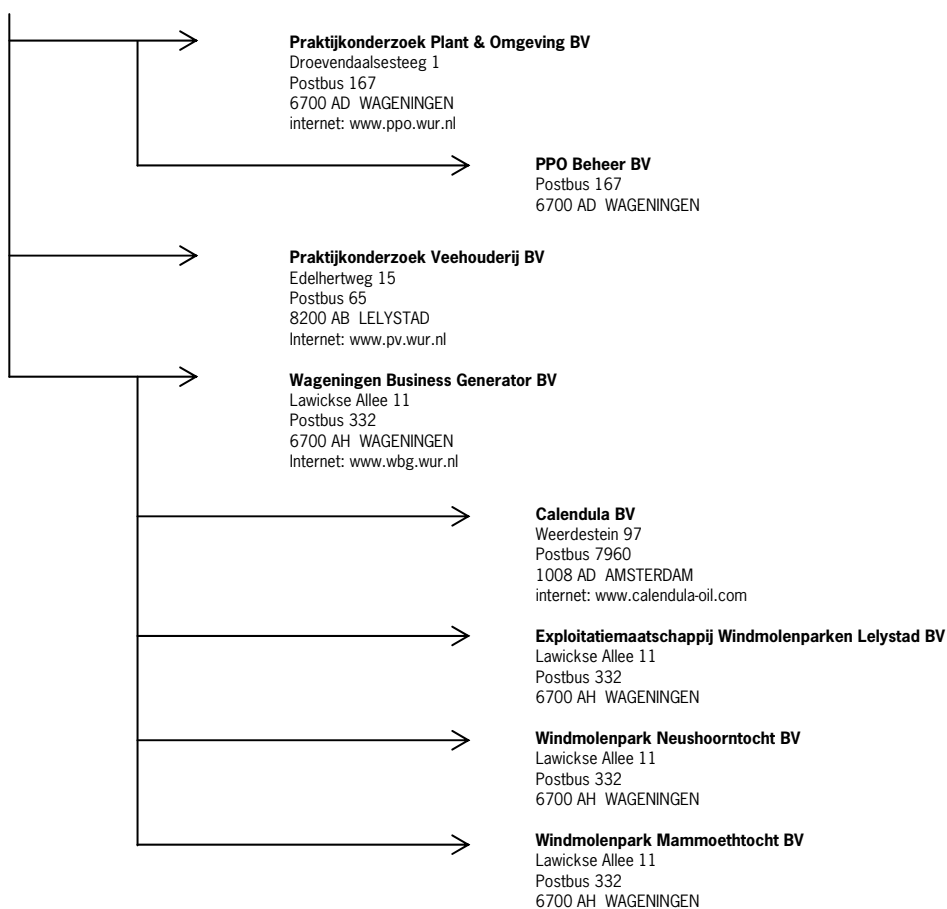
Verder melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 13 mei 2008
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

Juridische structuur

Bedragen * € 1000,-

2.3.3 Bijlagen

• Bijlage 1 Overzicht aan- en verkoop onroerend goed

<i>Grond, terrein en infrastructuur</i>	<i>HA</i>	<i>Aankoop</i>	<i>Verkoop</i>	<i>Briefnummer</i>
Rikilt Wageningen	0,26	590		DK 2006/2809
Ny Bosma Zathe	77,09	2.297		DK 2006/2491 + DK 2007/1298
Boskoop	9,63		566	DK 2006/852
Naaldwijk	2,10		719	DK 2006/448
Aalsmeer	5,59		1.871	DWK2002/1701
WICC Wageningen	2,04		1.889	DK 2007/2630
Lelystad i.v.m. aanleg Hanzelijn	16,69		709	DK 2007/1042
Subtotaal grond, terrein en infrastructuur		2.887	5.754	
<i>Gebouwen</i>		<i>Aankoop</i>	<i>Verkoop</i>	<i>Briefnummer</i>
Boskoop			2.157	DK 2006/852
Aalsmeer			4.935	DWK2002/1701
WICC Wageningen			6.551	DK 2007/2630
Woningen Bornsesteeg 71/73 Wageningen		1.391		DK 2007/2629
Subtotaal gebouwen		1.391	13.643	
Totaal		4.278	19.397	

• **Bijlage 2 Verantwoording LNV gelden managementcontract 2007**

Subsidieverlening Stichting DLO 2007

Kennisbasis	32.955	
Forest focus	60	
Phytophthora	1.192	
Potato Genome Sequencing Consortium	550	
Financiële gevolgen EC besluit WOTVV	278	
Beleidsondersteunend onderzoek	59.575	
BO – Additionele projecten	12.456	
Wettelijke onderzoekTaken	43.698	
WOT – Additionele projecten	198	
WOT – MKZ-vaccinproductie	5.700	
	<hr/>	
LNV-geld	156.662	
Overige bedragen		
- Afbouw MKZ-productie	500	
- KB – Compensatie aflossing lening	2.800	
- KB – Compensatie aflossing lening PO	957	
- KB – Compensatie lening IAC/ILRI	188	
- Correctie vraaguitval i.v.m. kwijtschelding lening	-56	
- BTW	29.371	
- Betaling via laser/honingregeling	-171	
	<hr/>	
Totaal subsidieverlening Stichting DLO 2007	190.251	Brief met kenmerk TRCDK-DH/08/193
Subsidieverlening LNV verwerkt via balans		
Compensatie aflossing lening LNV-deel DLO	2.800	Balanspost LNV Vordering
Compensatie aflossing lening LNV-deel PO	957	Balanspost LNV Vordering
Compensatie aflossing lening LNV-deel IAC/ILRI	188	Balanspost LNV Vordering
BTW DLO	29.371	Afloop via balans
	<hr/>	
Subsidieverlening LNV verwerkt via balans	33.316	
	<hr/>	
Te verantwoorden baten LNV	156.935	
Mut. nog af te ronden programmaonderzoek LNV	24.594	Balanspost nog uit te voeren onderzoek
Afbouw MKZ-productie	-500	
LBI gelden rechtstreeks doorgeboekt	-313	
Inhouding 5% subsidie	-9.197	
Overig verantwoord onder LNV baten	-70	
	<hr/>	
Verantwoorde baten jaarrekening Stichting DLO	171.449	

2.4 Bezoldiging

Overzicht bezoldigingen

		2007	2006
Raad van Toezicht			
Boer M. de	voorzitter (vanaf 1 april 2007)	17.519	11.345
Kemenade J.A. van	lid (tot 1 oktober 2007, voorzitter tot 1 april 2007)	13.046	18.151
Duijn J.J. van	lid	12.082	11.345
Vink J.A.J.	lid	11.941	11.345
Maij-Weggen J.R.H.	lid	11.698	11.345

Bedragen omgerekend naar volledig dienstverband gedurende het gehele jaar

		<i>Bruto</i> <i>jaarinkomen</i>	<i>2007</i> <i>pens.pr.</i> <i>werkg.</i>	<i>Totaal</i>	<i>Bruto</i> <i>jaarinkomen</i>	<i>2006</i> <i>pens.pr.</i> <i>werkg.</i>	<i>Totaal</i>
Raad van Bestuur							
Dijkhuizen A.A.	voorzitter	266.369	35.485	301.854	234.972	72.548	307.520
Breukink I.J.J.H.	lid	210.953	29.265	240.218	195.564	25.162	220.726
Kropff M.J.	rector magnificus, vice voorzitter	210.937	28.442	239.379	190.322	25.186	215.508
Speelman L.	voorm. rector magnificus (tot 1 september 2005) uit dienst per 1 augustus 2007	352.521	16.897	369.418	281.763	23.059	304.822
overige (WU)	hoogleraar	–	–	–	171.516	25.486	197.002

Bedragen omgerekend naar volledig dienstverband gedurende het gehele jaar

In 2007 zijn bonussen over 2006 uitgekeerd aan de leden van de Raad van Bestuur. Aan de heer Speelman is in 2007 een toelage uitgekeerd.

De leden van de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur vervullen dezelfde functie in respectievelijk in de Raad van Toezicht en het College van Bestuur van Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein.

Bovenstaande bezoldiging wordt gelijkelijk verrekend tussen Wageningen Universiteit en Stichting DLO.

3 Sociaal verslag

3.1 HRM in strategische plannen

Wageningen UR wil meer ruimte voor onderwijs en onderzoek om haar ambitie als kennispartner in het domein 'gezonde voeding en leefomgeving' te borgen en te versterken.

Als afgeleide hiervan zijn voor 2007 drie HRM-speerpunten benoemd. Deze onderwerpen zijn samengebracht in het project 'Basis op orde'. Dit project kent drie deelaspecten:

- Strategische personeelsplanning verbeteren en de link aanbrengen met de WUR-foto;
- Kwaliteit R&O-gesprekken verbeteren en evalueren;
- Verbeterpunten medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO) 2006 werden door de hele organisatie zelf verder geanalyseerd om vervolgens te komen met verbetervoorstellen voor de periode tot en met 2007 (zie 3.4).

3.1.1 Strategische personeelsplannen (SPP's)

In een SPP (Strategisch Personeelsplan) wordt samenhang aangebracht tussen de (meerjarige) businessplannen, de marktontwikkelingen en de gewenste ontwikkeling van de medewerker. Doelstelling hierbij is een betere afstemming tussen wat de organisatie nodig heeft en de behoeftes en wensen van een individuele medewerker. Alle SPP's worden met de Raad van Bestuur besproken, zodat een totaalbeeld ontstaat van de (nabije) toekomst en de ontwikkelingen daarin.

De SPP's zijn eind 2006 vastgesteld. In 2007 lag de nadruk op inbedding in de bedrijfsvoering op basis van de verwachte ontwikkelingen en nieuwe inzichten. Nu wordt structureel gewerkt met de SPP's. De plannen worden besproken met de leidinggevendenden van de afdelingen en de directies van de onderdelen. Daarmee is een continue bewaking van en afstemming tussen de huidige en de te verwachten personele bezetting ontstaan, zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin. De inzichten komen op persoonlijk niveau terug in de R&O-gesprekken.

3.1.2 Verbetering kwaliteit Resultaat & Ontwikkelingsgesprekken (R&O)

In 2007 is de afgesproken R&O-evaluatie uitgevoerd met behulp van diepte-interviews en aanvullend feitenonderzoek. De kern van de opdracht betrof: "Kwalitatieve evaluatie met betrekking tot het gevoerde competentie-management en de R&O-gesprekken bij Wageningen Universiteit en Stichting DLO." De volgende drie doelstellingen zijn onderzocht en als volgt beantwoord:

- Doelstelling 1: Afstemming van de strategische/tactische en operationele doelen van de organisatie op prestaties en ambities van de medewerker.
Conclusie: De benodigde plannen om deze doelstelling te realiseren zijn aanwezig, echter het leeft onvoldoende bij de individuele medewerker. De koppeling tussen de strategie en de ontwikkeling van de medewerker beperkt zich meestal tot de eigen eenheid. De aanbeveling om geen nieuwe plannen te maken maar de bestaande plannen te laten aansluiten, wordt overgenomen.
- Doelstelling 2: Ontwikkeling van de medewerker. Dit is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van leidinggevende en medewerker. Ontwikkeling van kennis en vaardigheden (met de nadruk op vaardigheden) is noodzakelijk voor zowel de organisatie als de medewerker.
Conclusie: De geïnterviewden geven een positief oordeel over de R&O-gesprekken. De betekenis van de competenties behoeft meer toelichting en de loopbaanontwikkeling beperkt zich meestal tot de eigen functie. De aanbevelingen om de leidinggevendenden beter toe te rusten op het voeren van de R&O-gesprekken, het toepassen van competenties en het uitdiepen van loopbaangesprekken wordt overgenomen. Dit gebeurt ondermeer via gerichte R&O-trainingen voor leidinggevendenden.
- Doelstelling 3: Coachende stijl van leidinggeven. Meer accent op begeleiding bij ontwikkeling van medewerkers.
Conclusie: Een groot aantal medewerkers vindt dat er tijdens het R&O-gesprek een gelijkwaardige communicatie is. Bovendien geeft een groot aantal medewerkers aan zich veilig en begrepen te voelen. De R&O-systematiek lijkt ertoe geleid te hebben dat veel leidinggevendenden een meer coachende stijl van leidinggeven hebben ontwikkeld. De aanbevelingen op dit vlak worden vertaald in het aanbieden van een gerichte cursus voor medewerkers ter voorbereiding op het R&O-gesprek en het blijven toerusten van de leidinggevende op zijn coachende stijl van leidinggeven.

De algemene eindconclusies van de R&O-evaluatie luiden:

- Zowel leidinggevenden als medewerkers zijn over het algemeen positief over het R&O-gesprek en willen dit instrument handhaven;
- De projectgroep constateert dat de basis van het instrument goed is en dat het een positieve groei doormaakt. Het heeft voldoende potentie om zich nog verder te ontwikkelen.

De diverse aanbevelingen zijn door HRM vertaald in een actieplan. De acties zijn in 2007 uitgezet en de implementatie loopt door in 2008.

3.1.3 Verbeterpunten medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO) 2006

Naar aanleiding van het tweede medewerkertevredenheidsonderzoek, uitgevoerd in 2006, zijn in 2007 bij de afzonderlijke organisatie-eenheden verscheidene verbeteracties ingezet. Deze werden ondersteund door begeleidingsteams. Een veelheid aan onderwerpen, van klein tot groot, is aangepakt, bijvoorbeeld:

- Diverse acties gericht op verbetering van de interne communicatie;
- Aanpassing van werkwijzen en procedures;
- Verduidelijking van takenpakketten;
- Vereenvoudiging van projectoverzichten.

Maar ook heel praktische zaken, zoals het inrichten van een extra koffiehoeke of het concreet benoemen van een aanspreekpunt, zijn opgepakt. Tijdens dit verslagjaar is regelmatig gecommuniceerd over de aanpak en voortgang. Ook heeft projectoverleg plaatsgevonden met projectleiders die verantwoordelijk zijn voor Wageningen UR brede projecten en is de zogenaamde 'snelle probleem oplosser' (SPO) geïntroduceerd. De SPO is een instrument dat kan worden ingezet als eenheden aanlopen tegen een probleem dat de tevredenheid negatief beïnvloedt in een Wageningen UR breed proces, werkwijze of procedure. De verantwoordelijke proceseigenaar of degene die 'expert' is op het proces krijgt dan de opdracht om het knelpunt zo snel en efficiënt mogelijk op te lossen. Ook waren de verschillende verbeteracties onderwerp van gesprek tijdens de werkbezoeken van de Raad van Bestuur aan de organisatieonderdelen.

Voor voorjaar 2008 staat een nieuw medewerkertevredenheidsonderzoek gepland.

3.2 Ontwikkeling van medewerkers: Lerenderwijs

De ontwikkeling van medewerkers is cruciaal voor een kennisorganisatie zoals Wageningen UR. De paraplu van alle opleidingen en trainingen is genaamd Lerenderwijs. Het pakket Lerenderwijs valt op te delen in:

- Basiscursussen en trainingen voor iedere medewerker van Wageningen UR, zoals "Acquireren met vertrouwen" of projectmanagement;
- Professionaliseringsgroepen langs vastgestelde loopbaanpaden. Dit betreft trainingen gericht op verdieping van vakinhoudelijke en persoonlijke vaardigheden. De vernieuwingsslag, die in 2006 is ingezet op professionalisering van de loopbaanpaden, heeft in 2007 onder andere geleid tot een traject bij de Wetenschapswinkel op het gebied van projectmanagement;
- Het Top-Professionaliseringsprogramma TPP3. Dit is een overkoepelend programma voor alle loopbaanpaden.

• TPP 3

In april 2007 is het derde Top-Professionaliseringsprogramma (TPP) gestart. Dit programma richt zich op medewerkers op vooraanstaande posities in de verschillende loopbaanpaden. Het programma is vooral gericht op organisatieontwikkeling, maar tevens op de eigen leerprocessen en leerdoelen van de deelnemers. De bijeenkomsten bestaan uit een combinatie van de theorie van modern management, training van specifieke vaardigheden, reflectie en uitwisseling van ervaringen en werkwijzen.

Voor TPP 3 is gekozen om aan te sluiten bij de speerpunten 2007 Wageningen UR zoals afgeleid van het strategisch plan 2007-2010. De volgende speerpunten zijn uitgediept en vertaald naar concrete acties en adviezen aan de eindverantwoordelijken van de betreffende speerpunten:

- Ondernemerschap en marktgerichtheid, specifiek gericht op netwerken;
- Europa In, markten in Europa onderscheiden die specifiek gericht zijn op de drie domeinen;
- Onderwijshuis, vraagsturing in het onderwijs;

– Kameleon, advisering bij de implementatie van dit traject.

De TPP3-groep gaat in het eerste kwartaal van 2008 afronden. De uitkomsten van de projecten zijn eind 2007 teruggekoppeld en besproken met de dossierhouders van de speerpunten.

3.3 CAO-ontwikkelingen

In het arbeidsvoorwaardenbeleid van Wageningen UR speelt de totstandkoming van de CAO Nederlandse Universiteiten (CAO NU) en de CAO Stichting DLO een hoofdrol. Hogeschool Van Hall Larenstein volgt de CAO HBO. In het jaarverslag zijn kort een aantal hoofditems zoals in 2007 afgesproken weergegeven.

3.3.1 CAO Wageningen Universiteit

CAO NU 1 september 2007 - 1 maart 2010.

- **Beloning**

De eindejaarsuitkering (EJU) zal stapsgewijs worden verhoogd naar een volledige 13e maand in 2009. Daarnaast zijn salarisverhogingen afgesproken per 1 januari 2008 (2,25%) en per 1 januari 2009 (2,1%). Wel vervallen zowel in 2008 als in 2009 acht verlofuren.

- **Kernpunten HRM-beleid**

Expliciete aandacht voor loopbaanontwikkeling van wetenschappelijk personeel waarbij geëxperimenteerd gaat worden met functiecontracten en een algemeen kader wordt geschapen voor Tenure track. Tenure track is een ongeveer tien jaar durend loopbaantraject of carrièrelijn voor wetenschappelijke medewerkers.

3.3.2 CAO Hogeschool Van Hall Larenstein

CAO HBO 1 augustus 2007 - 1 augustus 2010.

- **Beloning**

Evenals bij de CAO NU vindt een stapsgewijze opbouw van de EJU plaats tot een volledige 13e maand in 2009. Salarisverhogingen zijn afgesproken per 1 oktober 2007 (1,3%), 1 oktober 2008 (1,0%), 1 oktober 2009 (0,9%) en per 1 oktober 2010 (2,4%). Hiertegenover staat een beperking van een aantal bijzondere verlofvormen.

- **Kernpunten HRM-beleid**

De CAO HBO richt zich vooral op het zo lang mogelijk behouden van de medewerkers voor de sector waarbij de aandacht, meer nog dan voorheen, gericht is op individueel loopbaanperspectief.

3.3.3 CAO Stichting DLO

CAO Stichting DLO 1 april 2007 tot 1 april 2009.

- **Beloning**

De eindejaarsuitkering wordt vanaf 2008 structureel verhoogd met 0,7% naar 3,0%. De salarisverhogingen bedragen 2,5% per 1 april 2007 en 2,3% per 1 april 2008. Buitengewoon verlof wegens familieomstandigheden wordt beperkt tot de eerste en tweede graad.

- **Kernpunten HRM-beleid**

In de CAO Stichting DLO wordt expliciet aandacht besteed aan loopbaanbeleid en talentontwikkeling. Daarnaast wordt ondernemerschap bevorderd door te 'experimenteren' met invoering van functiecontracten en gedifferentieerd belonen.

3.4 Gezondheid en Welzijn

3.4.1 Inleiding

Wageningen UR heeft de ambitie om een goede werkgever te zijn die de medewerker centraal stelt. Dit betekent onder andere dat deze werkgever streeft naar een optimaal welzijns- en gezondheidsbeleid. Om dat te kunnen verwezenlijken is een inspanning op dit terrein nodig vanuit meerdere disciplines. De kracht zit hierbij in de bundeling tot een integrale aanpak vanuit de disciplines Bedrijfsgeneeskunde, Bedrijfsmaatschappelijk werk, Welzijn en gezondheid en HRM.

3.4.2 Verzuimbegeleiding

Binnen het gezondheidsbeleid neemt het verzuimbeleid een belangrijke plaats in. Bij de begeleiding van medewerkers die door ziekte moeten verzuimen, staat voorop dat de werkgever contact houdt met de zieke medewerker en alle acties onderneemt die een zo spoedig mogelijke terugkeer naar de organisatie en de eigen werkplek mogelijk maken. Ook van de verzuimende medewerker wordt verwacht dat hij/zij alles doet om weer aan de slag te kunnen.

3.4.3 Verzuimgegevens

Het resultaat van het gevoerde beleid met betrekking tot preventie van ziekteverzuim sinds de invoering van de Wet verbetering poortwachter in 2002 wordt onder andere zichtbaar in het percentage ziekteverzuim. Bij zowel Stichting DLO als Wageningen Universiteit ligt het verzuim ruim onder het als doel gestelde niveau van 4% (zie onderstaande tabel).

Tabel Verzuimpercentages

	2007	2006	2005
Stichting DLO	3,1	3,1	3,5
Wageningen Universiteit	2,8	2,8	2,8
Hogeschool Van Hall Larenstein	6,9	6,5	
Totaal Wageningen UR	3,2	3,2	3,3

3.4.4 Langdurig zieken

Aan de langdurig zieken wordt speciale aandacht besteed. De instroom in de WAO/WIA is vanaf 2003 sterk gedaald en ligt onder het gemiddelde van de landelijke sector. Het aantal langdurig zieken is de laatste jaren steeds verder teruggelopen. Aan het eind van 2007 waren 19 medewerkers langer ziek dan één kalenderjaar. In 2006 waren dat nog 35 medewerkers. Al deze medewerkers werden intensief begeleid conform het 'Poortwachter traject'. Over 2007 zijn ook de gegevens van de Hogeschool Van Hall Larenstein meegenomen.

3.4.5 Bedrijfsmaatschappelijk Werk

Het Bedrijfsmaatschappelijk Werk (BMW) draagt bij aan een goede balans tussen medewerker en organisatie. Deze bijdrage komt tot stand door een aantal kerntaken, waarbij methodische hulpverlening aan werknemers en groepen medewerkers het fundament vormt van de overige werkzaamheden. De kerntaken zijn hulpverlening, advies en consultatie, beleidsontwikkeling en voorlichting en preventie.

• Preventie en voorlichting

In 2007 werd een groter beroep gedaan op de voorlichtings- en preventietaak van het BMW, onder meer vanuit het medewerkertevredenheidsonderzoek. Vanwege deze directe vraag zijn in totaal 26 workshops georganiseerd, waarvan 24 over werkstress.

• **Overzicht van de belangrijkste cliëntgegevens**

In 2007 kreeg BMW 264 nieuwe aanmeldingen, oftewel 4,5% van alle medewerkers. Samen met de medewerkers die nog in behandeling waren, betekende dit dat 382 medewerkers cliënt was bij BMW, oftewel 6,6% van alle medewerkers van Wageningen UR. De herkomst van de nieuw aangemelde cliënten is over alle organisatie-onderdelen evenwichtig verdeeld.

Werkstress en overspannenheid maken 36% van de hulpvragen uit en laten daarmee samenwerkingsproblemen (24%), reorganisatie en mobiliteit (11%) en privé-problemen (13%) achter zich. Het aantal promovendi dat gebruik maakt van bedrijfsmaatschappelijk werk is in 2007 toegenomen (27 promovendi). Tweederde van hen rapporteert stressklachten.

De meeste nieuwe cliënten hebben nooit eerder met bedrijfsmaatschappelijk werk te maken gehad. Het cliëntenbestand bestaat dus ieder jaar grotendeels uit andere medewerkers. In 2007 werd voor 274 cliënten de behandeling afgerond; dit gebeurde voor 83% binnen zes gesprekken.

In 2007 was 71% van de nieuw aangemelde cliënten nog arbeidsgeschikt. Dit in combinatie met het gegeven dat de helft van de nieuwe cliënten op eigen initiatief komt, beantwoordt aan de preventieve taakstelling die Wageningen UR voor het BMW heeft geformuleerd. Cliënten gebruiken het contact met BMW om een tijdige en adequate aanpak van hun situatie te bereiken, om beter met stress om te gaan of om een nieuw evenwicht te vinden.

3.4.6 Mediation

Mediation is een proces van begeleid onderhandelen om uit een conflictsituatie te komen. Wageningen UR heeft gekozen voor een onafhankelijke en deskundige bemiddelaar, de gecertificeerde mediator. De mediator houdt in de begeleiding rekening met de belangen van alle betrokken partijen. Hij werkt volgens de gedragsregels van en is onderworpen aan het tuchtrecht van het Nederlands Mediation Instituut. In 2007 werden negen mediations uitgevoerd, waarbij in alle gevallen een door beide partijen onderschreven oplossing werd bereikt.

3.4.7 Cursusprogramma Gezondheidsbevordering

Human Resource Management houdt zich actief bezig met het bevorderen van gezondheid en welzijn van medewerkers en studenten. In dit kader zijn afgelopen jaar, in samenwerking met het Universitair Sportcentrum de Bongerd (USB) en de studentenarts, de volgende cursussen georganiseerd:

- Yoga en gezondheid (83 deelnemers);
- Tai Chi en gezondheid (42 deelnemers);
- Fitness voor mensen met arm-, nek- en schouderklachten (CANS, 30 deelnemers);
- Fitness voor mensen met rugklachten (40 deelnemers);
- Fitness voor mensen met hart- en vaatproblemen (6 deelnemers);
- Bedrijfsyoga (44 deelnemers);
- Zen-meditatie (36 deelnemers).

3.4.8 Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)

Bij Hogeschool Van Hall Larenstein werd in 2007 een verdiepende risico-inventarisatie werkdruk uitgevoerd. De nadruk bij deze aanpak ligt niet alleen op het uitvoeren van onderzoek, maar ook op het participeren van de betrokken medewerkers en leidinggevenden bij het opstellen van concrete en haalbare maatregelen. De inventarisatiefase is in 2007 afgerond.

Bij RIKILT is een RI&E-verdiepend onderzoek naar biologische agentia (micro-organismen die een schadelijke invloed kunnen hebben op organismen/mensen) uitgevoerd. Bij ASG (Zodiac) werd de uitvoering van een RI&E-verdiepend onderzoek naar biologische agentia ondersteund.

3.4.9 Preventief medisch onderzoek (PMO)

Een Preventief Medisch Onderzoek (PMO, voorheen PAGO) is bedoeld om gezondheidsrisico's vroegtijdig op te sporen en de werknemers bij het voorkomen van deze gezondheidsrisico's te begeleiden. Hiermee worden werkgerelateerde gezondheidseffecten bij werknemers voorkomen. Wanneer bij een (verdiepende) RI&E geconstateerd wordt dat het betreffende risico niet of onvoldoende beheerst kan worden door middel van de arbeidshygiënische beheersmaatregelen, kan worden besloten tot het aanbieden van een PMO.

Vooralsnog wordt het bestaande keuringsbeleid, zoals tot augustus 2007 uitgevoerd door Achmea Arbo, voortgezet door Maetis. Wel zal de komende jaren, op basis van de resultaten van RI&E's, het keuringsbeleid worden heroverwogen. Zo is eind 2007 een begin gemaakt met een evaluatie van het keuringsbeleid voor medewerkers die werken met bestrijdingsmiddelen. Een geïntegreerde aanpak van voorlichting en een op klachten gerichte vragenlijst, waar nodig aangevuld met lichamelijk onderzoek, lijken daarbij de doelmatigheid te vergroten.

3.4.10 RSI preventie

Door continuering van de campuslicentie is de beeldschermtachograaf WorkPace beschikbaar voor alle medewerkers en studenten, zowel op de werkplek als thuis. Uit de registratiegegevens van de studentenarts blijkt dat de afgelopen jaren het aantal klachten trendmatig duidelijk is afgenomen, van 86 in 2000 tot 26 in 2007. Het betreft hier alleen studenten die zich voor het eerst bij de studentenarts melden met RSI klachten. Hieruit kan geconcludeerd worden dat alle tot op heden genomen preventiemaatregelen, zowel centraal als decentraal, het beoogde effect hebben en dat continuering van deze preventiemaatregelen zinvol en productief is.

Bijlage 1A Onderwijs Wageningen Universiteit

Tabel 1 Overzicht bachelor- en masteropleidingen 2007/ 2008

<i>Bachelor</i>	<i>Master</i>
Opleidingen Biologie, planten & dieren	Biologie (BBI) Dierwetenschappen (BDW) Plantenwetenschappen (BPW) Animal Sciences (MAS) Aquaculture and Fisheries (MAF) Biology (MBI) Organic Agriculture (MOA) Plant Biotechnology (MPB) Plant Sciences (MPS)
Opleidingen Maatschappij & economie	Bedrijfs- en consumentenwetenschappen (BBC) Economie en beleid (BEB) Gezondheid en maatschappij (BGM) Internationale ontwikkelingsstudies (BIN) Toegepaste communicatiewetenschap (BTC) Applied Communication Science (MCS) Food Quality Management (MFQ) International Development Studies (MID) Management of Agro-ecological Knowledge and Social Change (MAK) Management, Economics and Consumer Studies (MME)
Opleidingen Omgeving & landschap	Bodem, water, atmosfeer (BBW) Bos- en natuurbeheer (BBN) Internationaal land- en waterbeheer (BIL) Landschapsarchitectuur en ruimtelijke planning (BLP) Milieukunde (BMK) Earth System Science (MEA) Environmental Sciences (MES) Forest and Nature Conservation (MFN) Geo-information Science (MGI) Hydrology and Water Quality (MHW) International Land and Water Management (MIL) Landscape Architecture and Planning (MLP) Leisure, Tourism and Environment (MLE) Meteorology and Air Quality (MMA) Soil Science (MSS) Urban Environmental Management (MUE)
Opleidingen Technologie & voeding	Agrotechnologie (BAT) Biotechnologie (BBT) Levensmiddelentechnologie (BLT) Moleculaire levenswetenschappen (BMW) Voeding en gezondheid (BVG) Agricultural and Bioresource Engineering (MAB) Bioinformatics (MBF) Biotechnology (MBT) Food Safety (MFS) Food Technology (MFT) Molecular Sciences (MMS) Nutrition and Health (MNH)

Tabel 2 Aantal ingeschrevenen aan Wageningen Universiteit naar soort inschrijving: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2007

<i>Inschrijvingsvormen</i>	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>	<i>Eerstejaars</i>		<i>Eerstejaars Totaal</i>
				<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	
Student	2186	2478	4664	544	697	1241
Student MSc-EC	2	1	3	1	0	1
PhD Student	142	131	273	43	30	73
Contractant	5	6	11	5	5	10
Bijvakker	37	52	89	27	42	69
Erasmus Student	51	81	132	51	81	132
Exch. Student Other	18	12	30	16	12	28
Totaal ingeschrevenen	2441	2761	5202	687	867	1554

Tabel 3 Aantal studenten aan Wageningen Universiteit naar studiefase: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2007

<i>Inschrijvingsvormen</i>	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>	<i>Eerstejaars</i>		<i>Eerstejaars Totaal</i>
				<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	
BSc	1241	1299	2540	339	424	763
Doctoraal	67	34	101			
Geen	43	55	98			
MSc	828	1087	1915	205	273	478
Propedeuse	7	3	10			
Totaal ingeschrevenen	2186	2478	4664	544	697	1241

Tabel 4 Aantal studenten bacheloropleidingen aan Wageningen Universiteit naar opleiding: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2007

Opleiding	Man	Vrouw	Totaal	Eerstejaars		Eerstejaars Totaal
				Man	Vrouw	
Agrotechnologie (BAT)	53	1	54	8	1	9
Bedrijfs- en consumentenwetenschappen (BBC)	127	108	235	39	34	73
Biologie (BBI)	176	142	318	43	38	81
Bos- en natuurbeheer (BBN)	97	52	149	17	10	27
Biologische productiewetenschappen (BBP)	7	15	22	0	0	0
Biotechnologie (BBT)	97	56	153	28	10	38
Bodem, water, atmosfeer (BBW)	79	49	128	22	11	33
Dierwetenschappen (BDW)	95	164	259	24	50	74
Economie en beleid (BEB)	25	10	35	13	6	19
Gezondheid en maatschappij (BGM)	3	58	61	2	23	25
Internationaal land- en waterbeheer (BIL)	92	42	134	33	13	46
Internationale ontwikkelingsstudies (BIN)	46	150	196	16	53	69
Landschaparchitectuur en ruimtelijke planning (BLP)	120	61	181	29	25	54
Levensmiddelentechnologie (BLT)	63	77	140	17	27	44
Milieukunde (BMK)	34	24	58	10	9	19
Moleculaire wetenschappen (BMW)	46	33	79	12	11	23
Plantenwetenschappen (BPW)	45	23	68	12	8	20
Toegepaste communicatie (BTC)	7	8	15	3	2	5
Voeding en gezondheid (BVG)	29	226	255	11	93	104
Totaal ingeschrevenen	1241	1299	2540	339	424	763

Tabel 5 Aantal studenten masteropleidingen aan Wageningen Universiteit naar opleiding: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2007

Opleiding	Man	Vrouw	Totaal	Eerstejaars		Eerstejaars Totaal
				Man	Vrouw	
Agricultural and Bioresource Engineering (MAB)	27	2	29	5	2	7
Aquaculture and Fisheries (MAF)	14	5	19	5	1	6
Management of Agro-Ecological Knowledge & Social Change (MAK)	40	22	62	16	9	25
Animal Sciences and Aquaculture (MAS)	47	117	164	17	34	51
Bioinformatics (MBF)	9	1	10	5	1	6
Biology (MBI)	24	31	55	0	0	0
Biotechnology (MBT)	41	46	87	8	13	21
Applied Communication Science (MCS)	5	20	25	4	4	8
Earth System Science (MEA)	9	6	15	0	2	2
Environmental Sciences (MES)	71	90	161	19	18	37
Forest and Nature Conservation (MFN)	65	70	135	14	11	25
Food Quality Management (MFQ)	16	30	46	5	11	16
Food Safety (MFS)	13	38	51	4	14	18
Food Technology (MFT)	45	96	141	16	32	48
Geo-Information Science (MGI)	27	13	40	4	5	9
Hydrology and Water Quality (MHW)	30	17	47	3	2	5
International Development Studies (MID)	26	76	102	3	16	19
International Land and Water Management (MIL)	33	27	60	11	7	18
Leisure, Tourism and Environment (MLE)	20	43	63	8	21	29
Landscape Architecture and Planning (MLP)	56	35	91	8	3	11
Meteorology and Air Quality (MMA)	15	7	22	2	1	3
Management, Economics and Consumer Studies (MME)	68	63	131	12	8	20
Molecular Sciences (MMS)	12	10	22	2	1	3
Nutrition and Health (MNH)	11	127	138	4	27	31
Organic Agriculture (MOA)	23	15	38	8	3	11
Plant Biotechnology (MPB)	10	8	18	1	3	4
Plant Sciences (MPS)	44	41	85	16	14	30
Soil Science (MSS)	12	9	21	1	1	2
Urban Environmental Management (MUE)	15	22	37	4	9	13
Totaal ingeschrevenen	828	1087	1915	205	273	478

Tabel 6 Aantal propedeuse- en doctoraalstudenten aan Wageningen Universiteit naar opleiding: totaal aantal, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2007

Opleiding	Propedeuse			Doctoraal		
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
Biologie (B)	–	–	–	8	4	12
Bedrijfs- en consumentenwetenschappen (BC)	1	–	1	–	–	–
Biologie (BI)	1	1	2	9	3	12
Biotechnologie (BT)	1	–	1	4	–	4
Dierwetenschappen (DW)	1	–	1	6	5	11
Bosbouw (L10)	–	–	–	3	–	3
Agrosysteemkunde (L20)	–	–	–	1	–	1
Landinrichtingswetenschappen (L30)	–	1	1	3	7	10
Bodem, water en atmosfeer (L50)	–	–	–	3	4	7
Landbouwtechniek (L60)	–	–	–	2	–	2
Levensmiddelentechnologie (LT)	–	–	–	1	–	1
Economie van landbouw en milieu (M10)	2	–	2	2	1	3
Moleculaire wetenschappen (MW)	–	–	–	1	–	1
Tropisch landgebruik (O10)	–	–	–	4	1	5
Rurale ontwikkelingsstudies (O20)	–	–	–	3	2	5
Plant- en gewaswetenschappen (PG)	1	–	1	–	–	–
Plantenveredeling en gewasbescherming (T15)	–	–	–	3	–	3
Plantenteeltwetenschappen (T16)	–	–	–	1	–	1
Zoötechniek (T20)	–	–	–	5	2	7
Levensmiddelentechnologie (T30)	–	–	–	2	–	2
Voeding en gezondheid (T31)	–	–	–	–	–	–
Milieuhygiëne (T32)	–	1	1	2	3	5
Moleculaire wetenschappen (T33)	–	–	–	1	2	3
Bioprocestechnologie (T34)	–	–	–	3	–	3
Totaal ingeschrevenen	7	3	10	67	34	101

Tabel 7 Rendementen van de MSc-opleidingen van de cohorten 2003/04 t/m 2005/06 (N in absolute aantallen, na x jaar in %)

Opleiding	N	Generatie 2003			Generatie 2004			Generatie 2005	
		na 2 jr	na 3 jr	na 4 jr	N	na 2 jr	na 3 jr	N	na 2 jr
MAB	7	14	71	71	9	56	89	10	80
MAF								3	*
MAK	27	59	70	74	29	41	55	25	36
MAS	60	67	88	92	57	74	91	47	66
MBF	8	50	75	75	6	50	83	10	30
MBI	3	*	*	*	10	100	100	30	77
MBT	19	74	95	95	29	69	76	36	78
MEA	14	36	64	86	4	0	25	4	0
MES	67	69	82	87	72	63	85	88	81
MFN	33	48	76	94	57	54	84	50	48
MFQ	12	83	83	83	41	83	88	18	67
MFS	14	71	100	100	14	50	100	21	48
MFT	31	87	90	97	40	73	88	51	69
MGI	11	64	82	82	33	76	94	28	64
MHW	20	15	55	60	22	45	82	24	50
MID	21	62	81	86	49	51	69	45	47
MIL	17	71	100	100	19	37	79	26	50
MLE	29	76	93	97	36	58	89	37	51
MLP	52	48	67	79	46	48	65	38	50
MMA	2	*	*	*	4	50	75	8	75
MME	104	55	77	83	56	68	88	56	73
MMS	10	50	80	80	5	60	100	22	82
MNH	52	71	87	92	63	67	94	46	72
MOA	11	73	91	91	12	42	67	17	76
MPB	7	57	86	86	9	56	78	11	64
MPS	30	80	93	93	33	73	85	45	64
MSS	1	*	*	*	12	75	92	7	43
MUE	25	88	88	88	23	91	91	30	63
Totaal opleidingen	687	63	82	87	790	63	83	833	63
Totaal inclusief omzwaaiers	687	64	84	89	790	64	86	833	65

Tabel 8 Rendementen van de BSc-opleidingen van de cohorten 2002/03 t/m 2004/05 (N in absolute aantallen, na x jaar in %)

Opleiding	Generatie 2002			Generatie 2003			Generatie 2004		
	N	na 3 jr	na 4 jr	na 5 jr	N	na 3 jr	na 4 jr	N	na 3 jr
BAT	7	0	14	43	12	0	50	20	0
BBC	36	17	42	47	31	13	45	34	3
BBI	72	11	29	38	59	3	24	68	13
BBN	43	21	51	60	37	38	46	44	25
BBP	6	17	17	17	8	38	38	6	17
BBT	33	3	18	36	30	7	23	22	5
BBW	26	19	46	65	32	28	56	34	21
BDW	36	3	14	31	53	17	42	73	15
BEB								2	*
BGM								6	67
BIL	10	0	40	40	22	5	23	29	3
BIN	32	16	31	41	32	9	41	31	16
BLP	35	14	49	63	29	17	28	27	0
BLT	26	12	31	54	22	27	36	21	24
BMK	18	17	61	67	17	29	53	15	13
BMW	16	19	38	38	23	13	22	21	19
BPW	13	15	38	38	11	0	18	6	17
BVG	51	24	47	57	49	49	69	44	30
Totaal opleidingen	460	14	37	48	467	19	40	503	15
Totaal inclusief omzwaaiers	460	14	38	51	467	19	40	503	15

Bijlage 1B Onderwijs Hogeschool Van Hall Larenstein

Tabel 1 Opleidingen van Hogeschool Van Hall Larenstein

Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein Velp/Wageningen	Bachelor	<ul style="list-style-type: none"> – Bedrijfskunde en Agribusiness – Bos- en Natuurbeheer – Dier- en Veehouderij – Laboratoriumtechniek¹ – Land- en Watermanagement – Plattelandsvernieuwing – Tropische Landbouw/ Agri-systems Management – Tuin- en Landschapsinrichting – Tuinbouw en Akkerbouw – Voedingsmiddelentechnologie
	Master	<ul style="list-style-type: none"> – Master Management of Development – Master Agricultural Production Chain Management – Project and Process Management in the Domain of Land and Water
Van Hall Instituut Leeuwarden	Bachelor	<ul style="list-style-type: none"> – Bedrijfskunde en Agribusiness – Biotechnologie / Life Sciences² – Dier- en Veehouderij – Diermanagement – International Business and Management Studies³ – Kust en Zee Management – Milieukunde – Plattelandsvernieuwing – Tuinbouw en Akkerbouw – Voedingsmiddelentechnologie
	Associate Degree (AD)	<ul style="list-style-type: none"> – Melkveehouderij – Ondernemerschap – Integrale Handhaving Omgevingsrecht

¹ met Hogeschool Arnhem-Nijmegen, aflopend

² met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

³ met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en Christelijke Hogeschool Nederland

Tabel 2 Aantal en instroom bekostigde studenten Hogeschool Van Hall Larenstein, per locatie en opleiding peildatum 01-10-2006 (VT = Voltijd, DT = Deeltijd, DU = Duaal)

Hogeschool Van Hall Larenstein	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Instroom	1.344	1.164	1.094	1.209	1.113	1.039
– Leeuwarden	552	456	403	533	517	503
– Velp en Deventer/Wageningen ¹	792	708	691	676	596	536
Studenten totaal						
– Leeuwarden	1.842	1.714	1.649	1.699	1.844	1.874
– Velp en Wageningen	2.407	2.354	2.346	2.257	2.206	2.005
Totaal	4.249	4.068	3.995	3.956	4.050	3.879
<i>Leeuwarden</i>						
Bedrijfskunde en Agribusiness	200	166	156,5	158	168	179
Biotechnologie / Life Sciences	61	58	75	79	149	183
Diermanagement	674	665	621	666	717	738
Dier- en Veehouderij	328	280	234	218	213	168
Dier- en Veehouderij (Associate degree)	0	0	0	0	31	29
IBMS (met CHN/NHL, 1/3 = VHL aantal)	0	17	?	17	32	34
Kust- en Zeemanagement	36	52	67	80	94	106
Milieukunde VT	270	217	201	184	145	144
Milieukunde DT	114	104	108	107	119	127
Plattelandsvernieuwing	35	33	36	39	31	25
Tuin- en Akkerbouw	0	0	42	41	43	45
Voedingsmiddelentechnologie VT	120	115	101	122	98	96
Voedingsmiddelentechnologie DT	4	7	7	5	4	0
<i>Velp en Wageningen</i>						
Internationale Agrarische Handel	89	35	15	4	2	0
Bedrijfs en Agribusiness	158	180	209	164	134	103
Bos en Natuurbeheer VT	365	383	392	390	411	410
Bos en Natuurbeheer DT	47	77	101	83	99	93
Nederlandse Landbouw	4	1	1	1	1	0
Dier- en Veehouderij	288	279	304	301	305	277
Land- en Watermanagement VT	330	300	290	272	256	252
Land- en Watermanagement DT	48	57	51	64	79	68
Plattelandsvernieuwing	38	53	73	88	83	86
Tropische Landbouw	151	102	111	103	65	54
Tuin- en Akkerbouw	61	105	100	106	92	41
Tuin- en Landschapsinrichting VT	543	478	393	383	358	355
Tuin- en Landschapsinrichting DT	104	141	176	188	193	193
Agroproduktkunde	25	10	0	0	0	0
Voedingsmiddelentechnologie	38	45	48	55	53	57
Laboratoriumtechniek	118	108	82	55	25	14
MasterAgricultureProductionChainManagement	0	0	0	0	16	0
Master Management of Development	0	0	0	0	29	0
Veehouderij oud (meetellen bij Dier&Veehouderij)	0	0	0	0	5	2

¹ Met ingang van studiejaar 2006/ 2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen

Tabel 3 Aantal afgestudeerden en gemiddelde studieduur per locatie en per opleiding van Hogeschool Van Hall Larenstein

	Aantal afgestudeerden					Gemiddelde studieduur				
	'02/'03	'03/'04	'04/'05	'05/'06	'06/'07	'02/'03	'03/'04	'04/'05	'05/'06	'06/'07
<i>Leeuwarden</i>	345	307	292	323	303	4,5	4,5	4,3	4,4	4,5
Bedrijfskunde en Agribusiness	52	42	36	28	32	4,3	4,3	4,2	4,2	4,5
Biotechnologie / Life Sciences	10	10	4	17	13	4,5	4,2	4,3	4,6	4,2
Diermanagement	102	94	124	106	107	5,0	4,9	4,6	4,6	4,7
Dier- en Veehouderij	81	70	59	41	55	4,4	4,3	4,0	4,0	4,2
IBMS	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3
Kust- en Zeemanagement	-	-	0	14	10	-	-	0	4,4	4,2
Milieukunde	62	44	45	64	58	4,5	4,5	4,4	4,7	4,8
Platteland vernieuwing	-	-	0	0	4	-	4	0	4,4	5,5
Tuin- en Akkerbouw	-	-	7	7	5	-	-	4,4	4,0	4,4
Voedingsmiddelentechnologie	38	46	17	36	18	4,0	4,1	3,9	3,9	4,1
<i>Velp/Deventer</i> ¹	424	415	454	368	415	4,5	4,3	4,3	4,5	4,2
Bedrijfskunde en agribusiness	-	19	41	23	20	-	5,0	5,0	3,7	3,3
Bos- en natuurbeheer (VT)	49	100	88	65	78	4,0	4,3	4,3	4,5	4,2
Bos- en natuurbeheer (DT)	-	8	25	1	21	-	-	3,0	4,0	3,6
Dier- en veehouderij	58	37	56	53	56	4,5	4,2	4,2	4,3	4,3
Internationale Agrarische Handel					3					6,3
Land- en watermanagement (VT)	84	62	78	54	64	4,1	3,9	3,9	4,1	3,8
Land- en watermanagement (DT)	-	7	13	1	25	4,2	2,3	2,3	5,0	4,0
Platteland vernieuwing	-	3	5	13	11	-	4,0	4,0	4,4	4,3
Tropische landbouw	34	16	10	2	5	5,0	4,3	4,3	4,0	4,8
Tuin- en akkerbouw	-	4	13	17	18	-	3,5	3,5	4,1	4,3
Tuin- en landschapsinrichting (VT)	117	102	75	89	72	5,0	4,8	4,8	5,0	4,7
Tuin- en landschapsinrichting (DT)	-	1	11	23	27	-	4,0	4,0	4,6	4,8
Voedingsmiddelentechnologie	-	13	8	7	6	3,0	4,4	4,4	4,9	4,2
Laboratoriumtechniek	29	29	23	19	8	3,8	3,9	3,9	4,0	4,0

¹ Met ingang van studiejaar 2006/2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen

Tabel 4 Onderwijsvraagfactor (OVF)*

* factor gebruikt bij bekostiging; gebaseerd op studieduur afstudeerders en verblijfsjaren uitvallers

	OVF factor	Aantal afstudeerders	Studieduur afstudeerders	Aantal uitvallers	Verblijfsduur uitvallers
<i>Leeuwarden</i>					
2003	0,910	345	4,5	229	1,9
2004	0,959	307	4,5	174	2,2
2005	0,949	292	4,3	154	2,1
2006	0,958	323	4,4	123	2,2
2007	0,930	303	4,5	177	1,8
<i>Velp/Deventer ²</i>					
2003	0,921	424	4,5	341	1,7
2004	0,964	415	4,3	215	2,0
2005	0,999	454	4,2	200	2,1
2006	0,898	368	4,5	224	2,1
2007	0,968	415	4,2	247	2,04

² Met ingang van studiejaar 2006/2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen**Tabel 5 Inkomende en uitgaande Socrates uitwisselingsstudenten per partnerinstelling in 2006 - 2007**

Country and name institution	Subject ³	Velp-Wageningen		Leeuwarden	
		students to VHL	VHLstudents to	students to VHL	VHLstudents to
Austria				1	2
– Universität für Bodenkultur		–	–	1	2
Belgium		4			
– Haute École Charlemagne	01.6	4	–	–	–
Czech Republic		2			
– Mendel University	02.5	2	–	–	–
Denmark			1		
– Royal Veterinary University KVL	02.5	–	1	–	–
Estonia					
– Estonian University of Life Sciences	01.0	–	–	–	–
Germany		8	4		
– FH Eberswalde	01.6		–	–	–
– FH Rottenburg	01.6	4	–	–	–
– TU Berlin	01.6		4	–	–
– FH Weihenstephan	01.0	4	–	–	–
– FH Nuertingen	01.0		–	–	–

Country and name institution	Subject ³	Velp-Wageningen		Leeuwarden	
		students to VHL	VHLstudents to	students to VHL	VHLstudents to
Greece				1	
– University of Athens	01.0	–	–	–	–
– University of Pireas	01.0	–	–	1	–
Finland					
– Hame Polytechnic, Hameenlinna	01.0	–	–	–	–
– University of Oulu	01.6	–	–	–	–
– University of North Karelia	01.6	–	–	–	–
France				2	
– FESIA – (ESA Angers, ISA Beauvais, ISARA Lyon)	01.0	–	–	–	–
– ISAB Beauvais	07.4	–	–	1	–
– ESA Angers	07.4	–	–	1	–
Hungary				2	
– Szent Istvan University	01.0	–	–	–	–
– Szeged College faculty of Food Engineering	01.0	–	–	2	–
– University of Debrecen	01.0	–	–	–	–
– Corvinus University	02.5	–	–	–	–
Ireland					
– Galway Mayo Institute of Technology	01.0	–	–	–	–
Italy		1		1	
– U. degli studi di Milano	01.0		–	–	–
– U. degli studi di Udine	01.0		–	1	–
– U. degli studi di Venezia	01.0		–	–	–
– U. Frederico II Napoli	01.0		–	–	–
– University of Genua	02.5	1	–	–	–
Norway			3		5
– Hogskulen Sogn og Fjordane	01.6	–	3	–	5
Poland				2	
– University of Bydgoszcz	01.0	–	–	–	–
– University of Wroclaw		–	–	2	–
Romania					1
– University Clunlapoki		–	–	–	1
Slovenia					
– University of Ljubljana	01.0	–	–	–	–

Country and name institution	Subject ³	Velp-Wageningen		Leeuwarden	
		students to VHL	VHL students to	students to VHL	VHL students to
Spain		3		2	2
– Universidad Autonoma de Barcelona	01.0		–	2	–
– Universidad de Cadiz	01.0		–	–	–
– Universidad de Lleida	01.0		–	–	–
– Universidad Politecnica de Madrid	01.0		–	–	–
– Universidad de Navarra	01.0	3	–	–	–
– Etsia/Universidad Politecnica de Valencia	07.4		–	–	2
– INEA/Universidad de Valladolid	01.0		–	–	–
– Universidad Miguel Hernandez de Elche	01.0	–	–	–	–
Sweden			29		
– SLU;Swedish Agricultural University		–	29	–	–
United Kingdom					
– Harper Adams University College	07.4	–	–	–	–
– University of Greenwich	01.0	–	–	–	–
– Writtle College	01.7	–	–	–	–
– University of Inverness	01.0	–	–	–	–
TOTALS		18	37	11	10

³ 01.0 = Agricultural Sciences; 01.6 = Forestry; 01.7 = Animal Husbandry; 02.5 = Landscape Architecture; 07.4 = Soil and Water Sciences

Bijlage 2 Sociaal verslag

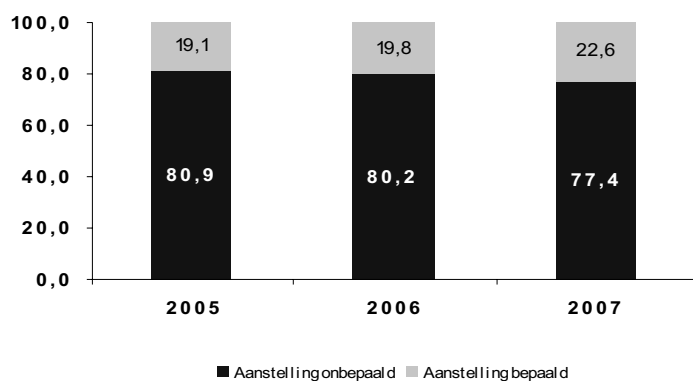
De volgende grafieken geven gegevens weer voor Wageningen UR per ultimo 2007.

MEDEWERKERS

	2005	2006	2007
Aantal medewerkers op 31-12	6558	6316	6318
Aantal fte op 31-12	5637	5423	5447

Toelichting: De afname van het aantal fte in 2006 is het resultaat van de krimp operatie FOCUS 2006. In het sociaal jaarverslag staat de feitelijke stand per 31-12 en in het financieel jaarverslag het volume fte over een jaar.

ONBEPaald/BEPaald

Toelichting: De flexibiliteit van de organisatie wordt onder andere bepaald door de verhouding tussen aanstelling onbepaald en aanstelling bepaald. In 2007 is er een toename van het aantal aanstellingen bepaald. Bovengenoemd cijfer is inclusief promovendi.

ZIEKTEVERZUIM

	2005	2006	2007
Incl. verzuim > 1 jaar	3,3	3,2	3,2
Excl. verzuim > 1 jaar	2,9	2,7	2,8

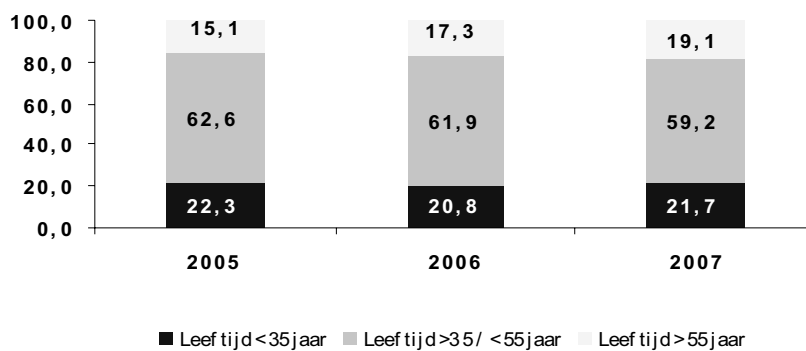
Toelichting: Het ziekteverzuimpercentage van geheel Wageningen UR ligt met 3,2% ruim onder het als norm gestelde niveau van 4%.

ONTWIKKELING/OPLEIDINGEN

	2005	2006	2007
Kosten (x € 1.000,-) exclusief tijdbesteding	3525	3449	3787
Percentage van de loonkosten	ca. 1,2%	ca. 1,1%	ca. 1,3%

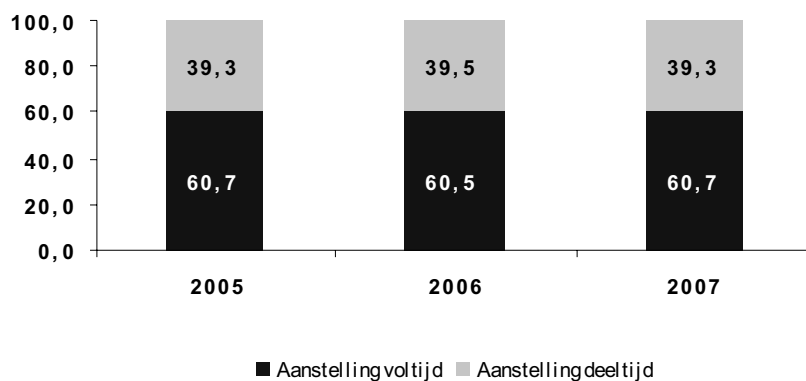
Toelichting: De uitgavennorm voor ontwikkeling/opleidingen is vastgesteld op 2% van de loonkosten, realisatie 2007 betreft 1,3%.

LEEFTIJD

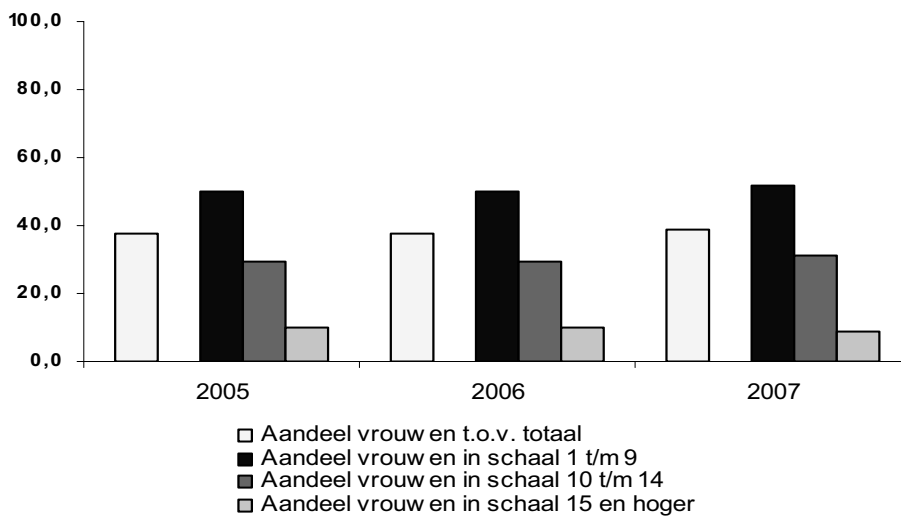
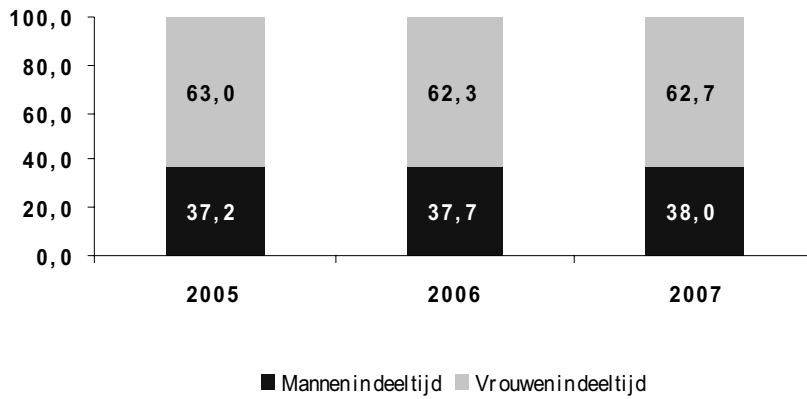

Toelichting: De problematiek van de vergrijzing is ook binnen Wageningen UR herkenbaar, de groep > 55 jaar is toegenomen en bedraagt 19,1% van de populatie.

VOLTIJD/DEELTIJD

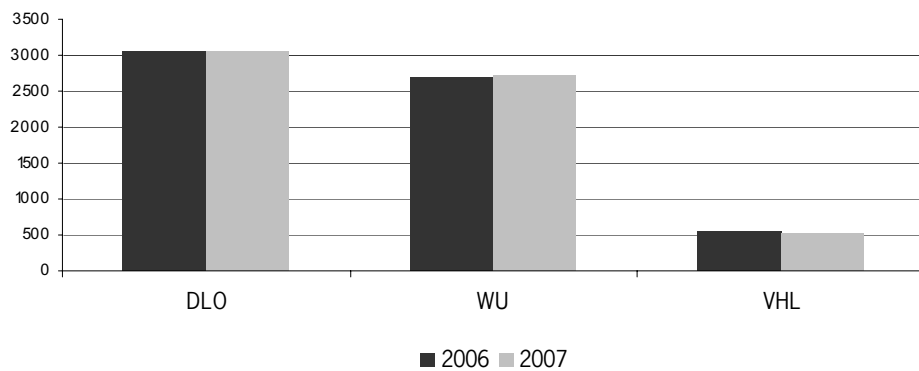
EMANCIPATIE

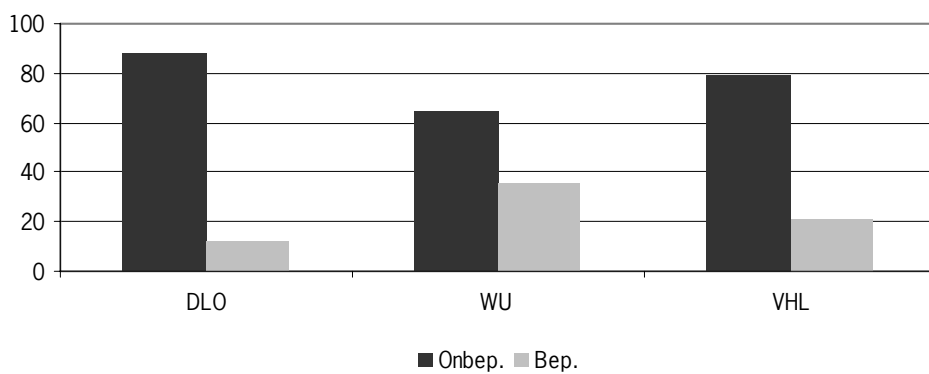
Toelichting: Het aandeel vrouwen in de organisatie is in 2007 licht gestegen, evenals het aandeel vrouwen in de schaal 1/t/m 9 en schaal 10 t/m 15. Het aandeel vrouwen in schaal 15 en hoger is licht gedaald.

Onderstaande grafieken geven de gegevens weer per onderdeel van Wageningen UR.

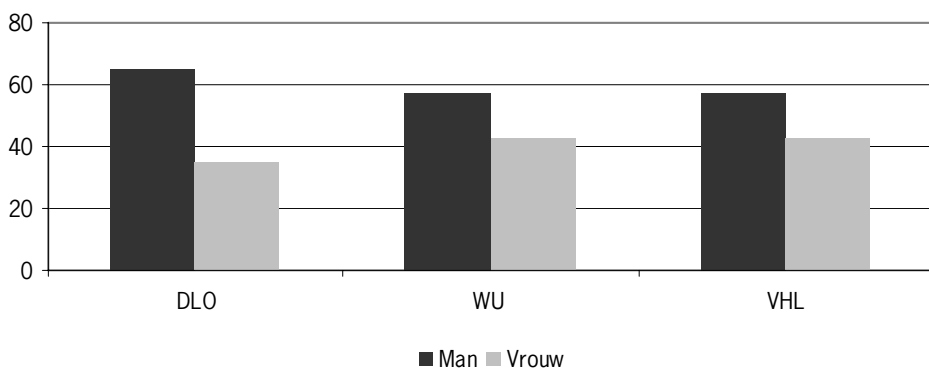
Aantallen

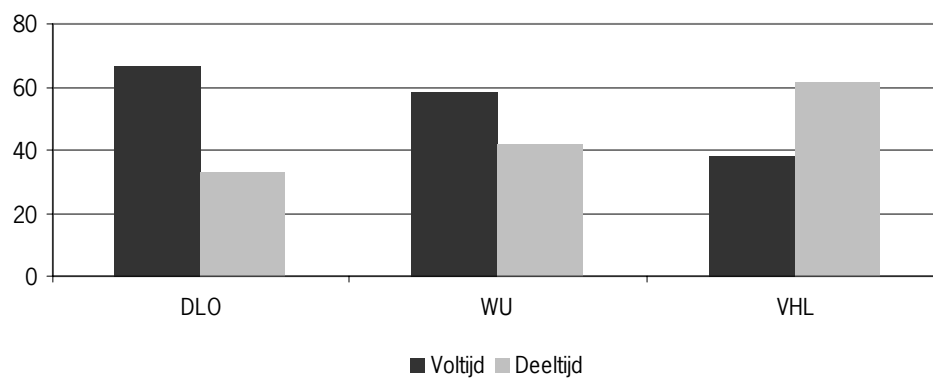
Onbepaald/bepaald 2007

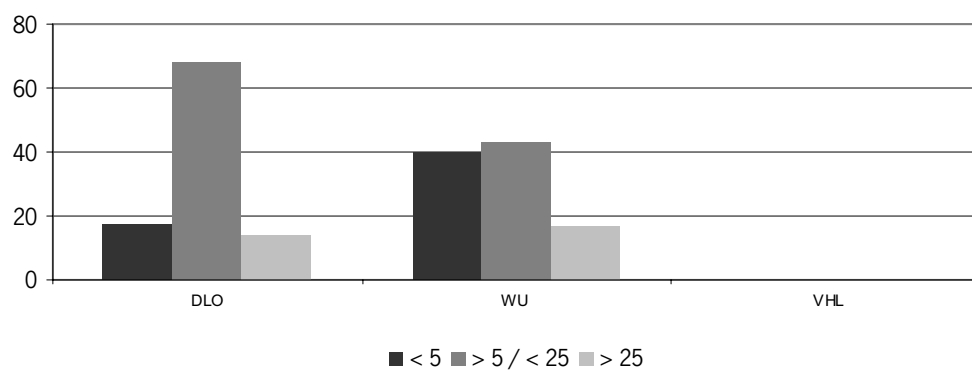
Man/vrouw 2007

Voltijd/deeltijd 2007

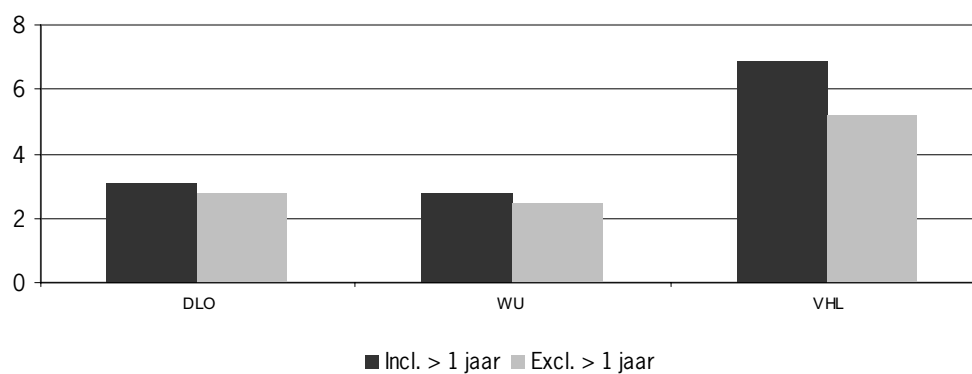

Diensttijd 2007

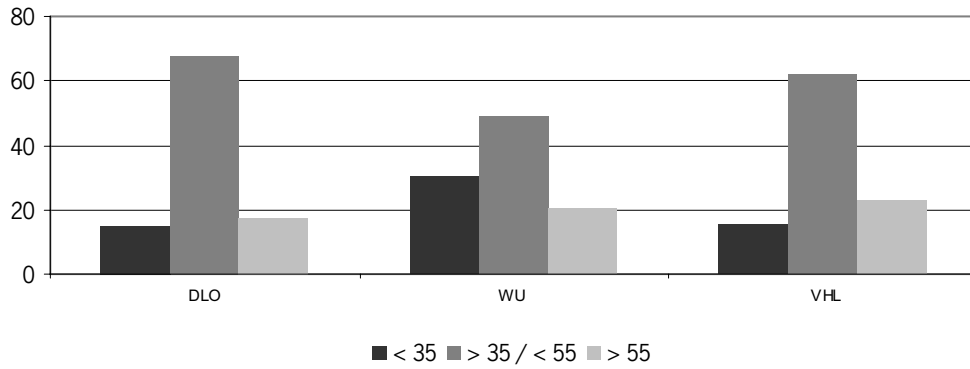

Toelichting: Bij VHL wordt de diensttijd nog niet geregistreerd in LUPIS

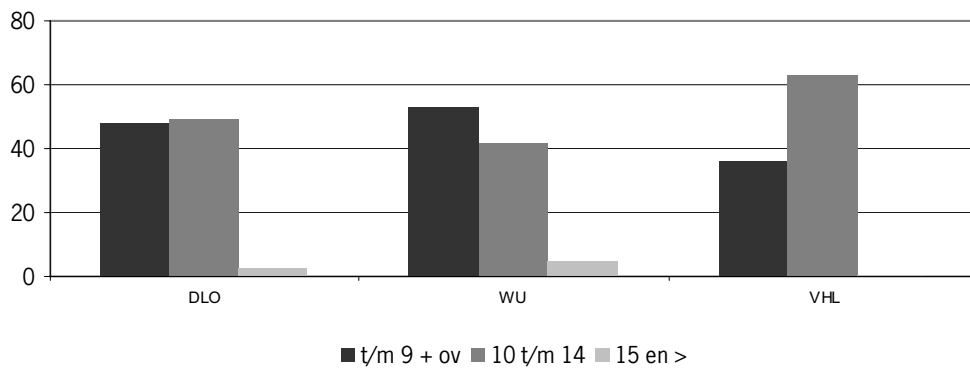
Ziekteverzuim 2007

Leeftijd 2007

Inschaling 2007

Colofon

uitgave
Wageningen UR, juni 2008
www.wur.nl

redactie
Werkgroep Jaarverslag Wageningen UR

eindredactie
Wageningen UR Communication Services

vormgeving en opmaak
Wageningen UR Communication Services

fotografie
Rob Hoekstra, Ruben Smit

drukwerk
Propress, Wageningen

